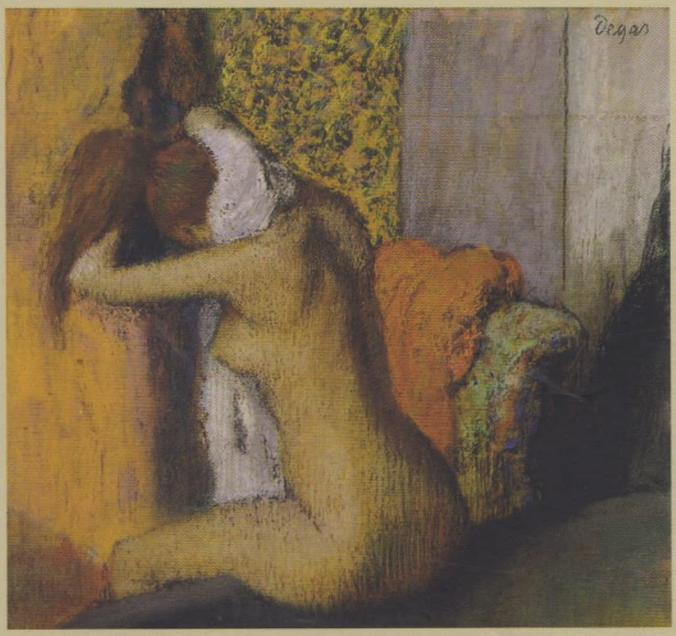
DÜŞ/DÜŞÜN 43

O KADINLAR

J. B. PONTALIS

Türkçesi: Talat Parman

ARAŞTIRMA DİZİSİ
BAĞLAM

DÜŞ/DÜŞÜN 43

O KADINLAR

Anlatılar

J. B. PONTALIS

Türkçesi: Talat Parman

BAĞLAM

Bağlam Yayınları 404
Düş/Düşün Dizisi 43
İnceleme-Araştırma 280
ISBN 978-605-9911-01-6

Düş/Düşün Dizisi Editörü: Ayça Gürdal Küey

J. - B. Pontalis
Özgün Adı: Elles
O Kadınlar

© Bağlam Yayıncılık
© Editions Gallimard, Paris, 2007

Birinci Basım: Ekim 2014
Kitap Tasarımı: Canan Suner
Kapak Resmi: Edgar Degas,
Après le bain, femme s'essuyant la nuque, 1895-1898

Baskı: Avcı Ofset
Davutpaşa Cad. İpek İş Merkezi No: 6/13 Davutpaşa-Topkapı/İstanbul

Yayınevi Sertifika Numarası: 11081
Matbaa Sertifika Numarası: 12001

BAĞLAM YAYINCILIK Ankara Cad. 9/1 34410 Cağaloğlu/İstanbul
Tel: (0212) 513 59 68 / 244 41 60 Tel-Faks: (0212) 243 17 27
Web: www.baglam.com e-mail: baglam@baglam.com

Türkçe Çeviriye Önsöz

J-B Pontalis'i 2013'ün Ocak ayında yitirdik. Daha önce birkaç kitabını çevirmiş ve bundan kendisini de haberdar etmiştim. "Bir adam yok oluyor"u çevirmekte olduğumu öğrendiğinde yazdığı ithafı kitabın Türkçesinin kapağına koymuştum. Ancak bu kez o hayattayken başladığım çeviriyi, ölümünden sonra bitiriyorum, hüzün veren bir gecikmişlik duygusuyla birlikte.

Pontalis, kadınlardan söz ediyor bu kitabında; çocukluğunun, gençliğinin, erişkinliğinin ve nihayet yaşlılığının kadınlarından. Kimi çok yakınları, kimi çok uzakları. Arkadaşları, dostları, akrabaları, sevgilileri, hastaları... Kimi tanıdığı, kimi kitaplardan okuduğu, filmlerini seyrettiği, hatta yalnızca tablolarda gördüğü kadınlar. Bazıları, başka yapıtlarında da zaman zaman değindiği, kendisini kısa ya da uzun süre etkilemiş olan ve belleğinde iz bırakan kadınlar. Seksen yaşını aşmış bir adamın sevdiği, sevmediği, tanıdığı, tanımadığı ama mutlaka merak ettiği kadınlar. Merak ettiği, düşündüğü, düşlediği...

Kadın her zaman merak edilen, düşünülen ve düşlenendir. Çünkü kadın bedeni gizemlidir ve gizliliği ile kışkırtır. Kimileri onun daha da gizli olmasını ister, örtüler altına, kapılar, duvarlar arkasına koymaya çalışır. Kimileri ise tersine tümüyle açık, görü-

nür ve ortada olmasını ister. Ruhsallığı da bedeni kadar merak uyandırır. Elbette yalnızca merak değil, endişe de! "Kadın ne ister?" sorusu hayli erkeğin kafasını yormuştur. Kadın uyandırır, uyarır, arzu kadar haset de yaratır. Kütüphaneler kadına methiyeler kadar, yergiler de düzen ve çoğu kez genelleme yapmak tuzağına düşen kitaplarla doludur. Oysa Pontalis, bir psikanalist-yazar olarak yaşamının kadınlarından her birinin yaşam öyküsündeki özgünlükleriyle birlikte söz ediyor. Ve elbette kendi yaşam öyküsünde bıraktıkları özgün izlerle beraber. Bir erkeğin yaşam öyküsünü, yaşamını tamamlayan ve tanımlayan kadınlardan yola çıkarak sunuyor bize.

Elles, O kadınlar, J-B Pontalis'in onlarca anlatısından biri. Onun kitaplarının çevirisini yapmak hiç de kolay değildir. Teknik olmasının yanı sıra çok da estetik de olan dili, Fransızcanın sözcük oyunlarına, çifte anlamlarına sık sık baş vurması, çeviriyi zorlaştıran unsurlardır. Buna bir de iki dil arasındaki yapı farkını eklemek gerekir. Örneğin bu kitabın adı bile çeviri için bir güçlüktü; "Elles" Fransız dilinde üçüncü çoğul dişil şahıs zamiridir. Türkçemizde dişil eril ayrımının olmaması, yalnızca "Onlar" olarak yapılacak bir çevirinin eksik olması sonucunu doğuracaktı. Öte yandan sözcüğü "Kadınlar" olarak çevirmek de özgün metne aşırı bir müdahale oluşturabilirdi. Sonunda bir kadının, bu dizinin editörü Ayça Gürdal Küey'in önerisiyle "O kadınlar" olarak çevrildi ve böylece Pontalis bize

çevirmenle editörün birbirini tamamlamasının güzel bir örneğini gerçekleştirebilme fırsatını sunmuş oldu.

J-B Pontalis'i ve yaşamının tüm kadınlarını anarak...

Talat Parman
Ağustos 2014

İÇİNDEKİLER

Türkçe Çeviriye Önsöz / Talat Parman 5
Benim Sinemam 11
Düşçüler 14
Onları Tablolarda Görmek 16
En Önemli Fark 22
Bayan de S. ve Yeğeni Isabelle 24
Pont Neuf 32
Kaçan Kadın 33
Odile 38
Sahneyi Terk Etmek 40
Joseph 43
Rahatsız Edici İmge 46
Üçgen Gece 48
Masum Suçlu 50
Gece El Koyuş 55
Swann'ın Kopyaları 60
İhraç Edilen 66
Aşk Kitapları 69
Ulysse'in Kadınları 72
Gisela / Gradiva 77
İffetli Aşklar 82

Uzaktan 88
Louise ve Gustave 91
Kadın Sultan 95
Kafayı Yitirmek 97
Aşıkların Öteki Dünyası 102
Yabancı Kadınlar Geçidi 109
Yaşam Boyu Sürecek 112
"Matmazel Albertine gitti" 115
Hayır o kadınlar değil! 117
Hayattan El Etek Çekmiş Kadın 119
Ağlayan Kadın 124
Buttes-Chaumont Yaya Köprüsü 128
Günümüzün Yoldan Geçen Kadınları 132
İnişe Geçenler 134
Uzun Boylu Kız 139
Ölüm Öncesi Sayım Listesi 142
O Kadar Büyük Bir Mutsuzluk mu? 148
Tanınmayan Biri İçin Ölüm Yazısı 150
Yaz Düğünleri 156

Benim Sinemam

Micheline Presle, *Bedendeki Şeytan* (Le diable au corps) filminde delicesine aşık, biraz da şeytansı, Abel Gance'ın *Kaybolan Cennet* (Paradis perdu) filmindeki 14 Temmuz 1914 balo sahnesinde ise yine de biraz fazla "melodramatik".

Yırtık kısa siyah elbisesi sokakta muz soyarak koşan Paulette Godard (Chaplin'in *Modern Zamanlar*'ı).

Katherine Hepburn canlılığı, mizahı için iyi, ama bedeni fazla açılı, sesi fazla kalın, ne yazık.

Cyd Charisee, uzun bacakları o kadar uzunlar ki tüm erkekleri hayran bırakıyor (hepsini, bu da beni rahatsız ediyor).

Romy Schneider, gülen gözleriyle, çok az saklayabildiği sonsuz hüznüyle.

Bugün tümüyle unutulmuş Mireille Balin, *Aşk Yüzü*'nde (Gueule d'amour) yakışıklı sipahi Jean Gabin'e yalnızca sıradan bir sivil olduğunda nice acılar çektirmiş ölümcül kadın.

Anouk Aimée Nantes'lı unutulmaz *Lola*.

Piknik (Picnic) filmindeki Kim Novak, nedendir bilmem onun yüzünü sevdiğim ve yitirdiğim L.'de bulmuştum.

İpek çoraplarını giyer ve çıkarırlarken Ginette Leclerc, hiç de bayağı değil, Viviane Romance çekici, Arletty ise alaycı.

Suzy Delair açıkgöz ama iyi kız ve "benimle dans et, bedenlerimiz arasındaki bu uyumdan yararlanalım" şarkısını söylediğinde ise baştan çıkarıcı. Kötü dansçı rövanşı bir slovla alıyor.

Simone Simon *Kadınlar Gölü*'nde (Lac aux dames) vahşi *Hayvanlaşan İnsan*'da (La bête humaine) ise sapkın.

Danielle Darrieux ise bugün hâlâ mırıldandığım şarkısı için "Ah, ilk randevu anı ne yumuşak ve şaşırtıcıdır". *İlk Randevu* (Le premier randevu) Henri Decoin'ın ender görülebilecek derecede budalaca filminin adıdır.

Maria Schell renkli gözleriyle fazla azize bir kadın, *Gervaise*'de ise fazla kurban.

Dört Evlilik ve bir Cenaze'de (Four weddings and a funeral) Andie McDowell, bir düş: Hugh Grant'ın şansına sahip olmak.

Julianne Moore, yalnızca *The Hours* değil tüm filmleri. Şefkati, umutsuzluğu, kızıl lekeleri.

Sylvia Bataille, Renoir'ın *Kır Partisi*'nde (Partie de Campagne) salıncakta ve özellikle, muhteşemin muhteşemi, çimenlere yatmış aniden başına gelene, onu

şaşırtana ve onu doldurana kendini bırakmış olarak: bu hazzın adı yoktur.

Ve sonra, ve sonra diğerleri, onları sinema oyuncusu olarak adlandırmak istemiyorum, ne de aktrisler olarak, yaşamımın çeşitli dönemlerinde uzaktan tanıdıklarım, karanlık salonlarda o kadar ışıklıydılar ki.

Onlarla ne filmler çekerdim!

Düşçüler

On iki yaşındayken odamda yere uzanmış *Üç silahşorlar*'ı okuyordum. Milady ve Constance Bonacieux ile böyle tanıştım. Birincinin leke izi beni büyülemişti, cana yakın tuhafiyeci bana daha sevimli gözükmüştü.

On altı yaşında yaz tatilinde Cabourg'daki bir bahçede elma ağacının altında *Les Thibault*'yu okuyordum. Antoine gibi Rachel'in cazibesine kapılmıştım, Jacques gibi duyguları çok değişken Jenny'ye yaklaşıyor ve ondan uzaklaşıyordum, onu karım yapabilirdim.

On sekiz yaşında otel odamda *Kırmızı ve Siyah*'ı okuyordum. Tatlı Madame de Rênal'ı düşlüyordum ve dik başlı Mathilde de La Mole'u baştan çıkaracağımdan ise emin değildim.

Aynı yaşta, Seine nehrinin akışını seyrettiğim aynı otel odasında *Duygusal Eğitim*'i (L'éducation sentimentale) okuyordum ve kendi kendime ara sıra bindiğim nehir gezinti gemisinde neden Madame Arnoux'ya rastlama şansına erişmediğimi soruyordum. Frédéric Moreau da on sekiz yaşındaydı. Onun gibi "evrenin aniden genişlediğini" hissedebilirdim (benimki ise ne

denli dardı). Onun gibi yüksek sesle "Marie" diye bağırabilirdim ve sesim havada kaybolurdu.

Farmina Márquez'i unutuyordum. Oysa Ferminita'ya okulun bahçesinde eşlik etmeyi ve onun kalbinden şu çapkın Santos'u çıkarmayı isterdim.

Çok daha sonra Henry James'in öykülerini okudum: *Ormandaki Yaratık* (The beast in the jungle), *Üzüntü Tezgahı* (The bench of desolation). James'in sırrı, kadınlardan korkması mı? Evlilikten, şu bir kere düşüldüğünde asla içinden çıkılamayan tuzaktan ürkmesi mi? Belki de sır kadının kendinde saklı. Sürekli kendini gizleyen ulaşılmaz sır.

Onları Tablolarda Görmek

Yıllarca yaz tatillerimi geçirdiğim Belle-Île'de vahşi kıyıdaki ulaşılması zor bazı plajları çıplaklar kullanırdı. Oralarda sıklıkla çok güzel genç kadınlar olurdu. Onları beğenirdim, ama bana sundukları karşısında -göreceli olarak ...- kayıtsız kalırdım. Beni uyarmazlardı. Bazı çıplak kadın fotoğraflarının beni uyarmadığı gibi. Oysa çıplak kadın tabloları bende bir heyecan ve yadsınamaz bir cinsel uyarılma yaratır.

Hayli eski bir tarihte Montpellier'deki Fabre müzesini gezerken, çıplak bir kadın sırtı tablosunun önünde durduktan sonra -Ah o çukur, bele doğru inen o kavis!- hemen doyurulması gereken bir arzunun etkisiyle eşimi, neyse ki oradan uzakta olmayan otel odamıza aceleyle sürüklemiştim. Kurnaz biri olan eşim, bunu yutmadı ve benim heyecanımın gerisinde ne olduğunu keşfetti. Hiç olmadığı gibi seviştik. Resim unutuldu, dünyanın tüm müzeleri de! Bedenler, diller, birbiriyle birleşen cinsel organlar, ıslak tenler (ne kadar sıcaktı!) birbirlerine dokundular, birbirlerine karıştılar ve aşıkların paylaştıkları şefkatli veya çiğ sözcükler... Gerçekten çok farklıydı!

Peşinden çektiğimiz uyku mükemmeldi. Sanırım uykuya hafif düşler, erotik imgeler eşlik etmişti, sanki aşk taşkınlıklarımızın kökeninin Fabre müzesindeki bir tablo olduğunu gözden yitirmek istemiyorduk.

Soru hâlâ geçerli: neden ressamların çizdiği çıplak kadın bedenlerinde, plajlardaki çıplak bedenlerinden daha çok cinsel bir değer buluyorum? Neden bu denli çekici buluyorum? Ve yüzyıllar boyunca onları resmedenleri çeken neydi bu kadınlardaki?

Rubens'inkiler dışındakiler, ki onlar dev gibi kalçaları, pörsük karınlarıyla benim için gerçekten fazla yağlılar, beni baştan çıkarıyor, beni allak bullak ediyor, gözümün erişebileceği ama ellerimin erişemeyeceği bu kadınlar. Onları kucaklamak istiyorum, bazen beni korkutuyorlar ve onlardan kaçıyorum. Bazen onları çok eşsiz buluyorum ve onların güzelliklerini seyretmekle yetiniyorum veya onları öylesine sıska kuru buluyorum ki, ölüme yakınlarmış gibi geliyorlar ve onlardan vazgeçiyor, giysileriyle örtülü kadınlara kavuşmak üzere aceleyle sokağa çıkıyorum. Onlar beni tanımıyorlar ve bu da beni rahatlatıyor.

Erotizmin geniş yelpazesi, en farklı biçimleriyle ressamlar tarafından betimlenmişlerdir. Betimlenmişler diğer bir deyişle, hem var edilmişler hem de yok sayılmışlardır, çünkü bu kadınlar bizler için dokunulmazdır; bütün bedenler de, tüm biçimleriyle narin veya dolgun, iç gıcıklayıcı veya hantal, duygusuz, kışkırtıcı. Kendini sunanlar var, kendini yasaklayanlar, cilveliler, baştan çıkarıcılar, orospular, tövbe

edenler, lezbiyenler. Gelin odası, yatak, sofa, harem ve genelev var. Poz verenler var, mahremiyetlerinde yakalananlar.

Bizi ceza görmeyecek gözetleyiciye dönüştüren, şu yorulmayan (Güzel Sanatlar'da, atölyelerde, mesleği öğrenmek, uygulayabilmek için elbette...) gözetleyici ressam olmasın?

Masamın üzerinde Bonnard hakkında bir kitap var. Açıyorum. Sayfa, sayfa Marthe'i keşfediyorum. Yüz kırk altı kez resmedildiğini, not defterlerinde yüz on yedi kez krokisinin çizildiğini öğreniyorum. Bonnard bize Marthe'ın yüzünü çok az göstermiş, belki de o kadar güzel değildi, saçlarının arkasında gizli kalıyor çokça. Bize onu genellikle çok da uygun olmayan pozisyonlarda resmediyor, banyo leğenine çömelmiş halde, ya da ayağını yıkamak için eğilmişken; banyosunun temiz suyunda bile delicesine bir aşkı düşlemekten çok somurtkan, keyifsiz (zaten öyleydi).

Bonnard'ın Marthe'ı her seferinde ilk kezmiş gibi yeniden, yeniden çıplak resmederken hissettiği dayanılmaz ve sürekli gereksinimin, onu çıplakken bile onu tümüyle kavrayamamasından olduğunu düşünüyorum: somurtkan kadın, ayrıca büyük bir yalancıydı da, sırrını saklıyordu. Yıllarca süren birlikteliklerinde sahiplenici olan da oydu. Bonnard'ın yaşam zevkinin ressamı olduğuna kolayca karar verilir; bahçeler, canlı renklerin ışıldamaları, meyvelerle dolu

tablolar. Ama onun elimizdeki fotoğraflarına bakın, ölçülü ama açık bir melankolinin izlerini göreceksiniz.

Kadının sırrına, Courbet *Dünyanın Kökeni* tablosuyla kendisinden önce hiç gösterilmeyeni ortaya çıkararak ve birinci planda resmederek en yakından yaklaşabilmiş ve Lacan bile tabloya sahip olduktan sonra onu bir Masson "perdesiyle" örtmüştü. Ancak yalnızca görüneni gösterebiliyordu; göğüsler, açılmış bacaklar, siyah tüyler ve cinsel organın yarığı. Görünmeyen nasıl gösterilebilir? Bu görünmeyen, içerisi değildir, geldiğimiz karanlık oda, rahim değildir. Acaba sahte olmadığını umduğumuz ve gözlemleyemediğimiz, resmini çizemediğimiz, ancak dış belirtilerini bildiğimiz doyum mudur? Tuhaftır, ancak azizler ve mistikler ressamlar tarafından kendinden geçmiş halde resmedilmişlerdir...

Yeğlediğim ressam Bonnard'ı bir yana bıraktığımda resim kitaplarına başvurmama gerek kalmadan Titien'in yatağına uzanmış ve bir eliyle cinsel organını saklayan veya okşayan *Urbino Venüsü*'nünü anımsayabiliyorum. Bir başka Venüs, Giorgione'nunki, uyumuş, gözleri kapalı ve aynı el kalçalarının birleştiği yere konmuş veya Madrid'deki Thyssen müzesinde gördüğüm Cranach'ın *Kaynaktaki Nemf*'i; o da uyuyor ve eminim onu yakalayacak ve fethedecek bir satirin düşünü görüyor.

Ve ressamlar neyi fethetmek istiyorlar, yanlarında bir erkeğin olmadığı uyuyan, düş gören kadınları resmederken neyi yakalamak istiyorlar? Ve bizler,

sevilen kadının uykusunu ve düşlerini dolduranları hiç bir zaman bilemeyecek olanlar? Albertine'i uykusunda gizlice izleyeni arumsıyorum, öğrenmek için... Neyi öğrenmek için? Onu kendisinden bile uzağa götüreni.

Belleğime hemen sayısız *Yıkananlar* tabloları geliyor. Burada da kadınları kendi aralarındayken, tüm bakışlardan uzakta hissettikleri anda yakalamak. Bir parkın dibinde erkeklerin şehvetlerinden uzak olduğundan emin tek başına çıplak yıkanan "iffetli eş" Suzanne'ı yakalamak. Eskiler, yaşlılar gözlerini ovuştururlar. İncil'deki bu sahne hayli ressama esin vermiştir. Soru: eğer bu yaşlılar çocuk olsaydılar ve yasak bakmak, görmek arzusuyla hareket etselerdi; bir an için *anne çıplak* olmayacak mıydı?

Güzelliğin uzun süre çıplak kadınların çıplak bedeniyle yüceltildiği dönem bitti artık. Güzellik şüphe uyandırmaya başladı, korkunç olanın maskesi olarak görülüyor. Aldatıcı. Bedenlerin biçim değiştirmesini, bozulmasını, çürümeyi, kemik çukurlarını reddediyor. Ölümü reddediyor. Gerçek öldürülmüş, alçaltılmış, işkence görmüş, çirkin bedenleri gerektirir. Güzelliğe tapınma, oyunu insan dışı kazandığında, bir cinayet olmaktan uzak değildir.

Şu şeytan Eros ressamların evreninden kaybolmadıysa, artık Thanatos'un hakimiyetini kabullenmek zorundadır; Egon Schiele'ye bakın, yeni yetme genç kızlar onları bekleyen pörsümüş bir bedenin felaketi-

ne şimdiden hazırlar. Bakın Francis Bacon'a; aşk anı ise hayvansı bir çiftleşme gibi çizilmiş. Çıplak kadın bir arzu nesnesi değil artık, bir eşya muamelesi görüyor, bakın Lucien Freud'e. İnsanlığın artıklarıyla uğraşıyoruz artık.

Bonnard'a hemen dönmek gerek, bahçelere, pencerelere, ışık oyunlarına. Marthe'ın, Olympia'nın, Maja'nın, kayıtsızların, kışkırtıcıların, uzanmış başak şey düşleyen bu kadınların bu güzel uyuyanların sırlarına yaklaşmak. Çıplaklıklarınızla resmedilmiş sizler, benim için her zaman anlaşılmaz kalacaksınız.

En Önemli Fark

En çok hayıflandığım bir kız kardeşimin olmaması. Annemiz akşamları bizi birlikte yıkadığında bir kız ve erkeğin yalnızca giysileri ve yeğledikleri oyuncaklarla değil başka şeylerle de farklı olduklarını anlamış olurdum.

O "küçük farkı" algılamam için beklemem gerekti. Cabourg plajındaydı, altı yedi yaşında olmalıyım. Bir anne kızının ıslak mayosunu çıkarıyordu. Yalnızca kısa bir andı, annesinin ona kuru bir mayo giydirmesine, ama benim de ilk kez bir kızı çıplak görmeme yetecek kadar.

Freud'un küçük Hans'ı gibi babamın aile içinde "alet" olarak adlandırdığının kızda olmadığını ya da onun ondan alındığını ve benim de bu değerli çıkıntıdan yoksun olma tehlikesi taşıdığımı düşündüğümü sanmıyorum. Oysa ben bu *pürüzsüz*, "aletsiz" kim bilir okşaması ne hoş olabilecek bu bedene hayran olduğumu anımsıyorum. Acaba karnın altında adlandıramadığım ve beni şaşırtan gizli bir çizgi, hafif bir kıvrım, nerdeyse algılanamaz bir çatlak mı gördüm? Benim varlığımı fark eden anne kızına ma-

yosunu hemen giydirdi, böylece gizemli yeri, benim için çok daha çekici kılarak kapattı.

Cinslerin farklılığında hangi mutluluk, hangi mutluluk vaadi var? Kadınların biz erkekler gibi olmaması ne şans!

Kendi dışına savrulmak, şüphesiz öfkeden, hayal kırıklığından, deli edebilir. Ama delice bir arzuyla, delice bir aşkla -ya da aklı başmdası varsa onunla- boydan boya fethedilmeyi de vaat edebilir.

Narkisos'a üzülüyorum. Hermafrodit'e acıyorum. Onlar o küçük farkın en önemli farkı yaptığını ve bunun bedenimizi, giderek tüm varlığımızı canlandırdığını bilemediler.

Bayan de S. ve Yeğeni Isabelle

Bayan de S. benim öğrenciyken çok da büyük çaba göstermeden birkaç kuruş para kazanmak için ders verdiğim on yaşlarındaki küçük çocuğun genç annesiydi.

Küçük öğrencime "Konsantre ol" diyordum ama, kendim ona öğretmem gerekenler üzerinde çok az konsantre olabiliyordum. Dikkatim annesine yoğunlaşmıştı. On dakikada bir oğlunun oda kapısını aralıyor ve her şeyin yolunda gidip gitmediğini soruyordu ve biz de işbirlikçi tek bir sesle 'evet anne, evet bayan her şey mükemmel' diyorduk.

Ders bittikten sonra Bayan de S. beni kapıya kadar geçiriyordu. Yumuşak bir sesle şikayet ediyordu: "Bu zavallı küçüklere çok ödev veriyorlar, öğrenecek çok ders veriyorlar." Ben de onun söylediklerini destekliyor ve "Milli Eğitim Bakanlığının bürokratlarının kendi çocukluklarını unuttukları anlaşılıyor" diyordum. Ve bana oğlundan ancak birkaç yaş büyük bir çocuğa konuşurmuş gibi konuştuğunu düşünüyordum. Oysa ben çocuk değildim, on dokuz yaşındaydım ve hissediyordum bu kadın yalnızca bir anne değildi.

Her gün Ludovic okuldan döndüğünde benim evde olmama karar verilmişti. Bu "sevgili küçüğe" yardım etmem, onu cesaretlendirmem gerekiyordu. Benim sayemde derslerden zevk almayı öğrenecekti. "Düşünün babası Politekniği birincilikle bitirmiş. Oğlunun hiçbir işe yaramaz biri olacağı düşüncesi onun aklını alıyor. Beni sert olmamakla, Ludovic'i çok korumakla suçluyor eğer orta bire geçemediyse bu benim suçum.

— Hayır, bayan. Sizinle ilgisi yok bunun. Sizin çok dikkatli, oğlunun ilerlediğini görmek kaygısında olan bir anne olduğunuzu hemen anladım. Endişelenmeyin, bunu başaracağız (*biz* dedim). Ve sonra..." Gülümseyerek ekledim ve Bayan de S. de gülümsedi. "Herkes politeknikçi olmak zorunda değil (az kaldı yaşamını böyle bitirmek diyecektim)."

Bir gün Ludovic geç kalmıştı, ben ve Bayan de S. salondaki kanepeye oturmuş onu bekliyorduk. Beni kadınlarda her zaman duygulandırmış olan yumuşak melankoli bakışlarına damgasını vurmuştu. Onun elini tutma cesaretini buldum elini çekmedi. O anda Ludovic eve döndü ve onu odasına götürdüm. Her ikimiz de o gün kendimizi derse çok iyi verdik ve onu başarılarından dolayı kutladım.

Julien Sorel benim kahramanım değildi. Onu çok hesapçı ve başarı hırsıyla dolu buluyordum. Ama Bayan de S.nin elini tuttuğum gün *Kırmızı ve Siyah*ta

yeni okuduğum bölümün aklıma gelmesine engel olamadım.

Tuhaftır el ele tutuşma sahnesinden bir süre sonra Bayan de S.'nin aşığı olduktan sonra artık kendimi Jean Sorel'e benzetmez olmuştum. Şüphesiz arzulu olmaktan çok şefkatliydi ve benim özellikle o dönem gereksinimim olan da buydu. Bazen birbirimize sarılmışken bana "Hiçbir zaman bunu yapmamalıydım. O kadar gençsiniz ki. Sizin için ben yaşlı bir kadınım." derdi. (Oysa ancak otuz beşindeydi). Ben de ona "O kadar iyiyiz ki birlikte. Seni seviyorum." (ve doğruyu söylüyordum) derdim ve beni kollarıyla sıkı sıkı sarardı.

Bay de S. ona miras kalan şirketi yönetmekten mutlu değildi ve sıklıkla yönetim kurulu toplantılarına katıldığından akşam eve geç geliyor sabah da erken çıkıyordu. Onun için ne yazık, aşıklar için ne şans. Uzun süre önce terk ettiği yataklarında bana yer bırakıyordu.

Ancak bir gün geliverdi. Bir hizmetçi mi onu uyarmıştı? Nasılsa karısıyla olan ilişkimi öğrenmişti. İlişki sözcüğünü kontrollü bir öfkeyle dile getirmişti. Ben ona bunun bir ilişki değil bir aşk olduğunu söyledim. Buna yanıt vermedi ama öfkesi daha da arttı. Beni ahlaksız biriymişim gibi kovdu. Ludovic'e hoşçakal diyecek zamanı bulabildim. Benim gibi onun da gözlerinde yaşlar vardı. Bir gün sokaktan geçerken Bayan de S.'in penceresine bakıverdim. Tül perdenin

arkasından bir veda el sallaması fark eder gibi oldum. Onu bir daha hiç görmedim.

Bayan de S. Ludovic'e ders çalıştırmam için benimle anlaşmasından kısa süre sonra yeğenlerinden birinden Isabelle'den söz etmişti. "Benim oğluma hiç benzemiyor. O bir asi. Babasının - zavallı bir dul O- onu gönderdiği tüm okullardan atıldı. Onun gibi akıllı bir kız, çok yazık. Ona annelik etmek isterdim, ama biliyorsunuz Ludovic ile uğraşmam gerek."

Bay de S. tarafından kovulduktan sonra, bu benim için çok kötü olmuştu, Bayan de S. için de öyle olduğuna eminim, aylarca sonuçsuz kalan yeni öğrenci arama çabasına girmiştim. Sonra yitirdiğim metresimin sözlerini anımsadım ve Isabelle'in babasına gittim. Beni hem incelikle hem de soğuk bir şekilde karşıladı. "Evet, baldızım haksız değil. Kızım okulu bıraktı ve yardıma gereksinimi var.

— O yaşta okulunu mu bıraktı? (onun Ludovic'in yaşında olduğunu sanıyordum.)

— Ama, Bayım, Isabelle on sekiz yaşında ve hep kafasına buyruk yaşadı. Neyse göreceğiz bakalım onu yenebilecek misiniz? Yani ona aklın yolunu gösterebilecek misiniz demek istiyorum. Onu size emanet ediyorum.

Isabelle'le karşılaşmak için sabırsızlanıyordum. Kaygılıydım da, "asi"nin beni mesafeli ve hatta kötü karşılamasından korkuyordum. Soylu büyük bir aileye mensuptu ve bir vahşi at terbiyecisi gibi onu yen-

mesi beklenen bu gözlüklü, çelimsiz öğrenciye yukardan bakacaktı.

Isabelle çok güzeldi, onun güzelliği, Bayan de S.'nin yumuşak, hayalci ve biraz hüzünlü güzelliğinden çok farklıydı. Isabelle'in güzelliği göz alıcıydı, tartışmasızdı, çarpıcıydı.

O zamana kadar, çoğu kibar ve pek de kurnaz olmayan çocukları kafalamıştım (Khagne argosu). Zeki olduğu kadar saygısız da olan bu kıza nasıl davranmalıydım? Bir güç savaşına girersem, onun kazanacağının farkındaydım.

Şaşırtıcı bir biçimde Isabelle beni gülümsemeyle karşıladı. Hemen, her şeyi kontrolüne aldı: "Sizden ne beklediğimi söylemek istiyorum. Babamın beni gönderdiği tüm okullardan atılmanın yolunu buldum. Ne denli sıkıldığımı bilemezsiniz. Sanırım felsefe okuyorsunuz. Nasıl bir şey bu? Aslında, doğrusu sıkılıyorum. Çevremde dolaşıp duran erkeklerle ilgilenmiyorum. Babam ise çok iyi, ama şimdi eşinin ölümünden sonra erkenden emekli oldu ve mahkum bir ruh gibi o kocaman dairede sürünüyor, ikimiz için bin kere büyük bir daire. Ekonomi gazeteleri okuyor, beni oyalamaya çalışıyor, beni tiyatroya götürüyor. Sanırım o da benim kadar sıkılıyor. Şimdi söyleyin bana, felsefe tam olarak ne?

— Tamam size bir fikir vermeye çalışacağım."

Daha şimdiden bakışı benden kopmuş ve salonun Üniversiteye bakan pencerelerinden birine yönelmişti. Üniversiteye...

Meydan okumayla karşı karşıyaydım. Bununla nasıl baş edecektim? Üstelik o zamanlar daha üniversiteyi de bitirmemiştim.

Peş peşe hatalar yaptım. Kartezyen "düşünüyorum o halde varım"ı ve konuyu somutlaştırmak için soba konusunu henüz açmıştım ki, Isabelle sözümü kesti. "Ben, ne olduğumu bilmediğimi düşünmüyorum" dedi. Kant'ın *Eleştiriler*ini düşünmemek daha iyiydi. Eflatun'la bir söyleşide daha çok şansım olabilir diye düşünmüştüm. Yine başarısızlık: "Sizin Sokrat çok çapkınmış. Her şeyi arzuyla karmaşıklaştırmış." Isabelle açık sözlüydü. "Siz benim lise hocalarım kadar tıraş kesiyorsunuz. Ancak bir farkınız var, beni cezalandırmıyorsunuz."

Isabelle'i cezalandırmak, söz konusu bile olamazdı. Bu kız beni çekiyordu. Ve tam da bilmişti. Ben tıraş kesiyordum. Ateşli bir ses onu canlandıramazsa felsefeden daha sıkıcı bir şey yoktur. Bunu ise, beceremiyordum. Her şey bana cansız görünüyordu, ölümcül sıkıntılı. Akşamları otel odama gidiyordum, belli belirsiz ama ağır bir hüzünle sarmalanmış olarak. Ve bundan kurtulabilmek için *Kırmızı ve Siyah* okumama geri dönüyordum.

Isabelle'i nasıl canlandırabilirdim? Ona Bayan de Rênal ve Malthilde de La Mole'dan söz etme kararı aldım.

Ertesi gün ona romandan parçalar okudum. Descartes'in, Eflatun'un ve diğerlerinin başarısız kaldığı yerde, Stendhal onun dikkatini çekmeyi başardı.

"Neden Bayan de Rênal o karanlık kocasını Julien Sorel için terk etmedi? Bu Julien'i beğeniyorum. Gururlu, cesur, risk almayı biliyor." Isabelle, Mathilde'de kendini görmüyordu sanırım, ama ben onları karıştırmaktan uzak değildim.

Birkaç gün okumamıza devam ettik. Kendimi çatı katındaki otel odamda yalnız hissetmiyordum. Pencereleri sonuna kadar açıyordum. Gecenin serinliğini içime çekiyor ve Isabelle'i düşünüyordum. Yıldızlı göğe açık pencerenin yanında, başucumdaymış gibi bana eşlik ediyordu: Kant'ınkinden çok farklı ışıklı bir göktü bu.

Bu otel odasına bir akşam, hayli geç vakit, Isabelle girdi. Gerçekten de girdi. Hiç zaman yitirmeden soyundu, yatağa uzandı, ona eşlik ettim. Bende şaşkınlık, hafif bir korku. Ne arıyordu? Aşktan fazlasını, bir tutkuyu mu? Stendhal Julien ve Mathilde hakkında "Gerçekte, bu taşkınlıklar biraz da *istenilmişti*. Tutkulu aşk, gerçeklik olmaktan çok taklit edilen bir modeldir." İstenilmiş taşkınlıklar. Isabelle o geceyi izleyen gecelerde gelmedi. Bunun bir istisna olması gerekiyordu.

Ertesi gün o geceye hiçbir gönderme yapmadık ve birkaç gün sonra ortak bir kararla bu "felsefi" görüşmelerimize son verdik. Artık yalnızca uslu çocuklara ders vermeye karar verdim.

Isabelle'in babası gidişimi üzüntüyle karşıladı. Beni sevmişti, arşivlerini düzenlememi, soyağacı çalışmalarında kendisine yardım etmemi istedi. "Bizi

neden terk ediyorsunuz delikanlı? Isabelle bana sizi çok beğendiğini söylemişti. Hiç anlamıyorum."

Ben de, bu hikayeden fazla bir şey anlamamıştım. Ayrılacağım gün Isabelle biraz alaycı bir gülümseme ile alnıma hızlıca bir öpücük kondurdu. Korkunç sinirlendim. Kendimce ondan intikam almak için, o iğrendiğini söylediği "sosyete"den bir gençle kısa sürede evlenecektir diye düşündüm. Ama Isabelle'in sevmediği ya kendisiyse?

Pont Neuf*

"Hey, aşıklar?" Yeni Köprü'den geçiyorlardı. Yoldan geçen biri onlara rastlamıştı. Aşık oldukları o kadar belliydi ki, bu yaşlı babacan adamın gözünden kaçmamışlardı. Onlara çapkın bir gülüş gönderdi. Belki de yitip giden kendi gençliğine gülmüştü. Oysa onlar genç değillerdi. Birbirlerine sarılmış değillerdi, öpüşmüyorlardı da, yalnızca yürüyorlardı.

Bakışlarında bir ışık var mıydı, yürüyüşlerinde bir canlılık, bir güven?

O anı hiç unutmadı, hiç bir zaman unutmayacaktı. Şimdi yaşlı adam kendisi, Yeni Köprü'den geçtiği oluyor ve sıklıkla artık uzakta kalan o günün anısı aklına geliyor, ve kendi kendine "Evet, aşıklar?" diyor.

Sevdiği şarkı "Aşklarımızdan geriye ne kaldı?"**

---

* Pont Neuf: yeni köprü adının tersine Paris'in en eski köprüsüdür. (ç.n.)

** Que reste-t-il de nos amours? (ç.n.)

Kaçan Kadın

Onunla evliliklerinin onuncu yılını kutlayan arkadaşlarının evinde karşılaşmıştı. Bir konuktan ötekine gidiyor, hiçbirinin yanında durmuyordu. Kaybolmuş gibiydi. Ona gelince, o da kendisine orada ne aradığını soruyordu. Ev sahipleri dışında kimseyi tanımıyordu.

Birden kadın ona: "Ben gidiyorum. İsterseniz sizi evinize bırakabilirim, arabam var." dedi.

— Gereği yok, beş yüz metre ileride oturuyorum.

Kadını takip etti. Zaten hep onu takip edecekti. Kadın arabayı çok hızlı kullanıyordu. Tek sözcük konuşmadılar. Arabasını binanın önünde durdurdu. Önce kadın onu öptü, yoksa o muydu, hayır kadındı.

Bedenini tuhaf bir ürperme kapladı. Ona ne olduğunu bilmiyordu. Hiç yaşamamıştı, bu ürpermeyi, bu karışıklığı, onu sarsan, arzudan da güçlü olan bu titremeyi.

Arabadan indi, araba hemen hareket etti. Evine geldi. Karısı onu bekliyordu. Aylardır sürüncemede olan boşanma işlerini hızlandırmaya karar verdi.

Karşılaştığı kadının adını bilmiyordu. Arkadaşlarının onun hakkında söylediklerini hayal meyal anımsıyordu, çok ünlü bir avukatla evli olduğunu,

ancak her ikisinin de "kendi hayatlarını" yaşadıklarını, bir kadın dergisinde zaman zaman yazılar yazdığını -ya da bir kültür dergisi miydi?- Çok şey bilmiyordu, zaten umurunda da değildi.

Onu özellikle güzel bulmamıştı. Çekiciydi, evet. Ancak, ona yaklaşmak istememişti. Ve sonra o öpücük, hafif bir korkunun eşlik ettiği o titreme.

Günler geçti. O kadını artık düşünmüyordu. Çok çalışıyordu, onun için hiç de alışıldık olmayan bir hırsla. Bazen kendini bürosunun penceresinden bakarken yakalıyordu, sokağa, geçenlere bakıyordu. Onlar nereye gittiklerini biliyorlardı.

Bazen daldığı da oluyordu, sanki günlük yaşamdan kendini dışarı çıkarmak, gerçeklikle arasına bir mesafe koymak istiyor gibiydi.

Birkaç hafta sonra kadın onu bürosundan aradı (telefon numarasını nasıl bulmuştu?). "Öğleden sonra boşum. Paris dışına çıkmak, yürümek, nefes almak istiyorum. Ya siz?" demişti. Meslektaşlarına birkaç saat çıkması gerektiğini söylemişti. Gerektiğini!

Batı otoyoluna çıktılar. Önemsiz sözcükler söylediler. Daha önceki karşılaşmalarından söz etmediler. Versailles'da durdular. Büyük kanalı boylu boyunca yürüdüler, parkın sonuna kadar gittiler. Orada bahçelerin güzel düzeni bitiyordu, yüksek çalıların arasında tavşanlar koşturuyordu. Bahar erken geliyordu, ağaçların yaprakları yumuşak bir yeşile bürünmüşlerdi, gök açıktı, bulut yoktu, güneş vardı.

Kadın onun kolunu tuttu. Hızlıca yürüdüler. Yolu geri döndüler, bir kahvenin terasında sıcak çikolata içtiler, hafif bir rüzgar onları oturdukları yerden kovaladı.

Otel odası genişti. Küçük bir meydana bakıyordu. Yüksek tavan, nar çiçeği renginde perdeler, başka bir zamana ait mobilyalar - tuvalet masası, yuvarlak tek ayaklı bir sehpa, zamanın eskittiği çiçekli bir halı: yani taşra. Her şeyden uzaktılar.

Bacakları çok uzundu, göğüsleri küçük, çok genç bir kızınkiler gibi yukarı kalkıktılar, siyah saçları çözüktü, gözleri koyuydu. Sol bileğinde çok ufak bir yara izi gördü. Soru sormadı ona.

Bedenleri birbirinde kaybolacak kadar sarmaş dolaştılar. Bir olduklarına inanmak istiyordu, adam ve kadın tek ve aynı varlık olmuşlardı. Yanıldığını hissediyordu.

Odayı sabah terk ettiler, arkalarında müthiş bir dağınıklık bırakarak.

Küçük meydanda, meyve ve sebze pazarı vardı. Mevsimin ilk çileklerinden aldılar.

Kendi kendine bu geceden önce hiç bu denli yoğunluk hissetmedim dedi, sanki sürüklenmişti, onu aşan bu heyecandan çok hoşnuttu. Ancak kendini gerçekten mutlu da hissetmiyordu. Bu kadında, bedenini teslim etse bile, ondan kaçan bir şey vardı, hiç bir zaman erişemeyeceği bir şey.

Bu kadın ona, bunu sonradan anlayacaktı, tüm kadınların elde edilemez olduklarını öğretecekti, erkekler onları "elde ettiklerini" düşünseler de.

Versailles'daki geceyi izleyen aylarda, birkaç günlüğüne Paris'ten uzaklaştılar. Birçok oteli tanıdılar, Rambouillet, Vendome, Etretat'da kaldılar. Sonra daha uzağa İtalya'ya, İspanya'ya gittiler. Hep gelip geçilen otellerde, adsız yataklarda. O böylesini seviyordu, sabit nokta olmamasını. O zaman her şey açık, olanaklı oluyordu.

Buluşmaları arasında başka erkeklerle de görüştüğünden şüphe ediyordu. Bilmek istemiyordu. Onun da başka kadınlara gittiği oluyordu. Kendisinin da baştan çıkarabildiğinden emin olmak için miydi acaba? Çünkü bu kadın ona acı çektiriyordu, bu önceden bilinemez, bu değişken, yanında olduğu zaman bile aniden uzaklaşan, sadece yalnız kalmamak için onu çağırıyormuş kadar kayıtsız kadın; zaman zaman onu önemsediğini hissettiriyordu, hatta belki de sevdiğini.

Otuz yıl sonra bile hâlâ o günü anımsıyor, kadın ona "senden bir çocuk istiyorum" demişti. Allak bullak olmuştu. Pompei'deydiler, bir volkanın lavlarıyla gömdüğü kentte.

Evet, belki kadın onu kendince seviyordu, ama o ona delicesine tutulmuştu. Delicesine, çünkü biliyordu ki bu hikaye ancak kötü bitebilirdi, bu kez gömülecek olan kendisiydi.

Bu, aylar, yıllar sonra gerçekleşti. Kadın biraz buruk bir gülümsemeyle onu terk ettiğini açıkladı. Kesin olarak (sıklıkla onu birkaç gün sonra geri dönmek için terk ederdi).

Onu arabasıyla evinin önüne bıraktı, onu öptü, ama bu kez iki yanağından ve araba hızla hareket etti, ilk gün olduğu gibi.

Odile

Çok akıllı (fazla olduğunu düşünüyordu) bir kadındı. Onun karşısında kendisini aptal hissediyordu, acıklı derecede kültürsüz. Odile'i sevmeyen kadınlar onun yalnızca bir "beyin" olduğunu söylerlerdi.

Oysa, Delambre sokağındaki stüdyosuna gittiğinde, bu beyin kendini tümüyle aşk hazlarına bırakabiliyordu. Birkaç ay boyunca çok güzel anların peşinden koştular.

Ama aralarında açıklanamayan bir şey oluyordu. Ona tutulan önce kadın olmuştu, oysaki o önce biraz tereddütlüydü.

Aşk sevişmelerinde yalnızca akıl ve bedenlerin çılgınlığı önemli olduğu için, tereddüdü ortadan kalkmıştı. O zaman kadına ateşli bir biçimde tutulan o oldu. Bu kez kadında hissettiği tereddüt onu endişelendiriyordu. Ne yapmıştı, onun hoşuna gitmeyecek ne söylemişti? Aşkın bitişinin belirtileri aşkınkilerden daha görünürdür. Bir seferinde, Delambre sokağından dönerlerken birbirlerine sarılmışlardı, kolunu aniden çekmiş ve asık bir suratla "yalnız kalmak istiyorum" demişti.

Bu sözler onu yaralamış, ayrıca onlarda gizli bir mutsuzluğun işaretini görmüştü. Odile yalnızca neşeyi sevdiğini söylüyor, üzüntülü, şikayetçi, melankoliye saplanmış herkesten vebadan kaçar gibi kaçıyordu. Veba bulaşıcıydı.

Tuhaf bir ilişkiydi, olmayacak bir zamanlamayla. Daha sonra dost olduklarında, bu ilişkiye gönderme yaptılar. Gülümseyerek kendilerini sorguladılar, neden aşk duygusu çok ender olarak aynı anda yaşanabiliyor. Yanıt çok kolaydı, çok aptalcaydı, akıllı bir kadına sorulamayacak kadar. Yanıt şu olabilir mi?; kadınların beklentileriyle, erkeklerin beklentileri birbirleriyle çakışmaz, çünkü onları birbirleri için çekici kılan farklılıklarını tam anlamıyla unutup buluşamazlar da ondan. Ortak doyumun yoğunluğu hariç, iletişim de kuramazlar. Aslında en fazla ya yan yana olabilirler, ya da onları ayıran, bütünlüklerini bozan bir karşı karşıyalıkta.

Kadın: "Yalnız kalmak istiyorum"

Erkek "Aslında, benim de yalnız kalmam gerek"

Sahneyi Terk Etmek

Ender olarak tiyatroya giderdi. Ona tereddüdünün nedeni sorulduğunda nasıl yanıt vereceğini bilemezdi. "Çabuk sıkılıyorum. Yalnızca yapaylıklar görüyorum. Ve sonra, en iyi aktörler bile çoğu kez biraz gösterişçi, hepsi seyircinin dikkatini üzerlerine çekmeye çalışıyorlar. Sahneye koyanlara gelince, hele şimdikiler, onlardan hiç söz etmeyelim; klasikleri ne pahasına olursa olsun modernize etmek, kendilerini sahneye çıkarmak istiyorlar. Bir tek istisna Vilar'dır, o yalnızca "yönetmen" olmak istiyordu. Tamam, biliyorum gerekçelerim çok aptalca, ama ne yapayım istiyorsunuz? Tiyatro, bir oyundur, bir türlü inanmadığım bir yanılsama, bu böyle."

Ancak bir akşam, önyargılarını unuttu. Bir kadın dostu, konusu ilgisini çekebilecek bir oyunu izlemesi için ona eşlik etmeye ikna etti onu: Sessizliğe kendini kapatacak kadar aşırı dik başlı bir kız çocuğuyla uğraşan bir öğretmenin öyküsü, çocuğun inanılmaz enerjisi tüm gücünü reddetmesinde ortaya koyuyordu. (Dostu psikiyatrların debil olarak etiketlediği çocuklarla çalışıyordu)

Öğretmeni oynayan kadın oyuncu dikkatini çekmişti. Tiyatronun çıkışında ona eşlik etmek için ısrar eden kadına "O kadın bir oyuncu değil. O gördüğüm kadın, bedeninden gelen sıcak sesini duyduğum o kadın. Bir kişiyi yorumluyor değil. İşte o kadın bir gerçek." dedi.

Sonrasında tiyatroya daha sık gitmedi.

Bir yıl sonra, bir restoranda kadın oyuncunun yanındaki masada oturuyor buldu kendini. Kendisinden daha yaşlı bir adamla oturuyordu. Adamı çok rahatsız edici buldu. Sessizce yemek yiyorlardı. O zaman cesaretini toplayarak geçen yıl Atölye Tiyatrosunda oynadığı oyunu ne kadar çok sevmiş olduğunu ona söyleyiverdi. Kadın ona gülümsedi ve halen oynadığı oyunu izlemesi için davet etti.

Birkaç hafta süren bir macera yaşadılar. Kadın onunla birlikte olmaktan memnundu. Onu seviyordu. O ise aşıktı, şehvetle şefkatin birlikte olabileceklerini keşfetmekten çok mutluydu.

Macera aniden bitti. Tayin olduğu yurtdışındaki görevine gitti. Kadın ise şüphesiz yaşlı adamı yeniden kazanmaya çalıştı. En azından o öyle düşündü.

Onu bir daha görmedi. Yıllar sonra onun intihar ettiğini öğrendi, o akşam en güzel sahne giysisini giymişti. O zaman neden onunla o kadar doğal olmuştu, ölmeye hazırlanırken yeniden bir temsilde mi olması gerekmişti?

Oysa yaşadıklarının oyun olmadığından emindi. Belki bir araydı belki, sahne perdesinin açılmasından önceki bir ara.

Joseph

O yıl, Antoine ıstırap içinde Ekonomi Bilimleri tezini yazıyordu. Bense, Orléans Lisesinde felsefe dersi veriyordum. Antoine benim en iyi dostumdu, üstelik eski bir dost. İlkokulda tanışmış ve sonra birbirimizden hiç ayrılmamıştık.

Sıklıkla aynı genç kadınlar ilgimizi çekerdi. Aramızda yarışma yoktu. Şans bir seferinde Antoine'a güler, ötekinde bana gülerdi.

Antoine'in bana geldiği günü şimdi bile anımsıyorum. Gücünü tüketmiş gibiydi, yorgundu. Benzi soluktu. "Sana ne oldu böyle? Tez mi seni bu hale sokan?"

— Hayır tezim değil, Thérèse. Bilemezsin, ne kadar doymak bilmez."

Söz konusu Thérèse bir iki kez görmüştüm. Bana daha çok ihtiyatlı biri gibi gözükmüştü. Az konuşuyordu ve kendini ifade ettiğinde bunu tatlı bir kararlılıkta yapıyordu. Sesi kalındı, nerdeyse boğuktu. Onun ciddi halini arttıran metal çerçeveli bir gözlük takıyordu, eski zamanların ilkokul öğretmenlerini andırıyordu. Bu kadar ağırbaşlı bir kadının doymak bilmez olduğunu nasıl düşünebilirdim ki?

"Ulusal Kütüphanenin kapanış saatinde beni kapıda bekliyordu. Sinemaya gitmeye karar vermiştik, oysa onun hiç niyeti yoktu ve kendimizi onun evinde bulduk. Tam anlamıyla üstüme atladı. Birçok kez seviştik. Bilmiyorum nasıl yapıyordu, bitkin düşmüşken bile, beni yeniden canlandırmanın yolunu buluyor."

— Bu aşk, bu zincirinden boşanan tutku! Neden şikayet ediyorsun ki?

— Aramızda aşk yok, Gülüyorsun ama, felaket çekilmez bir durum bu. Onun eşyası gibiyim, bırakmak istemediği avı gibi."

İkimiz de birer kadeh konyak içtik. "Sağlığına!" Sonra Antoine'a bir kaç gün dinlenmesini, tezine ara vermesini önerdim, "Thérèse'i hepten bırak" demeye cesaret edemedim.

Ertesi gün, bir eskici dükkanının önünden geçtim. Küçük bir tabloyu görünce durdum. Bir yatağa yarı çıplak yatmış bir kadın vardı ve kaçmaya çalışan çok genç bir adam. Biraz hızlıca, beceriksizce yapılmış gibiydi. Çocukluğundan yeni çıkmış bu genç adamın dehşetinin izini saklamak için bu tabloyu yaptığını düşündüm. Kişileri saptamam zor değildi, Joseph ve Putiphar'ın karısı.

Biraz da şakayla Antoine'a bu tabloyu hediye ettim, Eski Ahit'teki sahneyi anlatan bir iki satırı da ekleyerek.

"Joseph çekiciydi ve dikkatleri üstünde topluyordu. Bir gün efendisinin karısı ona baktı ve onunla yatmak istediğini söyledi. Joseph reddetti. Her gün Joseph'e yaklaşmaya çalıştı, ama o kadını dinlemedi, yanına gitmeyi ve onunla yatmayı reddetti. Bir gün evde her zaman olması gereken erkeklerden hiçbiri yokken, onu giysisinden yakaladı ve "yat benimle" diye bağırdı. O ise giysisini orada bırakarak kaçtı."

Antoine-Joseph hediyemi gülerek aldı. Thérèse'i bir daha görmemeye karar verdi. Ama kadın Ulusal Kütüphanenin çıkışında onu beklemeye devam etti. "Gel, bu kez söz sinemaya gideceğiz." Antoine reddetti. Thérèse sonunda sıkıldı ve kayboldu.

Yıllar sonra onun Mülkiyeli bir finans müfettişi ile evlendiğini duyduk ve ona Putiphar adını vererek dalga geçtik. Ancak aynı zamanda korkunç bir iş kadını da olduğunu öğrendik. Çok sakin, çok sağduyulu gibi görünen bu yağmacı, yutacak başka avlar bulmuştu kendisine.

Rahatsız Edici İmge

Kadının hoşa gitmeye gereksinimi yoktu, baştan çıkarmaya gereksinimi yoktu, hatta konuşmaya bile gereksinimi yoktu, bedeni onun yerine konuşuyordu.

Erkeklerin onu görünce yollarını değiştirdiklerini, onu istediklerini görmekten; aşırı istek uyandıran ve bu yaz giysisinin içinde hayal etmeye bile gerek olmayan olağanüstü göğüslere sahip bu kadar güzel bir kadının yanında olmaktan gurur duyuyordu, oysa çok da yakışıklı değildi.

Adam erkek kardeşinin gençlik arkadaşıydı.

Onunla seviştiğinde, birçok kez kendi gözlerini kapadığını fark etmişti. Genç kadının yüzünde erkek kardeşinin yüzündeki aynı çizgileri görmekten korkuyordu. O kadar rahatsız olmuştu ki, kadınla görüşmekten vazgeçti.

Bir kaçış gibi gözüken tavrının nedenini ona itiraf etmeye cesaret edemedi.

Belki de çok güleç, çok güzel, aşka çok yatkın bu kadının kısa süre içinde kaybolacağını önceden hissetmişti. Tanısı çok geç konan bir meme kanserinden öldü.

Aşıkları peş peşe katıldılar cenazeye. Yaşlı gözlerle suç ortağı bakışları paylaştılar. Her biri, onun ölümünün mü yoksa onu iyi sevemediklerinin mi sorumluluğunu hissediyorlardı?

Aşık olduğum kadınlar nerde?
Mezardalar hepsi

Gérard de Nerval

Üçgen Gece

Yaz gecesi, sakinleri tarafından boşaltılmış bir kent, hava çok sıcak, gücünün doruğunda bir adam iki kadının arasında yatıyor. Biri Odette metresi, öteki Cécile çiftin bir arkadaşı.

Üçü de çıplak, serinliğini tattıkları bir çarşafın üzerine uzanmışlar. Hafifçe içmişler.

Önceden hesaplanmamış hareketler birbirini izliyor. Okşama ve öpücük değiş tokuşları. Adam önce birinin sonra ötekinin içine giriyor bu iki kadının. Kral o, öyle sanıyor, bu üçgenin tahtından indirilemez tepesinde.

Birden neşesi kaçıyor. Kadınlar, lezbiyen oldukları söylense bundan iğrenecek olan, zaten lezbiyen de olmayan ve olmayacak da olan kadınlar birbirlerini okşamaya başlıyorlar. Adam kendini dışlanmış hissediyor.

Sonra şunu anlıyor ve yıkıyor bu onu, bu kadınlar hazzın ötesinde bir şeyleri tanıyorlar. Ötekinin hem benzeyen, hem de göğüslerin biçimi, kalçaların yuvarlaklığı ile farklı olan bedeninin tüm yüzeyinde ve derinliklerinde kendi bedenlerini keşfediyorlar; be-

denlerinin gizemini. adam işte bu gizeme hiçbir zaman ulaşamayacağını anlıyor.

Oysa gücünün doruğunda bu adam yüce bir güçle, kadınlara sahip olmak gücüyle donatıldığını düşünmüştü. Kadınlar onun arzusunu kabulleniyorlardı. Yanılsama: oysa o, kadınların kullandıkları veya kullanmadıkları bir haz aletiydi yalnızca.

Ertesi gün, her Pazar sabahı yaptığı gibi arkadaşlarıyla futbol oynamaya gitti. Sahada çok enerji harcadı. Ekibi maçı kazandı. Onun sayesinde iki gol attılar.

Evine rahatlamış olarak döndü.

Odette'i öğle yemeğine davet etti. Ona birçok şeyden söz etti. Bir önceki geceye dair hiçbir şey söylemedi. Özellikle neşeli göstermeye çalıştı kendini. Kadın onu dalgınlıkla dinliyordu, düşte gibiydi.

Nice sonra yaşam alışılmış akışını yeniden kazandı.

Masum Suçlu

Adam anlatıyor: *O yaz çok iğrençtim, gerçekten çok iğrenç. Buna inanmayabilirsiniz, biliyorum bana karşı pek sempatiniz yok. Ama iki kadın beni seviyordu, yani yaşamımı paylaşmak istediklerini söylüyorlardı. Ben her ikisine de bağlıydım ve bir seçim yapmam, karar vermem olanaksızdı. Benim açımdan bir aşk mıydı bu? Hiçbir zaman bilemedim bunu. Hâlâ da bilmiyorum gerçekte aşkın ne anlama geldiğini. Arzulamak, evet. Bir kadına karşı derin bir bağlanma hissetme evet, ama doğduğu köye, bir eve, bir mahalleye ya da basitçe alışkınlıklarına da bu şekilde bağlanılabilir.*

O yaz, her iki kadına da bir süre yalnız kalmak istediğimi söyledim. Böyle anlarda yadsınamaz bir kötü niyetle söylendiği gibi, düşünmem gerekiyordu. İşin sıkıcı yanı, yalnızlığa zorlukla tahammül ederim. Bir de nereye gitmeli?

Dostlarımda yenen bir akşam yemeğinde Bernard Legrand ile tanıştım. Onu eğlenceli buldum. Gevezeydi. Onu dinleyenleri güldüren bin bir çeşit öyküler anlatıyordu. Temmuz ayındaydık, yaz tatilinin arifesinde. Bana Haute-Savoie'ya gideceğini, anne babasının yazları ona bıraktıkları bir şaleleri olduğunu söyledi. "Eğer tatilde ne yapacağınızı bilmiyorsanız, bana gelebilirsiniz." dedi. Davetini kabul ettim. Kendimi üç hafta boyunca her hangi bir otelde karamsarlıklarımla baş başa düşünemiyordum.

Şale küçük ama konforluydu. Çevrede, bu mevsime özgü çiçeklerle bezenmiş otlaklar vardı. Birkaç inek sakin sakin geviş getiriyorlardı. Biz hala yakıcı olan güneşin altında terasta birer bardak beyaz şarap içerken, ilerde vadi çoktan gölgeleniyordu. Bernard Legrand alt kattaki anne babasının odasında kalıyordu, bense çatı katındaki odada. Kısaca, her şey mükemmeldi.

Geldiğimizin ertesi günü Bernard bana oğlanlara ilgi duyduğunu söyledi. Ben de ona kendi "sorunum"dan söz ettim. "Çözümü buldum dedi bana yüzünde geniş bir gülümsemeyle, ikisini birden bırakın. O kadar kolay değil, ikisini de aynı şekilde seviyorum." (Bu kez "sevmek" sözünü kullanmaktan çekinmemiştim).

Kısa sürede Bernard'ın karakteri değişemeye başladı. Eğlenceli hali, konuşkanlığı bitti. Artık üzüntülüydü. Komşu çiftçilerden birinin oğlunu baştan çıkarmaya kalkıştı. Hiç de kibar olmayan bir biçimde hatta hakarete uğrayarak reddedildi. "Bunlar kaba, ülkenin bu geri bölgesinde geri kişiler" dedi.

Arkadaşlığı ağır gelmeye başlamıştı bana. Bernard'a söz etmeden Juliette'e telefon ettim (ötekinin adı Christine'di), ve yanıma gelmesi için ısrar ettim. Benim onu aramamı onsuz birkaç gün bile yapamadığımın kanıtı olarak gördüğünden fazla yalvartmadı beni. Hemen geldi. Onu N. garından şaleye getiren taksiden neşeyle zıplayarak indi.

Uzun süre kalmadı. Bernard ona karşı çok kabaydı. Gelir gelmez onu alayla karşıladı. "Giydiğiniz gibi bedeni saran bir pantolon. Siz kendinizi Cote d'Azur'de mi zannediyorsunuz? Juliette trende okumak için yanında geçen yüzyılda yazılmış kalın İngilizce roman getirmişti. Kabul

etmeliyim ki sıkıcı bir romandı. Bernard kitabın adına bir göz attıktan sonra "bundan daha saçma bir kitap okumadım" dedi. "Amma can sıkıcı! Çevirinin iğrenç olmasını bir yana bırakıyorum, özgün dili biliniyorsa tabii."

Juliette sesini çıkarmıyordu. Ben ise ne yapacağımı bilmiyordum. Benim çok çaba harcamadığımı düşünebilirsiniz. Doğru bu. Ama eğer karışırsam işlerin daha da bozulacağından korkuyordum. Ortamı rahatlatmak amacıyla Bernard'la yakındaki köye gittim ve ona duyarlı olduğunu bilerek nazikçe, yargılarında elbette özgür olduğunu ve Juliette'i beğenmemekte de serbest olduğunu, şüphesiz onun hoşlanacağı tiplerden olmadığımı ama yine de onuna karşı daha sevimli olabileceğini söyledim. "Siz ne diyorsunuz, Ben onu sevimli bile buluyorum." dedi. Onun "gülünç" demesini beklerdim, "sevimli" demişti.

Gezintimizi izleyen akşam yemeği daha az soğuk değildi. Bernard ağzını açmadı, ve biz yokken Juliette'in hazırlamış olduğu elmalı turtayı tatmadan odasına çekildi. Bize kasıntılı bir sesle "iyi geceler" diledi, dalga geçmeye yakın bir gülümsemeyle.

Tamam kısa kesiyorum, bundan sonraki günler bana bitmek bilmez geldi. Ne yapacağımı bilemiyordum. Neşeli olarak tanıdığım ve yaşamın sunduğu en ufak hazları bile coşkuyla karşılayan Juliette kararıyordu. Bernard çoğu kez sessiz kalıyordu. Kendini abartılı geri çekmesindeki kontrol edilmiş öfkeyi ve saldırganlığı hissettiğimden ilk akşamın gırgırlarını arıyordum.

Sanki anını bekliyordu. O da gecikmeyecekti.

Bernard'la yaptığım kısa bir yürüyüşün ardından, -yine bir ara bulma çabasıydı bu-, yatağımın, yatağımızın

üstünde, Juliette'in yazdığı şu notu buldum: "Gidiyorum. Burada yapacak bir şeyim kalmadı. Seni çok sevdiğin bu pis herifle yalnız bırakıyorum. İyi tatiller."

Juliette gider gitmez, bu "pis herif" tümüyle değişiverdi. Üzerime titremeye başladı. Şalenin yakınlarındaki ama yine de gitmek için sıkı bir yürüyüş gerektiren köye ben daha uyanmadan gidiyor ve alışveriş yapıyordu. Kahvaltı için bana ayçörekleri getiriyor, ben terasta sakin sakin kitabımı okurken, saatlerce mutfakta uğraşıyordu. Yeniden konuşkanlaşmıştı, canlılığını yeniden bulmuştu, bana ortak dostlarımızla ilgili çoğu kez kötü niyetli öyküler anlatıyordu.

Beni eğlendirmek isteği açıktı. Bu zoraki çabası birkaç gün sonra beni rahatsız etmeye başlamıştı.

Bunu söylemekten utanıyorum ama Juliette'in gidişini unutmak üzereydim. Sonra hakikat gözüme aniden gözüktü. O tek başına, ısıran mizahı, dokundurmaları, alaylarıyla bu gidişe neden olmuştu. Suçlu olan oydu. Ben Juliette'i seviyordum, inanın bana şimdi onu yitirdim ama seviyordum. Sonsuza kadar yitirdim. Beni bir daha hiç görmek istemedi. Bu anlaşılabilir elbette, Uğursuz Bernard.

Juliette gittikten sonra, benden daha da çok iğreneceksiniz şimdi, Christine'i yardıma çağırdım. Paris'te işi olmasına karşın yanıma geldi. Onu karşılamaya gara gittim. Onu yaşlı buldum, kötü görünüyordu, yüz çizgileri derinleşmişti, hüzünlü bir havası vardı. Kısa sürede aklımın başka yerde olduğunu anlayıverdi. Yalnızca iki gün kaldı ve bu sürede Bernard ona tek sözcük etmedi. Ben ise ona ne söyleyeceğimi bilemiyordum, onu kırmak istemiyordum, partiyi kazandığını düşünmesini de. Bir kez daha neden

Bernard'dı. Sıkıntımın sorumlusu oydu. Benim hakkımda çok şey biliyordu, buraya gelmemeliydim, ona kendimi açmamalıydım.

Ah, sakin ve dinlendirici olması gereken bu tatil, terk edişler ve kaçışlar dizisi olmaya başlamıştı. Bernard kahvaltı sırasında bana "Görüyorum ki sizi rahatsız ediyorum, Paris'e geri döneceğim. Siz şalede kalmayı sürdürebilirsiniz. İşte anahtarlar. Giderken pencereleri ve kapıları kapamanız yeterli.

Artık yalnızdım ve ilk kez bundan şikayetçi de değildim. Saatlerce ormanda yürüyordum, genç bir adam gibi yokuşları hızla tırmanıyordum, bazen komşu çiftliğe uğruyor, çiftçi ve oğluyla Bernard'ı çekiştiriyorduk. Bana yumurta, süt, taze peynir ve ekmek ikram ediyorlardı ve ben artık benim olan terasımda bir kral gibi tek başıma yemek yiyordum.

Bana bu şale öyküsünü anlatan adamı bir daha hiç görmedim.

Daha sonra başkalarından Christine'in bir trafik kazasında öldüğünü öğrendim. Juliette'e ne olduğunu ise pek bilmiyorlardı. Onun ne istediğini bilen bir adamla evlenmiş olabileceğini hayal ettim. Bana çok iğrenç olduğunu söyleyenin ise şunları dile getireceğini de hayal ettim: "Bu trajik kazanın sorumlusu ben değilim herhalde. Bu aptal evliliğin de sorumlusu ben değilim. Bana inanmalısınız, ben masumum. Ben kötü hiçbir şey yapmadım. Suçlu Bernard'dır. Neden bana "Onların ikisini de bırakmalısınız?" dedi ki.

Gece El Koyuş

"Atılmış, bırakılmış, ekilmiş, gönderilmiş, fırlatılmış" Françoise ile olan ilişkisinin sonunu tanımlamak için yeterince sert bir sözcük bulamıyordu. O akşam bunları yineliyordu, sanki içselleştirebilmek, hiç unutmamak ve beni uygun sözcüklerin bunlar olduğuna ikna etmek için. Acınacak bir görüntüsü vardı. Dudaklarında gülücük eksik olmayan bu adam sözcüğün tam anlamıyla yenilmişti, yıkılmıştı.

Jacques yakın bir dosttu ve birbirimizden gizlimiz saklımız yoktu.

Bana ölmek istemiş olduğunu da itiraf etti. Ayrılışın ertesi günü arabasına binmiş, ya koca bir kamyonun altına ya da şehir dışı bir yolunun kenarındaki bir kayalığa doğru arabasını sürmek istemişti. Bir kaza denecekti, direksiyonda uyumuş olduğu düşünülecekti. Saatlerce yol almıştı, ölmeye veya yaşamaya bütünüyle kararlı olarak ama bir türlü seçim de yapamadan. "Cesaretim yetmedi. Hedefimi ıskalayıp kendimi yaralı olarak bulmaktan korktum." Gece son hızla yol almaya devam etmişti, önce bir yola sonra ötekine sapmıştı rastlantıyla. Arabasını aniden yorgunluktan bitkin olarak bir yarın tepesinde durdur-

muştu, kafası bomboştu. Toprak dolgusunun üstünde bir işaret levhasında panaromik görüntü yazıyordu. Arabadan inmişti Gecenin havasını derin derin içine çekmişti. Gece siyahtı ve bir hilalle hafifçe aydınlanıyordu. Yalnızca gölgeler görüyordu, bir vadinin derinlerinde bir nehir de görebilmişti. Manzara olağanüstü sakin ve uyumluydu. Tek bir ses yoktu. Çayırlarla ormanlar arasında bir kırılma yoktu.

"Yemin ederim, işte o zaman fark ettim ki, rastlantıyla saptığım yol, annemin gömülü olduğu mezarlığın yoluydu." Otuz beş yıl önce doğduğu ve hiç terk etmek istemediği köyünün yakınlarındaki mezarlık. Annesinin ölümünden beri o mezarlığa hiç gitmemişti. O köyden bana birkaç kez söz etmişti. Doğum yerim diyordu. Doğum yeri aynı zamanda ölüm yeriydi de.

Onu Françoise'in gidişinden birkaç hafta sonra yeniden gördüm. Göz çarpıcı bir değişim: Jacques yine güleçti sonunda kendini rahatlamış, özgürleşmiş hissettiğini söyledi. Olan şuydu, birkaç ay içinde eski sevgililerinden biriyle yeniden görüşmeye başlamıştı ve sonra hiçbiriyle uzun ilişkiler kurmadan başka sevgililer bulmuştu. "Geçici ilişkiler, bilemezsin ne denli dinlendirici. Kendimi hiç olmadığım kadar özgür ve hafif hissediyorum. Françoise'ın üstümde kurduğu el koyuşun derecesini şimdi fark ediyorum".

Yıllar geçti. Françoise hâlâ oradaydı. İçindeydi. Gündüz nadiren onu düşünüyordu. Ama gece düşlerinde, bir hayalet gibi yapışkan bir biçimde onu ziya-

rete geliyor, ısrarlı bir biçimde kendini anımsatıyor, ona el koyuyor, onu sahip olunacak bir şey haline getiriyordu. İşte o zaman gecenin derinliğinde, uykunun gizeminde "Atılmış, bırakılmış, gönderilmiş" sözcükleri ilk günkü gibi yeniden ortaya çıkıyorlardı.

"Yineleyen ve uyanınca kendimi etkisinden bir türlü kurtaramadığım bu düşleri anlamıyorum. "Neden bu sözcükler beni bu denli acıtıyor?" diye ekliyordu belli bir farkındalıkla ve hiç de alaycı olmadan. "Üstelik bir kadından ayrıldığımda Tanrı biliyor ya, başıma birçok kez geldi, bunu dert etmem. Ayrılırız, işte o kadar. Yaşam böyle bir şey, aşklar böyle."

Jacques gibi ben de anlamıyordum. Françoise'ın gidişinden sonra hissettiği rahatlama duygusunu adeta yok sayan bu yineleyici düşlerin kaynağı ne olabilirdi?

Bir varsayım öne sürdüm: "Belki gururun yaralandı. Erkeksi gurur, çünkü biliyorsun biz erkekler bırakılan olmaktan çok bırakan olmayı yeğleriz."

— Evet, şüphesiz. Ama bu tür yaralar çabuk kabuk bağlar. Ama bu yara kapanmadı. Sanki hınzır bir peri gece imgelerine yarayı açmak, onu kurcalamak ve canlı tutmak görevini yükledi.

— Eğer bu yalnızca bir gurur yaralanması değilse, belki de bir ıstırap söz konusu kayıp ıstırabından çok, çünkü bu zamanla unutulur, terk edilme ıstırabı. Aniden kıyıda tek başına bırakılmak ve kadın bıraktığı kişinin ne olacağını bir an bile düşünmeden uzaklaşıyor ve sonsuza kadar kayboluyor.

— Terk edilmek, kimsenin yardımıma gelememesi evet ben böylesi bir durumla karşılaşmaktan hep korktum.

— Psikologluk yaptığım için özür dilerim. Seni rahatsız eden bu düşlerde bir anne yüzü aramak gerekmez mi?

— Eğer Françoise'ı tanımış olsaydın, onda annesel hiçbir şey olmadığını görürdün. Gerçekten hiçbir şey. Üstelik annem beni hiç terk etmedi ki.

— Çok ilgili bir annenin bile, yanında olmadığı, başka yere gittiği veya başka bir yaşamı olduğunu hissetmek için onun tarafından gerçekten terk edilmek gerekmez ki. Bak ben bunu yaşadım. Çok küçükken annem dışarı çıktığında gelmeyeceği korkusunu, daha sonraları düşüncelerinin benden başka yere yöneldiğini, orada olmadığımı ve hiçbir şey yapamadığımda hissettiğim endişeyi yaşadım. Belki kendisi için de orada değildi. Bugün bile, tanıdığım bir kadın, ama hep bir kadın, benim önümden sanki saydammışım, görünmez olmuşum, cansızmışım gibi, sanki yokmuşum gibi geçtiğinde kendimi reddedilmiş, cansızlaşmış gibi hissediyorum. Bu çok komik görünebilir ama böyle işte.

— Françoise'ı gözlerimle yediğimde o hep bakışlarımdan kaçardı.

— Şimdi, gece görüntülerinde ona bakan sen misin ya da gözleriyle seni yiyen o mu?

Sorgulamalarımızı daha ileriye götürmedik. Bilmiyorum Jacques hâlâ bu gece kraliçesinin ona geçmişi anımsattığı görüntüleri görüyor mu? Fakat bu konuşmamızdan sonra tuhaf bir biçimde, ben ki kendime genellikle keyifli düşler armağan ederim, ölmüş annemi düşümde görmeye başladım. Karşılıklı olarak birbirimize aynı eleştiriyi yapıyorduk: "Sen beni hiçbir zaman sevmedin."

Canım sıkkın olduğu zamanlarda kendime yaşamımın ıskalanmış buluşmalar silsilesi olduğunu söylerim.

Swann'ın Kopyaları

Kendini tanıyamıyordu. "Bana ne oluyor? Bu ben değilim!"

Ben de onu tanıyamıyordum. "Bu ona benzemiyor. Bu o değil. Başka bir adam." Sorgulamaya devam ederek: "Ama, sakın o olmasın?"

Otuz yaşlarındaki bu adam her açıdan şanslıydı: şımartılmış bir çocukluk, mutlu bir ergenlik (nadir bir şeydir), çok büyük çaba göstermeden başardığı sınavlar ve yarışmalarla dolu bir gençlik - çalışkan biri değilim ama çabuk kavrarım- sportif başarılar, dünyanın en güzel ülkelerine yolculuklar. Onu o kadar kıskanırdım ki!

Yakışıklıydı, şıktı, zengindi: ona miras kalan servetin dışında çok para getiren ve tablolar, sanat yapıtları almasına olanak sağlayan bir de mesleği vardı; "Kendime hediye vermeyi seviyorum" diyordu ve ekliyordu "Başkalarına da, ama itiraf etmeliyim daha az değerli olanları."

İstediği tüm kadınlara "sahipti", evet sözcük buydu, ve sürekli daha fazlasını istiyordu. Bu noktada onu daha az kıskanıyordum, çünkü onun açgözlülüğü, daha çok daha çok kadını baştan çıkarmak ve

fethetmek bir uyuşturucu bağımlısınınkine yakın bu gereksinim bana bir şeyi gösteriyordu, şüphesiz ona da gösteriyordu, bir iç çürüklüğü, hiçbir şeyin, hiçbir zaman dolduramayacağı bir tür boşluk. Açgözlülüğün özündeki boşluk...

Şüphelerim kanıtlanmıştı, ancak ondaki dönüşüm, hasarın büyüklüğü, felaketin boyutları beni şaşırtmıştı. Evet, bu kibar, güzel konuşan, akıllı, toplumsal yaşamda çok rahat olan adamı artık tanıyamıyordum, oysa o şimdi beni bir haftadan ötekine şaşkınlığının tanığı yapıyordu. Kendi ve başkaları üzerine kurulan egemenliğe elveda!

Kuşkusuz, birkaç ay önce bana danışmaya geldiğinde, hissettiği varoluşsal hiçlik duygusundan söz etmişti. "Bütün bunların anlamı ne? Çok çeşitli hazları denedim, iyi restoranlar, tenis, kadınlar, sonuçta hepsi tekdüze, tıpkısının aynısı." Her istediğini elde etmiş olan adamların ağzından bu nakaratı o kadar çok dinledim ki, görünür düş kırıklığının ifadesi beni artık çok etkilemiyordu. Devam etti: "Belki de yanlış bir yolu seçtim. Belki de, bana yaşamı çok kolay hale getiren aile servetini reddetmeliydim. Belki de, tablolar satın almak yerine, çok kötü şeyler yapmak pahasına ben resim yapsaydım."

Bunları kibar olmaya alışkın bir adamın gülümsemesiyle ve "belki" tavrında söylüyordu ve bu "belki", hiçbir zaman gerçekleşmeyeceği bilinse de, az çok ölüme kadar aynı kalmaktan korkulan aslında olunanla kendini ayırmasına yarıyordu. Bir parçası sahte olsa

bile kimliğe sahip çıkılır. Aynı kişi olarak yaşamak şartıyla, başkası olma düşü kurulabilir ancak!

Bu adamın gelgeç isteklerine kanmamıştım. Ancak, belki de (bak ben de "belki" diyorum) başarılarında birkaç tökezleme belirtisinin ortaya çıkacağını beklemiştim. Bir kırılma, bu kadar derin olmasa bile bir başarısızlık bekliyordum.

Bir gün, sözünü ettiğim bu adam - ona Charles diyeceğim- bir dostunun ona tanıştırdığı bir kadınla karşılaştı. "Göreceksin, hayran olunacak bir kadın". Fazladan bir kadın daha olacaktı. Ama olmadı.

Çok daha güzellerini tanımıştı, çok daha çekicilerini. Her türlüsünü: mahallesindeki çiçek satıcısı genç kızdan, kendini beğenmiş zengin burjuvaya, avukat bürosundaki zevksiz giyinen stajyerden (ama ne bacaklar!), ünlü olduğu kadar aptal da olan mankene (ama ne gözler!).

Tanıştıklarının ertesi günü, sözünü ettiği bu sonuncunun önce kusurlarının altını çizmeye başladı: fazla ince dudaklar, kemerli bir burun. "Arkadaşımın onu neden güzel bulduğunu sorguluyorum." Sonra, kadın onu bir kadeh içmek için evine çağırdığında dairesi hakkındaki eleştirilerini saymakla bitiremedi: "Bu kadar kötü bir zevke nasıl sahip olunabilir? Mobilyalarını görseydiniz, biblolarını, perdelerini!" Sonra çekiciliğine kapıldı. Bu kadın ne kadar arzu uyandırıyordu! Arzu uyandıran: kadının ne olduğunu unuttu, ne olmuş olduğunu, kendisinden başkaları için ne olabileceğini.

Onu hediyelerle boğmakta gecikmedi; en ender çiçekler, mücevherler, sanat dükkanlarından bulduğu değerli objeler. Kimi zaman bir şüphe kaplıyordu içini; ya parası için seviyorduysa onu? Ama bu düşünce hemen kayboluyordu. Onda öylesine bir sevimlilik vardı ki, öylesine çocuksu bir saflıktaydı ki, ona o kadar çok teşekkür ediyordu ki, bu tür şeyler düşündüğü için kendine kızıyordu.

Her akşam, bürosundan çıktıktan sonra onun evine gidiyordu, her gün daha da erken. Önemli iş görüşmelerini iptal ediyordu, onun için en önemlisi onunla olan randevuydu.

Onunla olmak için acele ettiğinden, ya da onu *arzulanabilir* bulduğundan, alışıldık saatlerin dışında da gelir ve kapıyı çalardı. Yanıt yok. Ama evdeydi, ayak seslerini tanıyordu, başka adımlar da duyardı. Yeniden çalardı.

Marazi kıskançlık hastalığına tutulmuştu. Her erkeği bu kadının olası bir aşığı gibi görüyordu.

"Bu kadın" diyorum çünkü bana adını hiç söylemedi, sanki adını yalnızca kendisi için saklamak istiyordu, sanki bana adını söylerse onu kapıp kaçıracaktım. Ancak ben ona Odette adını verdim, çünkü onun bu acı içindeki çırpınışına tanık oldukça, divanımda giderek Swann'ın bir kopyasının olduğu izlenimine kapılıyordum.

Kadın, şefkatli olmayı bildiği kadar yalan söylemeyi de biliyordu! Yalanı suçüstü yakalandığında, itiraf edemediğini gizleyebilmek için kolay kanıtlana-

bilir ayrıntılar verebilme becerisine sahipti. Ama o, Charles, bu sinsiliklerden yıldığında ve onun üzerinde etkili gücünden kurtulmaya çalıştığında, kadın onu bir mıknatıs gibi çekiyordu. Hissettiği acıyı yatıştırmak istediğinde, ateşini düşürmek için - "deli olacağım" diyordu, gerçekten de olmuştu- yüksek sesle tek başına konuşuyordu. "Sabrım taşmak üzere. Aslında bu kadın hiç de önemli değil, teninin tazeliği vardı en önemlisi, o da bitti." Onun hakkında en kötüsünü düşünmeye uğraşıyor, sonra içini yine kaygı kaplıyordu. Nereye gittiğini söylemeden birkaç günlüğüne ondan uzaklaşsa, şaşkın bir biçimde onunla birlikte gittikleri köylerde, kaldıkları otellerde bırakmış olabileceği izlerin peşinden gidiyordu. Bu sonuçsuz takiplerden tükenmiş bir biçimde dönüyordu. Kaybolmuş bir kişiyi, evden kaçan bir çocuğu bulmak için boşuna çabalayan bir dedektif gibiydi.

Bir dinginlik dönemi gelebilir miydi. Umut yeniden ortaya çıkmakta, kaygı ortadan kalkmaktaydı. Ancak Charles, kadının onu yeniden yakalayacağını, yiyip bitireceğini hissediyordu. Yanılmıyordu, dinginlik uzun sürmeyecekti.

Swann gibi, Charles gibi ben de, bundan hayli zaman önce, onlarla aşağı yukarı aynı yaşta, sonradan bir tutku olarak adlandırdığım, ama o zaman boğulurcasına içine düştüğüm şeyin bir aşk olduğunu sanmıştım. Ancak haksızdım: tutku şiddetli bir aşk değildir, ondan farklıdır hatta onun tersidir. Tutku,

olanaksız olduğu bilinse de ötekine sahip olmaya zorlar ve tersine sizi de bir sahip olunan haline getirdiğini ise bilmezden gelir.

Evet Swann gibi, Charles gibi, ben de benim "Odette"imi izlemiştim. Bugün kırk yıl sonra, onu takip ettiğimi, saatlerce arabama gizlenerek evinin kapısının önünde beklediğimi, onun yanına çıkacak olan bir adamı, belki dostlarımdan birini, yakalamaya çalıştığımı utanarak anımsıyorum. Sonunda gerçeği keşfedecektim ve bunun tuhaf bir biçimde sıkıntılarımı yatıştıracağını düşünüyordum. Onu, içinde bulunduğu çevreden, kendilerine hayran sonradan görmelerden oluşan ve vasat bulduğum Verdurin çetesinden ayırmaya ve benim dostlarımla, onlar zekiydiler, tanıştırmaya çalıştım. Onu kendisinden ve çevresinden kurtarmak istiyordum, oysa kaybolan bendim.

Bu tutkudan, bu "ameliyat edilemez" tümörden kurtulduğumda sevmek yetisine yeniden kavuştum. Beni işgal eden yabancı cisim, neyse ki ona yol açan ben değildim, kendiliğinden eridi gitti, iyileşmiştim. Sonradan tekrarlamadı.

İhraç Edilen

Julien Leroy'nın öyküsü ağlatacak kadar sıradan bir öyküdür. Beni bu sıradan öyküyü anlatmaya iten, kim bilir belki de belli belirsiz bir biçimde benim öyküm de olabilirdi diye hissetmem.

Julien karısı Nathalie'yi, seviyordu. Ama bu, çoğunlukla kısa süren ama sayıca hayli çok sayıdaki "maceralar" olarak adlandırdıklarından onu alıkoymuyordu. Nathalie ise bunları yarını olmayan kaçamaklar olarak adlandırıyor ve hoşgörüyle karşılıyordu. Gerçi aralarında konuşmuyorlardı, ama Nathalie aptal değildi, Julien ise karısını "aldatmadığından" emindi. Dostlarına gülerek "Evet bu gerçek, ben poligamım, sadık bir poligamım" diyordu ama kendini karısına mı yoksa kendine mi sadık olarak gördüğü pek anlaşılmıyordu.

Nathalie ise gözlerini kapayarak şüphesiz Julien'ine sahip olmaya devam ettiğini düşünüyordu.

Fakat bir gün artık fazla ileri gittiğini düşündü. Onun boyun eğişini ve kibar sessizliğini sürekli eleştiren kız kardeşinden, Julien'in çalıştığı şirketin yöneticilerinin katılmaları gereken bir seminer gerekçesiy-

le -ne cesaret!- geçen hafta sonunu en son metreslerinden biriyle geçirdiğini duymuştu. Nerede mi?

Honfleur'de! Honfleur, bu fazlaydı. Oraya Julien ve Nathalie sıklıkla giderlerdi ve adresini "Hoş oteller" rehberinden buldukları bir otelde kalırlardı. Otelin sahipleri onları dostları, sadık dostları gibi ağırlarlardı. Oysa işte oraya, Julien tatil dönüşü itiraf edecekti, metresini oraya götürmüş ve suçunu ağırlaştırırcasına, onu yıllar boyunca Honfleur'de edindikleri dostlarına tanıştırmıştı.

Bunu hoşgöremedi.

Julien'i hemen dışarı atmaya karar verdi.

Sakindi.

Julien'de ise panik vardı. Onun kendisini terk etmesine dayanamıyordu. Çocuk gibi ağlıyordu. Nathalie çok etkilenmişti ama geri adım atmadı.

Cezalı bir ruh gibi, başıboş dolaşıyordu. Metresiyle ilişkisini hemen kesmişti. Tümüyle şaşkındı. Bu halde çocuklarının da karşısına çıkamıyordu.

Karısını taciz ediyordu. Sürekli telefon ediyor, her gün mektup yazıyordu. Nathalie onun sözlerine kanmıyordu, ne de açıklamalarına: "Sana kimseye bağlı olmadığım kadar bağlıyım, yalnızca seni seviyorum." Ona ne kadar yalvarırsa, kadın kararlılığında o kadar direniyordu.

Aylar geçti. Julien'i hep o çökmüş haliyle gördüm. Zaman zaman onu sarsmaya çalıştım: "Haydi, kendine gel. Zamanla her şey düzelir. Sonra, sen de biliyorsun, kadınlardan yana şanslısın. Sen ki dayanılmaz

bir baştan çıkarıcısın." Bazen de ona çıkışıyordum: "Unutma, sen de bunu hak ettin. Nathalie seni kapıya koymakta haklıydı." Bazen de onu teselli etmeye çalıştım: "Biraz sabır. Sana geri gelecek.

— Onu iyi tanımıyorsun. İnanılmaz bir inadı vardır. Bir kez karar verdi mi, artık dönmez."

Julien Fransa'yı terk etti, uzağa, Nathalie'den çok uzağa, Arjantin'e yerleşti. Yalnız yaşıyor, içiyor ve kendi deyimiyle "orospu barları"na takılıyor. Bir ithalat-ihracat şirketinde iş bulmuş.

Geçen gün bana gönderdiği kartpostalı *ihraç edilen* olarak imzalamıştı.

Aşk Kitapları

On beş yaşında, bu konuda hayli gecikmiştim, aşk üzerine hemen hiçbir şey bilmiyordum. Aşkın ne olduğunu, ondan ne bekleneceğini, ondan neden çekinmek gerektiğini bana Ronsard öğretti. Bugün hâlâ birkaç dizesini ezbere söyleyebildiğim ender şairlerden biridir. Oysa "ezberden okuma" dersleri için öğrenmemiz gereken Britannicus veya Cinna'nın uzun söylevlerinden aklımda hiçbir şey kalmadı.

Cassandre, Marie ve Hélène arasında bir seçim yapamıyordum, erotizm ve şiirin birlikte olabileceğini, henüz çıplaklığına erişemediğim kadın bedenine sözcükler sayesinde ulaşabileceğimi keşfetmekten hem şaşkın, hem de hoşnuttum.

Bu eller, bu boyun, bu alın ve bu kulak
Ve bu göğüs, ekşi yeşil düğmeler

Bu satırlarda verilmiş bir söz okuyordum: yakında, şüphem yoktu bundan, benim sıram gelecek, bu bedenin tüm yüzeyine dokunabilecek, onu okşayacak, ona sarılacak, şimdiye kadar yalnızca biçimlerini fark edebildiğim bu göğüslere dokunabilecektim,

adsız bir kadın tarafından uyarılacak, allak bullak olacak, kim bilir ben de onu allak bullak edecektim.

Uyuyan güzele şunları söyleyebilmek için daha çok mu bekleyecektim:

Marie, kalkın, benim güzel tembelim
Veya biraz tereddütlü görürsem onu:
Yaşadığımız sürece sevişelim, Marie

"Yaşadığımız sürece": on beş yaşında ve daha önce çocukluktan beri o kadar çok yakınımın, başta babamın öldüğünü görmüştüm ki. Ölüm düşüncelerimden hiç eksik olmuyordu, yalnızca aşkın onu yenebileceğine beni ilk ikna eden Ronsard'dı. Ancak kazanan ölümdü. *Marie'nin ölümü üzerine* sonesini unutmadım.

Cenaze için acılarını ve göz yaşlarını topluyor
Süt dolu bu kap, çiçek dolu bu sepet
Yalnızca gül olabilsin diye bedenin canlı ve ölü

Daha sonra yalnızca kendim için bir seçki hazırladım. Bir deftere şiir parçaları yazıyordum. Bu defteri şüphesiz politika ve felsefenin beni şiirden uzaklaştırdığı dönemde kaybettim.

Ancak bazen belleğimde birkaç dize canlanıyor:

İki gömlek arasında
Bir göğsün zamanı
Ne görüldü, ne tanındı

Buna yine Valéry'nin şu dizeleri eşlik ediyordu:

Çatlamış sert nar
Tanelerinin taşkınlığına dayanamamış

Ya da Paul-Jean Toulet'den dizeler:

Şeylerin dinginliğine dikkat et,
Ağır kalbinin
Nedensiz çarptığını hissediyorsan

Evet, Eros'un değişik yüzlerini şiirlerle sezinledim, arzunun itici gücünü, ve "duyguların terazilerini" (Robert Desnos)

Bir hayli zaman sonra yeniden, aşkı yücelten sözcükler bulabilen şairleri okudum: Eluard, Aragon ve dostum Claude Roy. Başkaları da. Ancak sevilen kadını yüceltme bana aşırı ve çok ısrarcı göründüğünde, melankolinin siyah güneşine döndüm ve orada Nerval'in gölgesini buldum.

Aşk Şiir (Eluard). *Siyah bir şey* (Jacques Roubaud)

Ulysse'in Kadınları

Ulysse'in uzun -yirmi yıl- süren deniz yolculukları sırasında karşılaştığı kadınların hepsi çekti beni. Gözümde kadının sahip olduğu yüzlerden kimilerini onlarda görür gibi oldum.

Calypso, aşık kadın. Ulysse'i kurtardı, onu mağarasına hapsetti, her ikisi de, zamanın dışında, dünyanın dışında yaşadılar ve birbirlerini sevdiler; ölümden kıl payı kurtulan bu ölümlüye, bu kadın ölümsüzlükten daha az bir şey önermiyordu. Canlı kalabilmek için ölümü inkâr etmemek, ancak ona meydan okumak gerektiğini bilen bir adamdı. Bir adı vardı ve adsız ve çehresiz bir kalabalıkta kaybolmak istemiyordu.

Circé, büyücü kadın, insanları domuz yavrularına çevirebilen ama tersine haz da verebilen. O Calypso gibi Ulysse'i tutsak etmedi, onu yatağında ağırladı, gitmesine engel olmadı. Adam ise kadının yanında mutlu geceler yaşadı. Gündüzleri de yaşaması çok zevkliydi. Aşıklar bir drama yol açmadan birbirlerinden uzaklaşabildiler.

Pénélope'u unutmuyorum, tam da unutmayan kadını; bekleyen, kumaşını dokuyarak, sökerek ve onu hiç bitirmeyerek, reddeden sevdiği erkekten,

kocasından hiçbir zaman ayrılmayacağını dile getiren. Neden dönmekte gecikiyordu? Yanında olmadığı yıllarda şüphesiz daha genç, daha güzel başka kadınlar tanımış, belki de sevmişti. Kadın bekliyordu.

Ancak benim o yıl -on altı yaşındaydım- aşık olduğum Nausicaa'ydı. Adını kendi kendime tekrarlıyor, çok müzikal buluyor, son hecesini uzatıyor, aşkımız gibi onun da bitmemesini istiyordum. Neşeli kızların arasına çırılçıplak dalan Ulyssee'i kıskanıyordum; çamaşır yıkadıkları nehrin suyu kadar berrak sesleri vardı. Top oynuyorlardı, biri topu kaçırmıştı, tiz çığlıkları Ulysse'i uyandırmıştı. Çalılıkların arasından çıkmıştı. Güzel görünmüyordu, hatta açıkça çok iticiydi. Kızlara hemen sarılmak istiyordu, onu görünce korkup, kaçışmışlardı, uzun süredir bir kadınla yakınlaşmamıştı, "bedeni konuşuyordu". Bir tek Nausicaa kalmıştı, o korkuyu tanımıyordu. Bu pasaklı kazazedenin bir anda bir tanrı kadar yakışıklı olabileceğini görmüştü, onun kim olduğunu bilmiyordu, nerden geldiğini de, ama hep beklediği oydu. Onda ona verilmiş olan bir sözün tutulması şansını gördü, gizli bir dileğin kabul edildiğini. Erkek ise bu kadında Délos'ta göğe yükselen o muhteşem palmiyeyi gördü.

Odyssée'de keşfettiğim bu sahne beni nasıl da büyülemişti! Bu kadın beni bugün bile, kuşkusuz on altı yaşımdan (besbelli) uzağım, nasıl da büyülüyor özellikle Jean-Pierre Vernant'nın onu anlattığından ve yeni sözcüklerle yeniden canlandırdığından beri. Uzak bir ülkede karaya çıktığımı, orada uykusuz

geceler geçirdiğim Ulyssee'inkinden farklı bir çalılığın arkasından belirdiğimi, yorgunluktan canımın çıkmış ve vahşi olduğumu hayal ediyorum: yalnızca yeni bir ülkenin şaşkınlığı içinde değilim, tümüyle yönümü yitirmiş durumdayım, duyduğum sesler bilmediğim bir dile aitler. Sanki tehdit edici bir serseriymişim gibi gözler üzerime doğru yöneldiğinde, bir genç kız beni karşılıyor. Yumuşak bir sesle konuşuyor ve bana söylediklerini anlıyorum. Beni o buldu, kendi kendimi buldum. Güzeldi, yakışıklı olduğuma inanıyordum. Benim altın palmiyemdi o.

Yürüyoruz. Elimi tutuyor, adımlarımızın bizi nereye götürdüğünü biliyor. Ve, çok da şaşırtıcı olmayan bir mucize daha oluyor, beni babasıyla tanıştırıyor o da kızını bana elbette veriyor.

Bu sahne her yerde gerçekleşebilir: uçsuz bucaksız Çin'in insan kaynayan bir kentinde, dağlarda kaybolmuş bir köyde, çiçekli bir adada, bir çölün kıyısında, veya Londra'nın yolumu yitirdiğim bir dış mahallesinde. Evet, yerin neresi olduğu önemli değil, beni karşısına çıkıveren adsız bir yabancının çizgilerinde tanıyan bir Naussicaa'nın olması yeter.

Deniz kızları, sanırım onlarla hiç karşılaşmadım, ya da karşılaştıklarım ise Ulysse'in yol arkadaşlarını yiyip yutanların, Ulysse de az kalsın onların çekiciliğine kapılıyordu, ancak soluk kopyalarıydı. Çok çabuk -deneyim burada işe yarıyor- çekici kadınlarla açıkça baştan çıkarıcı olanları birbirinden ayırmayı öğrendim. Nefret dolu kıskançlığı pek de gizleyeme-

yen dalkavukluğu ortaya çıkarmayı becerebildim, yaktıkları ateş onlara yaklaştığında hemen kaçıveren "oynak kadınlar"dan uzak durmayı becerebildim. Şüphesiz bu deniz kızları, bu aldatıcı kadınlar ortalıkta olana kuşkuyla bakmama ve "doğal" bulacağım kadınları hayal etmeme yol açtılar. Onların bu tür aldatmacalara gereksinimi olmayacaktı. Yalnızca kadın olmaktan mutlu olan, erkeklerden farklı olmaktan, birbirlerinden farklı olmaktan; ne pahasına olursa olsun beğenilmek ve sevilmek istemeyen kadınlar... Muhakkak, vardır onlardan.

Söylemiştim, Nausicaa'ya hemen aşık olmuştum. Ama bende en yoğun heyecanları uyandıran o değildi. Ulysse sonunda Ithaka'ya döndüğünde, onu ilk tanıyan kimdi? Argos adında biri, bir köpek. Yaşlıydı, iğrençti, yarı yarıya ölüydü, bir çöp yığınının üstünde dinleniyordu. Burnunu hafifçe kaldırdı, bu adamı, Vernant'ın dediği gibi onun kopyasıydı, kokladı; yıllar geçtikten sonra, bu zavallı bir dilenci gibi olan adamın onun sahibinden başka bir kişi olamayacağını biliyordu, Ulysse, İthaka'nın kralı.

Tüm ötekiler için, karısı için, babası Laerte için kanıtlar, işaretler gerekiyordu. Argos'un kanıta gereksinimi yoktu. Ulysse şaşkındı, gözleri doldu.

Roger Grenier, köpeğine Ulysse adını vermişti. Yarı şaka, yarı ciddi Roger'ye sıklıkla bu köpeğin onun en büyük aşkı, ya da tek aşkı olup olmadığını söyledim! Benimkine ise Oreste adını vermiştim. "Yaşamıma",

böyle söyleyebilirim, yirmi yaşındayken girmişti. Yıllarca birbirimizi terk etmedik. Onu her yere götürdüm. Ve bir gün geldi ondan ayrıldım. O dönem bir kadınla birlikte sık sık yurtdışı yolculukları yapıyordum. Oteller onu istemiyordu, eşim onu biraz ayak bağı gibi görüyordu. Oreste'i bir dostuma teslim ettim. Kısa süre sonra öldü.

Bugün bile, on yıllar sonra onu düşümde görmediğim bir hafta bile geçmiyor. Aşağıya sarkan uzun kulaklarıyla, her zaman da temiz olmayan, hüzünlü gözlü bir siyah Kokerdi. Ben eve geldiğimde sevinçten yerinde duramazdı, buluşmamızı kutlardık.

Sanıyorum tüm kayıplarım ve kaybettiğimi sandıklarım ve gece düşlerimde yeniden ortaya çıkanlar onda birbirlerine kavuşuyorlardı.

Hey sen kal, terk ettiğim sen, beni terk etme.

Gisela / Gradiva

Kız on beş yaşındaydı. O ise on altı. Aile dostları yaz tatilini geçirmesi için onu F.'ye davet etmişlerdi. Orada doğmuştu, yaşamının ilk yıllarını yaşamıştı. Oraya bir daha hiç dönmemişti.

Genç kıza hemen aşık oldu. Adı Gisela'ydı. Henüz lisedeydi, bir hayli de ukala, ona *Ichtyosaura* adını vermişti, nehir balığı, (*Fluss* (nehir), onun soyadıydı). Onda vahşi bir güzellik buluyordu, onunla konuşmaya ancak cesaret edebilmişti. Bir arkadaşına onun güzel bir ilkbahar günü ortaya çıkan bir hayalet gibi olduğunu yazmıştı.

Karşılaşmaları kısaydı: Gisele'in orta okula geri dönmesi gerekiyordu. O ise ormanda yalnız dolaşıyor ve kendi kendine keşke doğduğu memleketi terk etmese, onun yanında büyüse, onunla evlense, kız da onu onun onu sevdiği gibi sevseydi diyordu.

Sonradan bir şüphe uyandı; asıl eğilimi Gisela'nın annesine karşı olmasındı? Öz annesinin aşkından hep emin olmuştu, onu bu açıdan kıskanan tek ben değilim şüphesiz: "Annesinin tartışmasız yeğlediği çocuk olunduğunda, bu zafer duygusuna tüm yaşam boyu

sahip olunuyor, başarıya olan bu inanç gerçekte ender olarak onu alıp götürücü olmuyor."

Genç kızın ortaya çıkışından ve kayboluşundan uzun yıllar sonra bir başkasıyla karşılaştı. Vatikan müzesini geziyordu. Yürüyen genç kızı gösteren antik bir alçak kabartma gördü. Bir ayağı kalkıktı ve yere hafifçe dokunuyordu. Adımı yürüyen birininkinden çok bir balerininki gibiydi. Hızını kesmemek için eteğinin bir parçasını kaldırıyordu. Yürüyen bir genç kızdı, hem ağırbaşlı hem hafif, ama o da başarısından emindi.

Alçak kabartmanın bir örneğinden satın aldı ve bürosuna koydu. Yaşamının sonunda sürgün olduğu kente bile götürdü onu. Gradiva'dan hiç ayrılmadı.

Sayısız konuğu bu genç kızı görüyor. Sanıyorum bu kız onun için icat etmekten gurur duyduğu "genç bilimi" temsil ediyordu.

Doğduğu memlekette tatildeyken karşılaştığı öteki genç kıza olan aşkı, o ise bir sır olarak kalacaktı. Ünlü olduğunda yaşamöyküsü yazıcılarından çekindiğinden ilk aşkından onu başkasına mal ederek söz ederdi (*ben* yerine *o* diyerek *Ben* yerine *o* demek benim de seve seve kullandığın bir yöntem, yalnızca bu kitabımda da değil...). Paylaştığı neydi? Genç kızın ona çok fazla soğuk davrandığını ve net olarak yalnızca genç kızın elbisesinin sarı rengini anımsayabildiğini. Bu sarıyı yaşamı boyunca unutmadı. Bilmiyorum Gradiva'nın elbisesinde en başta sarı renk var mıydı?

Ama size sözünü ettiğim kişiyi annesi "altın Sigi'm" olarak adlandırırdı.

Gisela ve Gradiva arasında birçok kadın onun için önemli olmuştu.

İlk olarak annesi Amelia. Doksan beş yaşında öldüğünde (benim annem de o yaşta öldü) öğrencilerinden birine şunu yazmıştı: "O hayattayken ölmeye hakkım yoktu, şimdi hakkım var." "Bir rahatlama, bir özgürleşme duygusu hissettim" demişti. Cenaze törenine de gitmemişti.

Yaşamının ilk yıllarında "Nannie" vardı. Ona "cinsellik profesörü" veya "nevroz doğurucusu" ya da "tarih ötesi çocuğun yaşlı dadısı" adlarını vermişti. Kadın ona Cehennemin ateşlerinden söz ederdi. Bu hırsız kadını severdi, bu hırsız kadın on ay hapis cezasına mahkum olmuştu.

Ve sonra, bir hayli geç yaşta yirmi altı yaşında (o yaşa kadar bakire miydi? bir sır) Martha ile nişanlandı. Dört yıl nişanlı kaldılar. Hemen her gün Martha'ya yazıyordu -kız Hamburg'daydı, o ise Viyana'da- tutkulu mektuplar. Kıskanç, şüpheci ve sahiplenmek isteyendi. Evlendikten sonra, kadın ondan yolculuktan gönderdiği kartpostallar almaya başladı, "Freud Ailesine" gönderilen, *Frau Professor* (Profesörün Karısı) olmuştu.

Minna da vardı, karı kocanın yanındaki odada uyuyan. Onunla yolculuklara çıkıyordu. Kız kardeşi

Martha'dan güzel değildi, ama muhtemelen daha canlı, daha dinamikti.

Anna da vardı, büyük kızı, yaşlı Oedipus'un Antigonem olarak adlandırdığı. Kızı ondan söz ettiğinde, bizzat duydum bunu, hep ona *Mein Vater* (babam) derdi. İlk analizini on sekiz yaşında, aslında psikanalitik kurumlar bunu pek önermeseler de *sein Vater* (babası) ile yapmıştı.

Sonra güzel Sophie, kızlarından bir diğeri vardı. 1920'de ani ölümü onu derinden etkilemişti.

Paula Fichtl vardı, sadık hizmetçisi aileye Londra'da da eşlik etmişti. Profesörün muayenehanesini süsleyen heykellerle dolu sandıklar da onlarla birlikte gelmişti. Ama üç kız kardeşi Viyana'da kalmıştı. Toplama kamplarına gönderilmişler ve orada öldürülmüşlerdi. Kendini suçlu hissediyor muydu? Bilinmiyor.

Ve sonra, hayli bilinen "Freud'un kadınları" listesi, yalnızca ikisinden söz edeceğim.

Mükemmel eksiksizliklere tutkun Lou Salomé, oysa eksikle ilgileniyordu. "Kavrayan kadın"la onun arasındaki fark ona söylediği şu sözlerle açıklanabilir mi? "Bakışımı yapay olarak kısıtlıyorum, böylece bütünün tutarlılığından vazgeçiyor ve tüm ışığı belli bir karanlık noktaya yönlendirebiliyorum. Karanlığa alışmış olan gözlerim, çok canlı bir ışığa ve çok geniş bir görüş alanına tahammül edemiyor."

Marie Bonaparte. Galiba üzerinde hayli yazı yazılmış olan "Kadın ne ister?" sorusunun cinsel soğukluktan şikayetçi olan "prenses" için sorulduğu söylenir.

Psikanalizi icat etmesini ne onlara, ne de ötekilere borçludur. Elisabeth von R.'ye, Emmy von N.'ye, Lucy'ye, Katherina'ya, bir kahramana dönüştürdüğümüz Dora'ya borçludur. Bu anlaşılmaz histerikler ona akla karayı seçtirmişlerdi.

Birkaç aylığına Profesörün divanına uzanmaya gelen bir Amerikalı şair kadına, "Sıkıcı olan benim çok yaşlı bir adam olmam, sizin beni sevmeye değer bulmamanız." demişti.

*Kadın*dan hiç söz etmemeli. Güzel bir ilkbahar günü gibi ortaya çıkan ve kaybolanları sevmeli, ilerleyenleri sevmeli. Aşka düşmeli, onda yeniden doğmalı.

İffetli Aşklar

Daha önce orda, burada, daha önceki kitaplarımda Mısır'da yaşadığım bir yıldan söz etmiştim. Yirmi üç yaşındaydım. Çok az bilgimle İskenderiye'deki Fransız Lisesinde, felsefe dersi veriyordum. Sınıfımda erkekten çok kız vardı. Gülümser ama hayli ciddi ve genelde güzel olan bu kızların, her şeyden önce olgunluk sınavında başarılı olmaları sağlanmalıydı, onlardan bugüne hiç bir net anım kalmadı. Biri hariç, benim sınıfımda değildi ama lise çıkışına küçük kız kardeşini almaya gelirdi.

Adı Nicole Angel'di (burada gerçek adını yazıyorum; eğer hâlâ hayattaysa ve eğer bu sayfaları okursa bana nasıl kızabilir ki?).

Kırılgan, çekingen bir genç kızdı. Çok güzel buluyordum. Ona kız kardeşi hakkında öğretmence şeyler, söylüyordum: "Catherine akıllı, ama düşüncelerini düzenleyemiyor, kompozisyonları bundan kötü etkileniyor." Nicole Angel beni dikkatlice dinliyordu: "Haklısınız. Benim de öyle bir eksiğim var."

Kendi kendime "onu yönlendirecek, ona güven verecek birini bekliyor" diyordum. O bendim. Ancak çok hızlı gitmemeliydim, çok belli olacak bir sabırsızlıkla

onu ürkütmemeli, adım adım yavaşça ilerlemeliydim. Stratejim sonuç verdi. Ben ona çarşıda eşlik ediyordum, o da bana deniz kıyısındaki gezinti yolunda eşlik ediyordu. Kız kardeşi ve annesiyle birlikte yaşadıklarını, babasının ticari etkinlikleri yüzünden Kıbrıs'ta kalmak zorunda olduğunu öğrendim. Mükemmel: buluşmalarımıza, doğmakta olduğunu düşündüğüm aşkımıza engel olamazdı böylece. Annesi ise, Nicole biraz tereddüt ettikten sonra onunla tanıştırmıştı beni, bana karşı yumuşak bir tutum içinde oldu ve hatta küçük Catherine için bile olsa teşekkür etti. Nicole ne denli inceyse annesi gün boyu lokumlar yuttuğundan hayli şişmandı. Bu gelecek için beni biraz endişelendiriyordu, ya ilerde Nicole de annesine benzerse!

Bir tiyatro oyunu sahnelemeye karar verdim - derslerim saat on üçte bitiyordu ve hayli boş zamanım vardı. Oyuncular sevdiğim birkaç meslektaşım ve kabul ederse Nicole Angel olacaktı. Kabul etti. Ona baş kadın oyuncu rolünü verdim, kendime de elbette baş erkek oyuncu. Yine elbette, kahramanlarımız birbirlerine gizlice aşık olacaklar ve oyun, yönetmen olarak benim icadım olarak perde inene kadar, mümkün olduğu kadar uzun sürecek bir öpüşmeyle bitecekti. Unutulmaz bir an.

Okulun tören salonunda gerçekleşen oyun başarılıydı. Nicole ve ben el ele seyircileri defalarca selamlamak zorunda kalmıştık.

Bundan sonra Nicole bana giderek daha çok güven duyar oldu.

Bir meslektaşım ve karısı, bir arabaları vardı, hep birlikte uzak ve ıssız bir plaja gitmeye davet ettiler. Çadırlarda kalacak ve çıplak denize girecektik. Nicole'e bizimle gelmesini önerdim, tasarlanan yüzme planından ise söz etmedim.

Plajda güneş yakıcıydı. Gece çadırda serindi. Nicole ve ben yan yana uyuduk, iffetlice.

Dönüş yolunda arabanın arka koltuğunda tüm yol boyunca birbirimize sarıldık.

Bazı şeyler beni ileri gitmekten alıkoyuyordu. Nicole'ün bakire olduğundan emindim, onun gözünde ve kendi gözümde bir "aşağılık kadın avcısı" gibi görünmek düşüncesine dayanamıyordum, üstelik gelecek yıl Fransa'ya geri dönecektim. Çiğnemeyi reddettiğim bu yasağın arkasında başka bir şey olmalıydı. Nicole'da sevdiğim onun bu genç kız haliydi, artık öyle olmadığında onu sevmemekten korkuyordum. Üstelik soyadı Angel ona değersizleştirilmek istenmeyecek bir melek saflığı yakıştırıyordu.

Benim kuşkumu destekleyen bir diğer yasak, bu daha gerçekti, Nicole'ün babası Kıbrıs'tan dönmüştü. İlkelerinden ödün vermeyen bir adamdı: kızının niyetleri hiç de açık olmayan (aslında o kadar azdılar ki) bu hocayla bir gün daha fazla gezip tozması söz konusu değildi. Karısına bu kadar mezhebi geniş olduğu için hayli kızmıştı. Okulun müdüründen dikkatli olunmasını istediğinden bile şüpheleniyorum: öğretmenleri olduğum kızların erdemi tehlikedeydi!

Olay böylece bitti. Nicole hayatımdan çıktı, ama belleğimden çıkmadı.

Dostum P.'nin yinelemeyi sevdiği gibi "Doğa Ananın kanunlarını uygulaması gerekir", bu kanunlara saygı duyulması konusunda çok becerikliydi, - onu "düzmeliydim", evet bu uygun düşen sözdür ve bence hocam Sartre *Bunaltı*'yla birlikte ona edebiyatta soyluluk unvanını kazandırmıştır. Öyleyse Bayan Dubois'yı düzmeliydim. Komşu bir ortaokulda, dini bir okuldu, doğa bilimleri dersi veriyordu ve öteki bilimden, fiziksel aşktan ve onun hilelerinden de haberdardı.

Böylece Nicole Angel'e olan iffetli aşkımla, ki artık yitip gitmişti, Bayan Dubois ile olan, onun deyimiyle bacaklar havada partilerimiz arasında, ki bu tanımlamayı hiç beğenmiyordum çünkü sevişmelerimizin ateşine biraz da duygunun karışmasını yeğlerdim, belli bir denge oluşmuştu. "Hayır küçüğüm (bazı günler büyüğüm de derdi) duygulardan uzak durmak gerek, yaşamı karmaşıklaştırırlar, oysa zaten böyle de yeterince karmaşık." Ben onun yaşamının neden karmaşık olduğunu anlamıyordum. Söylenenlere göre kocası genç Arap kızlara ilgi duyuyor, onu tümüyle özgür bırakıyor, bu da onun işine geliyordu.

Haziranda Kahire'de doçentlik için yazılı sınavlara girecektim. Her sınavın çıkışında Marthe Vanier beni bekliyordu. Onu birkaç kez İskenderiye'de görmüştüm, Fransa büyükelçiliğinde çalışan ve konsolosluğu ziyaret eden kocasına eşlik ediyordu. Onu güzel bulmuştum, konsolosluktaki bir protokol töreninde

ise biraz dalgın. Yumuşak ve gizli bir melankolinin izini taşıyordu (nereden edinmişti onu?) ki bu, bunu daha önce söyledim, kadınlarda beni çok çeker. Onu yeniden görme fırsatını bulacağımı sanmıyordum.

Oysa o Haziran günü oradaydı, sınav yapılan yerin çıkışında beni bekliyordu. Ve sonraki günler de oradaydı.

Sokakların ezici sıcaklığından ve çiğ ışıktan kaçabilmek için gölgeli köşeler arıyorduk: kafeler, Nil kıyısında bir bahçe, çok uzakta olmayan bir nehir gemisi. Evet, gölge bize uygundu, o benim için önemli olan için de uygundu, kısa bir süre önce Nicole için olduğu gibi her şey uygundu, yeni doğan aşklar için, hiç bir zaman doğmayacak ve yarını olmayan.

Yürüyüşlerimiz sırasında ona coşkuyla yazdığım kompozisyondan söz ediyordum, ona kendimi ne kadar yakın hissettiğimi, ondan çok etkilendiğimi - ki bunu çok iyi biliyordu- söylemek yerine. Zeka ve sezgi arasındaki ilişkiler üzerine anlaşılması güç cümleler kurarken "Çok ilginç, ama bunlar biliyorsunuz beni biraz aşıyor" derdi. O zaman ona sarılırdım, Marthe'ın yanında çok iyi, sakin, mutlu ve kendimi belki de hiçbir zaman olmayacağım kadar güven içinde sezerdim ama kahrolası zeka kulağıma fısıldardı: "Bu ilişki hiç bir yere varmaz. O Kahire'de kocasının yanında kalacak. Sen Fransa'ya döneceksin. Bir kez daha kendine masallar anlatıyorsun."

Zeka sezgiyi yendi ama tümüyle ortadan kaldıramadı.

O yıl ikinci iffetli aşkım da buydu.

Doçentlikteki beklenmedik başarımı, çok utangaç, çok yumuşak Nicole Angel'e mi, Marthe Vanier'nin duyarlı ruhuna ve gerçekleşmeyecek düşleri gören parlak büyük gözlerine mi, zevk düşkünü Bayan Dubois'nın şehvetli bedenine mi borçlu olduğumu hiç bilemedim.

Uzaktan

Bir arkadaşımı anımsıyorum, belirtmeliyim Polonyalıydı, hoşlandığı bir kadını yemeğe davet etmişti. Lezzetli yemekler, muhteşem bir şişe Saint Julien. Konuğu sessiz kalmayı yeğlemişti. Arkadaşım onu güldürmeye, duygulandırmaya çalışmış, sırayla yaşamının keyifli ve dramatik anlarını anlatmıştı.

Polonyalı arkadaşım yemeği kısa sürede sonlandırmıştı. Genç kadına sözü dolandırmadan şöyle demişti: "Yeterince gevezelik ettik, haydi şimdi yatağa!"

Kadın onu izlemişti. Sabahleyin kahvesini yudumlar yudumlamaz da onu terk etmişti.

Bu anekdot, yazmakta olduğum kitabın bir bölümünde belki kullanırım düşüncesiyle Barbey d'Aurevilly'nin bir kitabını ararken aklıma geldi. Kütüphanemden "Aşık ozanlar antolojisi"ni çekip çıkardım.

Söz konusu antolojiye bir göz gezdirdim. Orada yatağa hızlıca gitmekten eser yok. Bir "Hanıma" söylenecek sözler değil bunlar.

Bir tür gevezelik de olsa kibar aşk artık gündemde değil. Oysa sanırım ben uzaktan yaşanan aşklara biraz nostalji duyuyorum.

Laura'ya, bir Yunan adasından ötekine gidip gelen bir gemide rastlamıştım. Çok gençtik. Anne babasıyla birlikteydi, ben de annemle. Benim gözümde çok uzakta olan bir ülkeden geliyordu, sanıyorum Yeni Zelanda'dan. Anne babalarımızdan ve öteki yolculardan uzaklaşma fırsatını nadiren buluyorduk. Yapabildiğimizde ise birbirimize birkaç söz söylüyorduk, o tek sözcük Fransızca bilmiyordu, bense İngilizce çok kötü konuşuyordum. Küpeşteye dirseklerimizi dayayarak denize bakıyorduk, yunuslar gördüğümüzü sanmıştık. Neşeli çığlıklar, birbirini bulan eller, utangaç öpücükler, yolculuk bitince birbirimize yazacağımız sözü.

Birbirimize yazmadık. Ama ben uzun süre bu çok genç kızı, orada dünyanın bir ucundaki ülkede düşlemekten haz duydum. O benim için "uzaktaki prensesimdi". Şüphesiz onu uzakta tutarak imgesini burada tutabildim. Bu imge Siklad adalarını hayranlıkla keşfettiğim o zamana, sonsuza kadar sabitlendi.

Adalardan hiçbirine çıkamadık, beni en çok çekene bile. Kaptanın kaprisi miydi, geminin cimriliği mi? Ne önemi var. Onu yalnızca uzaktan gördük. Benim için ulaşılmaz kaldı. Tuhaf bir biçimde daha sonra da orada kalmaya hatta yaklaşmaya bile hiç çaba harcamadım.

Ötekiler Molière, Stendhal, Proust ve Freud de, daha net terimlerle, sevilen varlığa aşırı değer verilmesini açıklamışlardır. Peki, uygun değer, uygun ölçü nedir?

Birlikte yaşadığı kadının niteliklerini, müşteriye sunduğu ürünleriyle övünen bir satıcı gibi sıralayan birini tanımıştım. "Güzel, akıllı, eğitimli, iyi bir aileden geliyor, oldukça iyi sevişiyor, mutfakta da çok iyi." Ona tam değerini veriyordu. Herkesin tutku duyduğu varlığın her zaman *icat edildiğini* bilmiyordu. Bu adam aşık değildi. Aşk, kendi özünde, bir fazla değer vermedir. Aşk gerçekçi değildir.

En yakında bile, ufuk hep uzak kalır, tıpkı görünenin görünmeyene açılması gibi ve tutkun olduğum kadın ulaşamadığım bir adaya çıkmamı sağlar.

Louise ve Gustave

Aralarında yüzlerce mektup. Adamın, bir süre neredeyse hemen her gün gönderdikleri uzun olanlar; bunda şüphesiz bir çıkarı vardı, mektuplar Louise'i uzakta tutmayı sağlıyorlardı.

Bütün bu mektuplar -kalın bir cilt oluşturabilecek kadar çoktular- iki cümle ile özetlenebilir:

Adam: "Ah kadın, daha az kadın ol, yalnızca yatakta kadın ol!"

"Kalp, ah kalp! İşte uğursuz bir sözcük."

Kadın ise, Fransız Akademisinden ödül almış bir şairdi, "edebiyat çevresine" girmekte ustaydı, Musset'yi yücelten ve sayısız aşıklarından biri yapan oydu. Onun istediği, onun şart koştuğu, ve Gustave'dan elde edemediği, "şefkat"ti, "duygu"ydu.

Adam, *Graziella*'yı okumuştu. Şu Lamartine ne iki yüzlü biri. "İşte bir kadınla sürekli birlikte yaşayan güçlü bir adam, kadın onu seviyor, adam onu seviyor, ama hiç arzu yok. Bu mavimsi gölde karaltı yapacak erdemsiz tek bulut bile yok. Açıkça söylemek gerekirse, onu düzüyor mu, düzmüyor mu?" Musset daha değerli değildi. O "Bay de Musset" ki "müziğin

seranadlar için, şiirin kalpleri avutmak için olduğunu" düşünen!

Gustave yalnızca ruhu sevdiklerini söyleyen bu kadınlarla alay etmekten hoşlanırdı. Oysa ki şu "yürekli cinsel organ" tüm insani şefkatin temelindedir. Kadınlar da bunu bilirler ama kendilerine yalan söylemeyi yeğlerler. "Hiçbir kadının bir hadımı sevmediğini" onlara anımsatmalı mı?

İlişkilerinin ilk döneminde Gustave -yirmi dört yaşındaydı, Louise ise ondan on bir yaş daha büyük- yatakta çok ateşli bir aşıktı ve Louise'e ölçülü şairliğini unutturuyor olmalıydı.

Tanıştıklarından iki yıl sonra, Louise'in kıskandığı dostu Maxime ile Doğuya doğru bir yolculuğa çıktı. Geri döndüğünde Louise onu bir an bile yalnız bırakmadı. Yazışmaları yeniden başladı ve beş yıl sürdü. Adam onu zaman zaman görüyordu, ama adamın tek tutkusu vardı: edebiyat. Edebiyata dine bağlanır gibi bağlanmıştı. "Yalnızca stilinin gücüyle ayakta duracak bir kitap" yazmayı düşlüyordu. Louise, Emma ile yarışabilir miydi? O, *onun* Bovary'si adama ıstırap veriyordu. Çıkışları -coşkulanıyordu-, inişleri -cesaretsizliğe saplanıp kalıyordu- tanıyordu. Yeniden ona dönüyordu, yalnızca o kadını düşünüyordu, o kitabı.

"Momentos"larında, Louise şikayetlerini dile getiriyordu. "Onu sevdiğim gibi, onun tarafından sevildiğimi hissetmiyorum. (...) Kollarımda olmak istedi. Hiç haz duymadım. (...) Ona zekası için hayranlık

duymalıyım, çünkü kalbinde hayal kırıklığı yaratan boşluklar buluyorum. (...) Hiçbir şey beklememeliyim, hiçbir şey sormamalıyım. (...) Onu yeniden bulmuş olmam belki bir kötü şans. (...) İnanıyorum ki, yumuşak bir ölümün olacak. (...) Farklı biri, ve belki de *olmayan-biri.*"

İki yıl sonra: "Ona yazmaktan vazgeçtim".

Kadın ise vazgeçmeyecekti.

Gustave'dan gelen son pusula - bitmek tükenmeyen mektuplar sona ermişti- şöyleydi:

"Bayan,

Öğrendim ki dün akşam bana üç kez gelmek zahmetinde bulunmuşsunuz. Orada değildim. Ve sizin bu ısrarınız bende olsa, yaratabileceği onur kırıklığından çekinerek ve görgü kurallarını bilen biri olarak sizi uyarmak isterim ki, orada hiç olmayacağım. Sizi selamlamaktan onur duyarım."

Görgü kuralları... *Orada hiç olmayacağım*ın altını çizmişti. Louise'in onun olmasını istediği hiçbir yerde olmamalı mıydı?

Gustave ve Louise bir noktada hemfikirdiler: adam "Belki benim kalbim güçsüz." diyordu. Bayağı, bazen kaba, ancak umut kıracak kadar açıktı Croisset keşişi.

"Eğer insani güçsüzlük, yaşamın hiçliği duygusu sönüp giderse, kuşlardan bile daha aptal oluruz."

Belki de Gustave, bu iflah olmaz budala palavracı, "yaşlı sevgilisini" çaresiz bir aptallık içinde buluyordu. O ve dünyanın tüm Bovary'leri, aşk yanılsaması

ile kendilerini besleyen bu hayalperestler, yaşamın boşluğunu her şeyi "içine tıkıştırdıkları" bu sözcükle dolduruyorlardı.

Gustave için de tek çıkış yolu, olmayan yanılsamayı tanımlamak yerine Mallarmé'nin de isteği olan *hiçbir şey üzerine kitap* yazmak olacaktı.

Ayrılıktan on yıl sonra, Louise kızıyla birlikte yürürken uzaktan Gustave'ı gördü ve çığlık attı. "Tanrım ne kadar çirkin!. Bak ne kadar çirkin". Yaşlı sevgililer bu şekilde intikam alırlar.

Kadın Sultan

"Balzac'ın bu öyküsünü mutlaka okumalısınız." Bu adam bana hiç okuduklarından söz etmemişti, onun önemli bir okur olduğunu da düşünmemiştim. Üstelik neden "mutlaka okumalısınız."?

Sonra anlattı: "Mısır seferi sırasında Napolyon'un askerlerinden birinin öyküsü. Tutsak düşüyor, sonra kaçmayı başarıyor. Bir kum çölünde yürüyor, sonunda bir mağaraya sığınıyor. Bitkin, uyuya kalıyor. Aniden bir ses, bir nefes sesi gibi. Sonra iki sarı pırıltı ve keskin bir koku: bir panter yanı başında uyuyor, ağzı kanlı. Onu öldürmek? Eğer beceremezse bir lokmada yutulabilir."

"Ve sonra", diye sürdürüyor, beni çok etkileyen olağanüstü bir şey olacak. Düşünün ki bu panter, bir dişiymiş, kadınların en şefkatlisi haline dönüşüyor. Adam karnını okşuyor, dişiyle oynuyor, sırt üstü çeviriyor. Adam dışarı çıktığında dişi onu izliyor. Hatta kıskançlık bile gösteriyor.

"İkisi de birbirlerine tutuldular. Öykünün adı *Çölde bir tutku.*"

Bu adamın Balzac'ın bu öyküsüne neden bu denli duyarlı olduğunu, neden benim de okumamı istediği-

ni anlıyordum. Onunla karşılaştığımda tutkulu bir ilişkiden yeni çıkmıştı, onu öldüren bir tutkudan. Bu tutkuyu başlangıçta uzak durduğu bir kadına karşı hissetmişti, korkunç olmakla ünlü bir kadındı, erkekleri yediği söylenirdi. Oysa kadın ona karşı o denli oyuncu, okşayıcı, sevgi dolu davranmıştı ki, kendini etkilenmeye, büyülenmeye bırakmıştı. Ta ki bir gün kendisine göre uyduruk bir nedenden dolayı kadın ona bıçak çekene kadar, ondan sonra yüzünde yalnızca nefreti gördü. Artık onu tanıyamıyordu. Kaçtı. Kendisinin de onu öldürmek isteyebileceğinden korkmuştu.

Daha sonra rahatlama hissetmek yerine kendini çölde buldu: dünya ona boş görünüyordu, sonsuza kadar anlamsız. Hiçbir şey hissetmiyordu. Kadınlar onda hiçbir çekim yaratmıyorlardı. Panterini, "çöllerin kadın sultanını" terk edemiyordu, sanki onunla mağarada tek başına kalmak istiyordu, sonsuza kadar.

Onu dinlerken kendi kendime Balzac'ın yazdığı bu tuhaf tutkunun yiyip bitirici tüm tutkuların örneği olabileceğini düşündüm; gizli nefretin haykırılan aşkı ortadan kaldırmasından önce bizi büyülenmiş, cin çarpmış haline getiren bu tutkuların.

Karanlık mağaradan çıkmak zordur.

Kafayı Yitirmek

Paris'te bir büyük otelin restoranında buluştular. Buluşmayı ayarlayan kadınla konuşuyordu, onun yanındaki öteki kadına dikkat etmemişti. Oysa o kadın birden Carnot, Einstein, Zaman-Uzam kanunlarının tersine çevrilebilirliğinden söz etmeye başlamıştı. Bu adamı baştan çıkardı, bunun ünlü terzilerden giyinen bu kadından gelmesi onu şaşırtmıştı. Birkaç gün sonra akşamla ilgili olarak *Günlüğü*ne şunları yazacaktı:

"Salonda oturuyorduk, bitmek bilmeyen baştan çıkarıcı bir diyalog içinde". Ona biraz da müzikal bir sesle son dizelerini okuyordu. "Yaşayan herhangi bir canlıdan bekleyebileceklerimin ötesindeler". Kadın kendinden geçmişti! "Zihni giydiren güzellik, müzik ve biçimdir. Be hey krallığım! Be hey tek krallığım! Kalbim ve benim sonum....".

İşte olacak olanın açılış sahnesi bu... Nedir? Bir yakıcı tutku? Paylaşılan bir tutku? İki kişilik bir delilik? Bir felaket? "Bitmek bilmeyen bir baştan çıkarıcı bir diyalog?" Veya sürekli bir yanlış anlama?

Hemen birbirlerine aşık oldular. Adam evliydi, çocukları vardı. Meşhur bir kişi olmuştu. Zor bir yazar

olduğu, bu alanın ustası Stéphane Mallarmé gibi titiz bir şair olduğu söyleniyordu. Bir dostu ona küçük bir iş bulmuştu, bu onun temel özgürlüğüm olarak adlandırdığını sürdürebilmesini garanti ediyordu: yani düşünsel alıştırmalarını her zaman daha uzağa ilerletebilmek. Zeka onun güçlü yanıydı. Ne düşündüğünü düşünmeye çalışıyordu. Çılgınca kafa yoruyordu.

Hem nazik, hem gizemli bir adamdı. Dünyevi yaşamı küçümsemiyordu, ancak şüphesiz en çok bağlı olduğu "defterleri"ydi; onlara şafakta uykudan ve düşlerden henüz çıkmışken en tuhaf düşüncelerini, henüz doğmakta olan ışıltılı fikirlerini aynen aklına geldiği gibi karmakarışık bir biçimde, şimşek hızında not ediyordu. Bu adamda tanrısal bir esin vardı. Örnek aldığı Leonardo da Vinci'ydi, ona erişilmezdi, bunu biliyordu.

Kadın ise boşanmaktaydı. Bir oğlu vardı. Ailesi çok zengindi. Babası çok ünlü bir cerrahtı, kısa bir süre önce bir hastası tarafından öldürülmüştü. Okumamıştı, otuz yedi yaşında lise olgunluk sınavlarını vermeye çabalıyordu. Sporu seviyordu. Birçok dili konuşuyordu ve bir sürü şeyle ilgileniyordu: biyoloji, fizik, kimya, felsefe (Spinoza), dinbilim. Ancak bu çok boyutlu bilgiler belli bir düzen içinde değildi. Her yöne dağılıyorlardı. Kadın da çok zekiydi, o da. Zekası ateşli bir tutkuydu, aynen mistiklerde olduğu gibi. Ama onun ki henüz nesnesini bulamamıştı.

Kadın uzun boyluydu, inceydi, narindi, daha çok erkeksi bir havası vardı. Vereme yakalanmıştı. Adam

ise zayıf ve hayli kısaydı; yüzü kemikliydi, gözleri açık renkti ve her zaman uyanıktı.

Kadın onu Dordogne'daki evinde onunla birkaç gün geçirmesi için davet etti. Yer güzeldi, dinlenmeye uygundu, ya mutluluğa, neden olmasın? Ama adam iyi değildi, hiç iyi değildi. Arkadaşına durumunu anlatmıştı: "Ellerde dayanılmaz bir sıcaklık, hızlanan bir nabız, çok kötü durumda bir mide, sinir sistemi ise mafiş." Kısaca, sevdiği kadına kavuştuğu anda tümüyle sakatlanmıştı. Bedeni, tıpkı histeriklerinki gibi onun adına konuşuyordu.

P.V. (Kadın onu bu şekilde adının baş harfleriyle adlandırıyordu, *Lionardo mio** diyordu.) kafayı mı yiyecekti? Onun gibi katıksız akıl olmak isteyen biri için felaket olurdu bu... Peki, kadın, o ne istiyordu? Gerçekten biliyor muydu? Aşkın onun aklını başından almasını mı? Şüphesiz hayır! Bu onun için en önemli şeylere son vermek demek olurdu: birinden mi yoksa ötekinden mi geldiğini bilemedikleri "tinsel" alış verişlerine, bu derin ortak paylaşımlarına. Adam onun "sevdiği küçük erkek kardeşiydi". Hayali: PV'nin gizli Defterleriyle CK'nın mahrem Güncesinin bir bütünmüşçesine birbirlerine yanıtlar vermesiydi.

Kadının bir arzusu vardı ki kısa sürede kendini ortaya koydu: adamın tümüyle ona ait olması mı? Biraz kıskanç olsa da, ona yazmakta geciktiği için şikayet etse de, hayır hiç sanmıyorum. Kadının üzüldüğü,

* Lionardo mio: Benim Leonardom (ç.n.)

elbette herkesin gerçekliği kendisine, ona çok yakın olduğunda bile onun *tümüyle kendisine* ait olmamasıydı, ondan uzaklaşıyordu. Örneğin nasıl da onun nefret ettiği sosyete kadını Jeanne Mühlfeld ile zaman geçirebiliyordu? Kadın onu "salak" "yaşlı kaçık salon faresi", olarak adlandırıyor, ona Mühlpilate, Tisiphone, Tisi gibi gülünç takma adlar veriyordu! Ona yakışmıyordu, kadına da yakışmıyordu, hiç de gurursuz değildi, fırsatı geldiğinde yırtıcı iğnelemeler yapabiliyordu.

Kadın ikisi için Paris'te mobilyalı bir oda tutmuştu. Orada buluşup, orada ayrılıyorlardı. Adam, Villejust sokağındaki dairesini terk etmek istemiyordu, karısını, çocuklarını. Kadın "orası onun koyun ağılı, sürüsü" diyordu. O ise kadın hakkında "arzulanan bir şeyin peşinden koşmak için bu etrüsk mezarından çıktığında aniden kara bir kuyuya düşüyor" diyordu.

İsteyen sıklıkla kadındı, sitemlerini sıralıyordu. Bazen ise söylenen oydu, iç çeken, ağlayan. Bu katıksız entelektüelin ihmal edilmiş bir aşık gibi davrandığı oluyordu.

Birbirinden uzaklaşmak, yeniden buluşmak. Ayrılmak, birbirini aramak, birbirini yitirmek, yeniden kopmak. Nefes almak için kaçmak, yokluktan ıstırap çekmek. Bütün öyküleri bu art arda dönüp gelmelere, bu çelişkili hareketlere dayanıyordu. Onlar iki kişiydiler. Bir olmak olanaksızdı.

*Defterler*inden birine şunları yazacaktı: "Ne birbirlerini kabul edebiliyorlar, ne de unutabiliyorlar, bundan acı çekiyorlardı. Birbirlerine kendilerini öldürtmek istiyorlardı. Her biri ötekine tutulmuştu. Birbirlerini öldürüyorlardı."

Birbirlerini öldürüyorlardı. Tutkunun merkezinde, her zaman, karşılıklı cinayet vardır.

Valéry, *Eupalinos*'u Catherine Pozzi'ye ithaf etmişti. Tutku, şaşkınlıklarıyla, deliliğiyle –çok ender görülür zekaları etkilemiş olsa da aptallığıyla da mı demek gerek?- parça parça bütün bir yapı inşa eder.

Kadın noterinden "Lionardo mio"ya yazdığı tüm mektupları yakmasını istedi. Adam ise kadının tüm mektupların sakladı.

Çok yüksek aşk Catherine Pozzi'nin şiirlerini topladığı kitabın adıdır. Çok yüksek aşk: kim bu yüksekliğe erişebilir? Bazı kadınlar. Çok az da erkek.

Aşıkların Öteki Dünyası

İngiltere. Midlands. Yirmili yıllar.
Her şeyden önce üç yalnızlığın öyküsü.

Clifford: ağır bir yaralanma sonucu belden aşağısı felçliydi. Güçsüzdü, iktidarsızdı. Kendinde kalana mahkum olmuştu. Alay edebiliyordu, kendi kendisiyle dalga geçebiliyordu. Aşağı gördüklerine karşı çok da çalımlıydı. Bakışı hem boş, hem de kuşkuluydu. Her şeye karşın var olmaktan, canlı olmaktan gurur duyuyordu ve hep tekrarlardı: "Ben, ölü değilim." Bunu kendisine tekrarlardı, kendini ikna etmek için, çünkü biliyordu ki onda ölüm vardı, bir gölgeden başka bir şey değildi artık. Tekerlekli sandalye ile hareket edebiliyordu. Tabancayla öldürülmesi gerektiğini söylerdi. Proust okurdu.

Constance, genç karısı. Güzeldi. Mavi büyük gözler, yumuşak bir ses, köylü kadınlara özgü güçlü bir beden. Kadın aktif olmaya çalışırdı, kendini amansız bir disipline zorlardı. Cinselliği düşüncesinden uzaklaştırmaya çalışırdı. Kocasına mı tutsak olmuştu, kendisine mi? Bir özgürlük bekliyordu, nerden gele-

ceğini bilmese de. Resim yapmayı seviyordu. Kötü günlerinde sıkıntı sıkıntıyı izlediğinde, dünyayı yıkacak, çöle dönüştürecek bir şeylerin olmasını beklerdi.

Parkin: Karısı onu terk etmişti. Kadın ona bir paspasmış gibi davranmıştı. Şimdi kesinlikle yalnız kalmak istiyordu. Tüm yabancılar onun için bir tehlike oluşturuyordu. Ormanın dibinde küçük bir evde oturuyordu. Bir de çeşitli el işleri yaptığı kulübesi, tavuklar ve sülünlere baktığı kümesi vardı. Bölgenin av bekçisiydi, dişi köpeği Flossie ile, sırtında tüfeği, ormanı yavaş adımlarla gezer ve kaçak avcıların kurduğu tuzakları arardı.

Arka planda, savaş bitmişti. Clifford ve Constance'ın yaşadıkları, yaşamaya çalıştıkları şatodan çok da uzak olmayan bir yerde hüzün verici bir köy ve bir taşkömürü havzası vardı, sülfür kokusu ve kurum izlerinin kaynağı da orasıydı. Madenciler Clifford hesabına çalışıyorlardı. Sınıf çatışması kuluçkadaydı, yüzlerden okunuyordu, haset dolu düşmanca bakışlar, ancak henüz ilan edilmemişti.

Şato çok büyüktü, uzun zamandır ihmal edilmişti, neredeyse terk edilmiş gibiydi. Birçok odası kullanılmıyordu. Hizmetçiler yaşlıydı, mobilyalar yaşlıydı. Şatoyu çevreleyen bahçe ise bakımlıydı; çimler, süsleme taşları, çiçek tarhları. Düzgündü.

Parkın sonunda tahtadan bir çit vardı. Aşılması kolaydı. Çitin ötesinde ise bir orman. Constance ora-

ya gitmeyi severdi. Dokunulmamış bir yerdi, zamanın ötesinde, bir zamanların bakir ormanlarına benziyordu. Doğa insanların can sıkıcı sohbetlerini duymaz, ancak onu dinlemeye razı olanlara dile gelir.

Constance, çiti aşar aşmaz, savaşı ve ölümü taşıyan uygarlığı da terk etmiş olurdu. Artık başka bir dünyadaydı.

Bu ormanda ne arıyordu? Onda eksik olanı, onu yavaş yavaş sarartıp solduranı. Babası, kız kardeşi, bir kız arkadaşı sürekli ona bunu söylüyorlardı: bir "yarım-koca" ile yaşamaktan ıstırap çekiyordu, bir erkekle, gerçek bir erkekle tanışamadan eriyip gidiyordu. Clifford bile onun bir aşığı olmasına hazır gibiydi. Şüphesiz hiçbiri haksız değildi, ama kadın ikna olmamıştı. Onların cinsellik hakkındaki görüşlerini, bir gereksinimin giderilmesi, paylaşmıyordu. Bencil olmayan, "mekanik" olmayan bir cinselliğe can atıyordu. Tanıdığı herkesin dokunma fobisi olduğunu düşünüyordu. Onlara "dokunmanın şiirselliği"nden söz ediyordu. Onun ne demek istediğini anlamıyorlardı.

O zaman, o da ormanda dolaşıyordu, ağaçların altında biten çiçekler vardı: yabani fulyalar, bir buket yapmak için onları koparmaya karşıydı, dağlaleleri, çuhaçiçekleri, boru çiçekleri bir vazoda kısa sürede, kendisi gibi, solacaklardı. Ağaç boyunda eğreti otları vardı, kuşlar da. Nerden geldiği belli olmayan, tanıdık olmayan sesler, tavşanlardan, ketenkuşlarından, bir geyikten, şaşkın bir tilkiden. Ağaçsız düzlükler ve

yaprakları rüzgarla dökülen bin bir çeşit ağaç. Ağaçların, özsuyuyla dopdolu ağaçların etleri vardı. Bu orman şehvetliydi.

Nefes aldı. Dirildi. Başka bir kadına dönüştüğünü hissetti. Bu ormanda hiç madeni cevher yoktu. Burada bir doğuş vardı, canlının yeryüzüne çıkışı.

Ormanın dibinde, kulübenin yanında bir adamın çıplak sırtını gördü, güçlü bir sırt, Parkin'inki, bekçinin. Adam gururlu, asık suratlı ve nobrandı. Kadın onu bayağı bulmuştu. Çekici değildi. Ama bu sırt manzarası onun için tuhaf bir biçimde bir büyük vahiy gibiydi. Neyin? güzelliğin, yaşamın, kendisinin.

Haftalar geçti. Parkin'i artık hiç düşünmüyordu. Kulübeye gitmesine engel olan bir iç çit mi vardı? Çit daha mı kırılgan hale gelmişti veya arzu mu daha kuvvetli? Öyle ya da böyle, kadın oraya yeniden gitti, eşiğe oturdu, sonra içeri girdi. Parkin yere bir eski örtü örttü, birlikte üstüne uzandılar. Adam kadını aldı ve bir daha Constance'a "Bayan" demedi. İlk karşılaşma onun için arzusu kadar yoğundu. Kadın için: arzulandığını hissetmenin mutluluğu ona yetmiş gibiydi. Bunu bir başka buluşma izledi, orman adamı onu bir ağacın altında sertçe zapt etti, toprağın üstünde. Orada Constance doyumu keşfetti, bedenin çitlerini aşan, sınırlarını aşan öteki dünyayı. Kulübeye artık her gün gelecekti.

Kimse D.H. Lawrence kadar kadın doyumunun sırrına tutulmamıştır. Şöyle yazar: "Erkekler bir ka-

dının yaşamının derinliklerine ulaşamazlar." Oysa o ulaşmaya çalışır. Auguste Rodin'i de düşünüyorum, bu yaşlı tekeyi, erotik resimlerinde ve suluboyalarında kadınları kendi aralarında çizmiştir, birbirine sarılan, tek bir beden oluşturana kadar sarmaş dolaş olan ve cinsel organlarını açık bırakan... nereye?

Pascale Ferran'ın güzel filmi bende *Lady Chatterley ve Orman Adamı* kitabını okuma isteği uyandırdı. Kitabın bu biçimini bilmiyordum (D.H. Lawrence birden çok biçimini yazmıştı), zaten yazarı hakkında da çok bilgim yoktu. Muhteşem, uçsuz bucaksız bir roman keşfettim, ki uzun süre hayal kırıklığına uğramış bir Leydinin sert bir av bekçisine aşık olmasının anlatıldığı bir skandal romana indirgenmek istenmişti. Oysa romanın gücü, güzelliği, kadın kahramanı gibi bizi de yavaş yavaş ormanın bedenine, aşıkların öteki dünyalarına sokmasıdır.

Kahramanlar için de, okuyucu için de başlangıçta söz konusu olan karşılıklı bir cinsel çekimdi. Ama bu bir aşka dönüşecek, öyle bir aşk ki, başlangıçtaki arzunun şiddetine dokunmadan, bir çocuk beklentisiyle serpilecekti.

Filmin bir sahnesi bence, arzudan aşka bu geçişe izin vereni işaret etmektedir. Constance aşığının göğsünü okşamak istemektedir. Erkeğin cinsel organı onun içine zaten girmiştir, ancak sertleşmiş değildir, hatta kadın onun o kadar küçük olmasıyla dalga geçmektedir. İşte o anda onun istediği, bu bedene dokunmak ("dokunmanın şiirselliği"), onun derisiyle

temas halinde olmaktır. O zaman annelerin çocuklarıyla yaptıkları gibi kadın elini adamın göğsüne yavaşça sürer ve adam erkek olmaktan çıkar, kırılgan çocukluğuyla barışır, aslında çocuktur da, ve kadın olmak istediği anneliğe usulca yaklaşır.

Aşıkların dünyada yalnız olduklarını söyleyen klişeleri unutalım. Bunun tersi doğrudur. Aşıklar dünyayla buluşurlar, onunla iletişim kurarlar, bunu isterler. Engellerle birlikte iç, dış çitler aşıldığında, ağaç, çiçek, hayvan ve hatta insan olarak adlandırılmanın önemi yoktur. Dünyaya dayanabilmek ve hatta belki de olduğu haliyle sevebilmek için aşıkların öteki dünyalarını tanımış olmak gerekir.

337. sayfada hayretle bir bölümle karşılaşıyorum ki, romanın özüne ulaştığımı düşünüyorum.

"Yalnızca aşk yapmak değil, ne demektir bu?" Eğitimsiz Parkin'in sorduğu soru budur ve bu soru Constance'a ve Lawrence'e (Lacan'dan önce) penis ve fallus arasındaki farkı saptama olanağını verir. Penis: bedenimiz olan fizyolojik bütünün basit bir unsurudur, "benliğin hesabına duyumsal bir uyarım üreten bayağı bir organ"dır. Fallus'un ise "kökleri vardır ve tüm köklerden daha derine insanın ruhsallığına iner."

Lawrence Freud'e karşı, psikanalize karşı savaşmıştır. Bilinçdışı hakkındaki düşüncesi onu farklı kılmaktadır. En azından o öyle düşünmektedir. Acaba, bu doğru mu? Onun için bilinçdışı fallikti, hem erkeğinki, hem de kadınınki. Hükmeden güç odur,

dünyayı yöneten odur, yalnızca aşıklarınkini değil, bin bir biçimiyle dünyayı.

Constance aşığının penisini "hayli küçük" bulurken haksız değildi. Bilmeden, Antik Yunanlılar gibi fallusa bir tapınma değeri verdi, o hiç kimseye ait değildi.

Yabancı Kadınlar Geçidi

Mesleki etkinliği onu sıklıkla Avrupa kentlerine götürüyordu, Roma, Londra, Stockholm ve diğerleri. Oralarda yalnızca birkaç gün kalırdı. Her seferinde bir kadınla tanışır ve hemen aşık olurdu; parlak kolları olan güzel Romalı, hafif kızıl Londralı veya onun için fazla uzun olan İsveçliydi.

Bazen buluşma, buluşma denebilirse tabi, hayli kısa olurdu.

Londra, National Gallery. Titien'in bir tablosunun önünde durmuştu. Hangisiydi? Tam olarak bilmiyordu. *Noli me tangere*, belki de, bu ad onu gülümsetmişti. Genç bir kadın yanında, tabloyu hayranlıkla seyrediyordu. Birkaç sözcük konuşmuşlardı, kadın ona, aksanına gönderme yaparak, Fransız olup olmadığını sormuştu ve eklemişti: "Fransa'yı çok seviyorum. Her yaz giderim." Müzenin çıkışında buluşmuşlar, kadın onunla bir kadeh içmeyi kabul etmişti. Ne yapıp etmiş adını öğrenebilmişti, ama adresini değil. Bu kadarı bile tümüyle onu düşünmesine yetmişti. Rehberde adresini bulduktan sonra ona acilen orkideler göndermiş -o ise hiçbir zaman bir kadına çiçek göndermemişti, bunu gülünç bulurdu- telesekreterine

üç mesaj bırakmıştı: "Sizi yeniden görmeyi o kadar çok istiyorum ki." Sonra tüm akşamı otel odasında yalnız geçirmiş ve hakkında hiçbir şey bilmediği bu genç kadını düşlemişti. Bununla birlikte delice bir inancı vardı, onda kökleşmiş olan, ona tam da uyan: onunla birlikte geçirecekleri yaşam katıksız bir biçimde mükemmel olacaktı. Kadın onu aramamıştı. Aşkı, çünkü bu da aşklarından biriydi, giderek daha da büyüyordu - bana "bunu hayali olarak nitelemenizi kabul ediyorum" demişti. Ama bir sonraki hafta, Paris'teki işine yeniden döndüğünde durmadı: olmuş olabileceklerin ama olmamış olanların nostaljisi. Bu durumdan hoşnuttu.

Hemen hemen aynısı Romalı kızla oldu, İsveçliyle de. Daha atak olduğu da oluyordu. Biriyle bir gemi gezintisine çıkmıştı, ötekiyle dansa gitmişti. Daha fazlası değil. Daha fazlasını istemiş miydi? "Önemi yok", demişti bana, "bu kadınlara, ötekilere, başka kenttekilere sıkı aşık olurum."

Bu öykülerini anlattığı dostlarından biri, biraz Freudculuk tatmışlığı vardı, ona "Senin libidon inanılmaz derecede değişken" açıklamasında bulunmuştu. Libido, değişken, ne anlama geldiklerini bilmiyordu ama bu sözcükler onu güldürmüştü. Bana "Oysa, bu yabancı kentlerde, çok az görebildiğim bu tanımadık insanlarla başıma gelenler hiç de hoş değil. Bana hem mutluluk veriyorlar hem de çok berbat mutsuz ediyorlar. Saçmalık bu. Ben salağım. Üstelik çok iyi anlaştığım bir kadınla yaşıyorum. Öyleyse

neden bu kısa süreli ama yoğun aşklar, neden bu hayali aşklar? Evet, haklısınız." demişti.

Konuşmasını sürdürdü: "Tuhaf. Ergenken de benzer şeyler yaşamıştım. Otobüste yolculuk ederken sokakta yürüyen bir kadınla, elbette güzel olmalı, bakışmış olmam yeterdi, hemen onun beni beklediğini, benim onu beklediğimi düşünmeye başlardım. Yoluna devam eden otobüsün tutsağı olurdum. Sonra pişmanlıklar gelirdi: otobüsten inmeliydim, ona ulaşmalıydım, birbirimize sarılırdık ve her şey, her şey başlayabilirdi."

"O zamanlar, on yedi yaşındaydım, kızları tanımıyordum, en iyisi orospulara başvurmaktı. Mümkünse en ucuzlarına, meteliğim yoktu. Bugün, zenginim, birçok kadın bana göz süzüyor ve yineliyorum, eşimle mükemmel anlaşıyoruz, her alanda, ne demek istediğimi anlıyorsunuz değil mi?"

"O zaman açıklayın bana: beni akılsızca, delicesine, yalnızca karşılaştığım ve çok kısa süre görebildiğim bu yabancı kadınlara, bu tanımadığım kadınlara iten ne? Lütfen, açıklayın bana?

Yaşam Boyu Sürecek

Bir yerlerde örnek bir çift, yaşam boyu sürecek bir çift varsa benim gözümde bu Sabine ve André'dir.

Yirmili yaşlarda aşırı sol bir grubun militanı olarak tanışmışlar, kısa süre sonra evlenmişler ve iki çocukları olmuştu. Aynı okullarda okumuşlar, aynı sınavlardan geçmişler ve her ikisi de Sağlık Bakanlığında komşu iki dairede çalışmışlardı.

Militanlık yıllarından kalan tartışma yapabilmenin tadını korumuşlardı. Saatlerce tartışırlardı, özellikle politikayı, çocukların eğitimini -baba Paul'e karşı biraz sertti, anne Emma'ya karşı fazla gevşek veya tersi-, küçük bir ev satın alma projesini -Brötanya'da denizden uzak değil, hayır Cévennes'de her şeyden uzak- çok iyi çalışmayan ve kapatılması gereken bir Doğumevini"... - "Sözünü sakınmayan bir adam olduğu ortada". Tartışma konuları tükenmezdi.

Beni akşam yemeğine evlerine çağırdıklarında bu konulardan birini bile izlemeye zorlanırdım- eskiden "münakaşa" denilenin bu tutkunun onların arasındaki uyumu sağlamlaştırdığını düşünürdüm. Bu ikisi birbirleri için yaratılmışlardı. Birbirlerini hiç terk etmeyeceklerdi.

Ama bu oldu. André, aniden, bir başka kadını sevdiğini açıkladı, elbette Sabine'in en iyi arkadaşlarından birini. Hemen bavulunu topladı. Yeni sevgili André'nin söylediklerine hiç karşı çıkmıyordu. Her söylediği altın değerindeydi.

Sabine ve André boşandılar. Birbirlerini artık görmüyorlardı. Çocuklar kimi zaman birine, kimi zaman ötekine gidiyorlardı. Sabine yaz tatili haftalarını Quiberon'da - sonunda Sabine kazanmıştı- aldıkları küçük evde geçiriyordu. André oraya ondan sonraki haftalarda geliyordu.

Adam Nantes'a başka bir göreve atanmıştı. Birbirleriyle görüşmemeye çabalıyorlardı.

Birkaç yıl sonra oğullarının önemli bir üniversiteye kabul edilmesini kutlamak için yeniden görüştüler. André, Sabine'e Nantes'a dönüş trenine binmeden önce onun evinde kalıp kalamayacağını sordu. Kadın kabul etti. Salondaki kanepeye uzandı. Orada bir ya da iki saat kaldı, sonra Sabine'in odasına gitti.

Sabine ve André yeniden evlendiler. Düğün yemeğine katıldım. Quiberon yakınlarındaki evin bahçesindeydi. Yemek neşeliydi, herkes yeniden buluşmalarından mutluydu, yeni evlilere kibarca takılıyorlardı. Yemeğin sonunda tartışmaya başladılar, anımsamıyorum hangi önemsiz konuydu. "L'entre-deux-mers şarabı yeterince olgunlaşmamış, daha uzun süre mahzende bırakmalıydın." Ses yükseliyordu. Davetlilerden biri, biraz da babacan bir tavırla müdahale etti. "Bakın çocuklar, tartışmalarınız yeniden başlıyor.

Eğer böyle devam ederseniz, aşkınız çok uzun sürmez."

Sabine ve André peşe peşe aynı yanıtı verdiler: "Yanılıyorsun, bu sürmesi için, bu her zaman sürmesi içindi."

Sonra birbirlerine sarılarak kepenkleri kapalı odalarına yürüdüler.

Bilmiyorum bugün hâlâ evliler mi yoksa ayrıldılar mı? Onları, bu ikisini tanıdığım kadarıyla, üçüncü kez evlenmiş olabilirler.

Bu fikir hoşuma gitti!

"Matmazel Albertine gitti"

Bu cümle nasıl da yakamı bırakmadı! Bu cümlede tüm aşkların, tüm yitiklerin, tüm ayrılıkların, ölülerin, sürgünlerin ve hatta genel olarak yaşamımızdaki, belleğimizdeki tüm kayıpların ve günün birinde kesin olarak kaybolacakların birbirlerine kavuştuklarını görürdüm.

Proust'da mesajı getirenin sadık Françoise olması olayı ağırlaştırmaktan başka bir işe yaramamıştı. Onu haberi olabildiğince donuk bir sesle verirken düşledim; öyle bir ses ki en ufak bir hayale yer bırakmayan, tıpkı çok sevdiğiniz birinin ölüm haberini veren telgraflar gibi. Donuk ses, üzüntü numarası yapmıyordu, Françoise Albertine'i sevmezdi. Belki de, bir çok mesaj getiren gibi haberi vermekten belli bir haz duymuştu.

Onu dinleyelim: "Beyefendinin bugün bu kadar geç zili çalmasına üzüldüm. Bu sabah saat sekizde Matmazel Albertine bana bavullarını hazırlamamı söyledi, ona karşı çıkmaya cesaret edemedim. Beyefendiyi uyandırsam bana kızacağını düşündüm. Onu ikna etmeye çalıştım, bir saat beklemesini söyledim, hep Beyefendinin zili çalacağını düşünüyordum.

İstemedi, Beyefendi için bu mektubu bıraktı ve saat dokuzda gitti."

Françoise'ın burada olması için "Beyefendinin" zili çalması yeterdi. O çalardı, kadın koşardı. Albertine ise gitmişti. Ve onun, anlatıcının (onu bu şekilde adlandırmayalım artık, adı Marcel, o sizsiniz, o ben) "nefesi kesilmişti". Başa gelen bir ayrılık yalnızca ötekinden değil, kendinden de koparır.

Oysa Albertine'in yalanlarını biliyordu, iki yüzlülüğünü, onda kendi tutsaklığının simgesini görüyordu. Uyurken baktığında onda "ölümün alegorik bir biçimini" gördüğünü sanıyordu. Hatta bazen ona karşı ilgisiz olduğunu öne sürüyordu.

İlle de sevilen kişiyle aniden ayrılmak soluğumuzu kesmez, yaşam soluğumuzu. Dostum N. öldüğünde, oysa ona karşı artık ilgisiz olduğumu sanıyordum, engelleyemediğim hıçkırıklara boğuldum. Yaşamımın en mutlu yazlarını geçirdiğim evden kovulduğumda bu haksızlık karşısında bir öfke yerine göz yaşlarıma engel olamadım.

Yitirilen bu dosttan, kaybedilen bu evden el değmemiş anılar sakladım: onları gece düşlüyorum, güncel kılabilmek için. Onları geri getirmemin yolu bu. Sanki düşlerim bir çağrı, küçük bir zil gibi yeniden onların yanında olmamı sağlayan. Onlar beni terk etmediler.

Düş bizim canlı belleğimizdir; yitirilen zaman, yeniden bulunan zaman.

Hayır o kadınlar değil!

Düşümde sıklıkla kaybettiklerimi görürüm. Benim hortlaklarımdır onlar.

Kırk yaşmda ölen babamı, ben dokuz yaşındaydım, ölümünü izleyen aylarda hemen her gece düşümde gördüm. Bir boşta gezer, bir evsiz kılığında, tanınmayacak halde olurdu ama ben, oğlu onu tanırdım. O da beni tanırdı. Issız ağaçlı bir yolda yan yana yürürdük.

Annemi, doksan beş yaşında öldü, onu hep yaşarken görüyorum, oysa biliyorum öldü o. Bugün anımsadığım düş şu: ikimiz birden bir taksideyiz, siyah bir taksi, anneme hiçbir zaman cesaret edemediğim soruyu soruyorum: "neden kardeşimi yeğliyorsun?" Yanıtlıyor: "Çünkü beni güldürüyor" ve ekliyor "Çünkü akıllı." Öfkeyle taksiden iniyorum, bir iki adım atıyorum, yeniden gelip onun yanına oturuyorum. Onu terk edecek, tabutu andıran bu takside yalnız bırakacak değildim ya!

Ölen dostlarımı - zaman geçtikçe sayıları çoğalıyor- düşümde gördüğüm olur. Onları gecenin konuk-

ları olarak adlandırıyorum. Onlarla konuşuyorum. Her zaman, hastalık onları alıp götürdüğü yaştan daha gençler: V. hep olduğu gibi neşeli ve komik, N. alaycı ve güleç, P. benimle birlikte viski içiyor. Bu konuklar hep çok kibarlar, oysa yaşıyorken beni çoklukla rahatsız ederlerdi.

Sevdiğim kadınları ve beni sevenleri (böyle bir karşılıklılık bazen olabiliyor...) düşümde görüyorum ve bu çok hoş: yaşam sürüyor, aşk silinmiyor.

Bir istisna: kollarımda tuttuğum, sarıldığım, seviştiğim ve ölmüş olan kadınları hiç düşümde görmedim. Hiç. Kesinlikle hiç. Hayır onlarla değil, o kadınlarla hiç değil. Onlara ölümle dokunmayı, ölümle sarılmayı reddediyorum.

Hayattan El Etek Çekmiş Kadın

Hep ilk aşklara dönüldüğü doğru olsa da, bu ikisinin geri dönmelerine gerek yoktu, o onları hiç terk etmemişti.

Bir Normandiya kentinin mahalle okulunda tanışmışlardı. Teneffüslerde birdirbir, bilye oyunu, kızlar için sek sek, erkek çocuklar için hırsız polis gibi oyunlara katılmayıp yan yana oturduklarında arkadaşları onlara takılmaktan hınzır bir zevk alırdı: "Ah aşıklar! Ah aşıklar!" Onlar ise alaycı nakaratlara kayıtsız kalırlardı. Şüphesiz arkadaşlarının azıcık kıskandıklarını düşünürlerdi.

Birkaç yıl sonra Pierre'in anne babası Paris'e taşındılar, Pierre, Saint-Antoine dış mahallesinde bir okula kaydoldu. Alice ise Normandiya'da kaldı. Sonra onun da anne babası başkente geldiler. Alice ve Pierre yeniden buluştular. Aynı orta okula kaydolmamışlardı ama Perşembe öğleden sonraları, o dönemde o gün okul yoktu, el ele sinemaya giderlerdi; peş peşe iki film gösteren mahalle sinemasına, Amerikan filmleriydi bunlar, biri kovboy, biri duygusal. Alice başını Pierre'in omzuna dayardı. Artık çocuk

değillerdi ama çocuksu utangaçlıklarından bir şeyleri de korumaya çalışıyorlardı.

Her ikisi de, genellikle öpüşmeyle sonlanan duygusal filmin uzun sürmesini isterlerdi; öykünün kahramanı nihayet bu riski alacak ve kadın kahraman da aşkını itiraf edecekti.

Pierre bana bıkmadan usanmadan çocukluk yıllarının Normandiya'sını, Paris'ini anlatırken benim için de tanıdık olan bu yerleri sıkılmadan dinlerdim; Seine Nehri vadisi, Jumièbgres Manastırı, Léopoldine ve Villequier, Caudebec Gölü, Cabourg Mendireği, Alice ile birlikte, benim gibi, yaz tatillerini geçirdikleri plajlar, nehirde Rouen Limanına doğru ilerleyen kargo gemileri, elma ağaçları ve çayırlardaki inekler ve daha sonraları sinema seansları bazı düşlerimiz için olduğu gibi uzun sürmesini istediğimiz, ancak saatin kulak delici zilinin aniden sonlandırdığı.

Evet, Pierre beni çocukluk aşklarının yeşil cennetine götürüyordu.

Aniden, bu cennetten kovuldu. Alice'in babası yüksek düzey bir bürokrattı ve deniz aşırı bir vilayete tayin olmuştu. Bu adam için, yalnızca onun için bu yeni atama bir yükselme demekti. Pierre içinse bir felaket.

Ergenliğe girmekteydi. Artık aynı Pierre değildi. Mükemmel bir öğrenciydi, ama derslerle ilgilenmiyordu. O denli haylaz ve küstahtı ki liseden kovuldu. Ondaki bu ani değişime anlam veremeyen anne babası onu Paris yakınlarında sorunlu ergenleri kabul

eden bir yatılı okula gönderdiler. Pierre onların bu kararına itiraz etmedi. Sanki bunu istiyordu, uzaklaştırılmış olmak hoşuna gitmişti.

Bu yatılı okulda aleni serseri veya hafiften deli arkadaşlar edindi kendine. Bazı öğrencilerin haftada bir akşam bir kaç saatliğine dışarı çıkma izni vardı. Komşu köyün kahvesinde buluşurlardı. Kağıt oynarlardı -yalancı pokeri yeğlerlerdi- ve bira içerlerdi. Pierre kafenin sahibinin garsonluk yapan yeğeniyle tanıştı. Kolay bir kız olarak bilinirdi, ama öyle değildi. Pierre'e gönlünü kaptırmıştı, onu yakışıklı, seçkin ve özellikle kafeye gelen diğer kişilerden farklı olarak "eğitimli" buluyordu. Kız onu birkaç kez odasına götürmeyi başardı. Hızlı yapmak gerekiyordu, yatılı okula dönme saati geciktirilmemeliydi, saat yirmi ikiye.

Kız gebe kalmıştı. Pierre on yedi yaşındaydı, kız da ondan fazla değil. Kız çocuğu doğurmak istemedi. Pierre onun bu kararına karşı da koymadı, onaylamadı da. Bilmiyorum nasıl yaptı, belki de bir arkadaşının yardımıyla çalarak gerekli parayı buldu. Ama gerek kalmadı, kız düşük yaptı.

Pierre bu olayı anlatırken, o kadar genç yaşta bunları yaşamanın çok zor olduğunu düşündüm ama o sanki başka birinden söz eder gibiydi, oysa Alice ile paylaştığı çocukluğundan, o yeşil cennetten sanki duyduğu hazzı yinelemek istermişçesine birçok kez söz ederken o kadar dokunaklıydı ki. Oysa şimdi söylemi kayıtsız, bir gözlemcinin yazdığı soğuk bir tutanak gibiydi. Pierre, yaşayan Pierre başka bir yerdeydi.

Kayıtsızlık alanı, sahte kayıtsızlık alanı sürekli genişledi. Yatılılık döneminden yıllar sonra annesi bir kalp krizinden öldüğünde hıçkırıklarını bastırmak istedi. Başardı da.

Gariptir, Alice'i hiç merak etmiyor gibiydi. Onun ne yaptığını öğrenmek bile istemedi. Réunion adasında babasıyla birlikte mi yaşıyordu, ya da başka yerde? Önemli değildi. Muhakkak erkeklerle karşılaşmıştı, onun da kadınlarla karşılaşmış olduğu gibi. Belki de evlenmişti. Sanki onu her ne pahasına olsun korumak için bütün bu ayrılık süresini kurşun bir zırhla örtmeye çabalıyordu. Alice zamandışını, dokunulmamışı temsil ediyordu.

Paris'te bir akşam yeniden karşılaştıklarında otuz yaşlarındaydılar. Eskiden gittikleri mahalle sinemasında bir akşam seansıydı. *Singing in the rain* oynuyordu. Çıkışta filmin etkisiyle şarkıyı mırıldanıyor, bir kaç dans figürü yapıyorlardı, her biri bir köşede birbirlerini görmeden. Sonra birden birbirlerini gördüler ve kahkaha atarak birbirlerinin kollarına atıldılar.

Bu yıllar sürdü.

Onları önce ayıran ve sonra birleştiren geçmişten hiç konuşmadılar. Her şeye karşın Réunion, buluşma adası adını hak etmişti.

Aynı daireyi değil, ama tüm akşamları ve tüm geceleri paylaşıyorlardı. Aşkların gizli kalmasını istiyorlardı, gözlerden uzak.

Pierre'i on yıl, on beş yıl sonra Alice'i terk etmeye iten neydi, bilmiyorum. Daha genç başka bir kadına gitmek için değildi. Sonra Alice'in sözleri geldi aklıma, bu sözler bana göre Pierre'i her şeyden çok daha fazla etkilemeliydi, ama onu korkutmuştu. Kadın ona aşklarının bir onaylaması olarak demişti ki: "Pierre görüyor musun mutluyum, artık biliyorum birlikte yaşlanacağız." Oysa Pierre için bu sözler aşklarının yavaş yavaş ama acımasızca yaşlanacağı anlamına geliyordu, kısa teneffüs, hemen her zaman yağmurlu geçen Normandiya yazları, *singing in the rain*, bitmişti, sonsuza kadar bitmişti.

Alice eline geçen küçük bir mirasla Cévennes'de bir ev satın aldı. Oraya çekildi. Terk edilmiş bir çiftliğe bitişik olan ev, her şeyden uzaktı. Arkadaşları olan bir çift ona bir televizyon hediye etmişler, böylece kendini daha az yalnız hissedeceğini düşünmüşlerdi. Oysa o televizyonu ambalajından bile çıkarmamıştı.

Atölyesini boş olan hangara yerleştirdi. Orada heykel olarak adlandırmayı reddettiği demirden tuhaf birleştirmeler yapmaya başladı, tarım aleti parçalarından, kullanılmayan aletlerden... Bunlar onun için yaşıyorlardı, ya da görünürde yaşıyorlardı.

Pierre'e gelince, düzenli aralıklarla bana danışmaya geliyor, belli bir nedeni olmadan. Bizim birlikte yaşlanacağımızı teyit etmek sanırım ona iyi geliyor.

Ağlayan Kadın

Onları bir boğaz ayırıyordu. Erkeği kadından her zaman bir boğaz -bir deniz uzantısı- ayırır. Geçilmez değildir.

Bu adam boğazın bir kıyısında yaşardı. Kadın ise öteki kıyıda. Her gece adam kadının yanına gelirdi. Var gücüyle ona yüzerdi. Kadın onu beklerdi. Gece yüzüşü sırasında ona yön versin diye oturduğu kulenin tepesine bir büyük fener asardı.

Aşklarının gizli kalmasını istiyorlardı, aileleri bilmiyordu.

Her şiddetli aşk bir kasırgadır. Aşıkları ayıran deniz de çalkantılıydı, rüzgarlar, fırtınalar, görülmemiş kudurganlıkta dalgalar.

Adam, yedi gece boyunca karşıya geçmekten vazgeçmek zorunda kaldı. Sonra risk almaya karar verdi ve gece fırtına ve dalgalar kumsala boğulmuş bir adamı bıraktılar. Kadına kendini kuleden aşağı atmaktan başka bir çare kalmamıştı. Fenerin ışığına artık gerek yoktu.

Bordeaux Güzel Sanatlar Müzesinde bir tablonun önünde duruyorum. İmza XVIII yy. sonu Bor-

deaux'lu bir ressama ait: Jean-Joseph Taillasson. Resimde kumun üzerinde çıplak yatan kollarını çaprazlamış genç yakışıklı bir adam çizilmiş. Bir kadın ona doğru yaklaşıyor, yalvaran, ağlayan, ellerini karanlık göğe kaldırmış. Kırmızı elbisesini rüzgar kaldırıyor, bacakları ve göğüsleri görünüyor. Ayakları çıplak. Arkada bir kule ve dalgaların çarptığı kayalıklar.

Héro ve Léandre adlı tablonun bir fotoğrafını satın alıyorum. Bu adlar bana bir şey demiyor.

Ancak bugün, Müzeyi gezdikten ve fotoğrafı satın aldıktan yıllar sonra, kuma ölü bedeni savrulan bu genç adamla ve onu bir an gözünden kaçırmak istemeyen ve göğü tanık tutan bu kadının kim olduğunu sorguluyorum.

Bir mitoloji sözlüğü açıyorum. Bu adlara *Géorgiques*'de ve Ovidius'un o zamana kadar bilmediğim bir kitabında *Les Héroïdes*'de rastlıyorum. Coşkulu bir telaşa kapılıyorum. Bu kitapta yazdığım bölüme bir an ara veriyorum. Her şeyi bir yana bırakıp kitapçıya koşuyorum. Şans eseri *Les Héroides, Aşk mektupları*'nı buluyorum. Bu Ovidius tarafından hayal edilmiş bir mektuplar seçkisidir. Aralarında Héro ve Léandre'ınkiler de var.

İki kısa bölümü aktarıyorum:

Léandre'dan Héro'ya: "Sana doğru gittiğimde bir yüzücüyüm, dönerken sanırım bir kazazedeyim. (...) Neredeyse sevdiğimin eline dokunuyor gibiyim, o kadar yakınım ki. Ama "neredeyse" sözü beni hep göz yaşları içinde bırakıyor."

Héro'dan Léandre'a: "Cesaretine ne oldu? Dalgalarla boğuşan o gözü pek yüzücü nerede? Mutluluğumu, dalgalardan çok, senin rüzgar gibi değişen aşkının geciktirmesinden korkuyorum. (...) Denizi yine geçmek istemediğine göre, bir mektubun beklemenin kaygılarını yatıştırmasını bekliyorum."

Tutku ne denli şikayetçi olabiliyor.

Ovidius'un kitabında büyük aşıkların, Antik Yunanın kahramanlarının birbirlerine gönderdikleri hayali mektupların sayısı bir hayli çok: Pénélope'den Ulysse'e, Didon'dan Enée'ye, Ariane'dan Thésée ye, Birséis'den Achille'e.

Tüm bu mektuplar iki sözle özetlenebilir "Gel! Geri gel!"

Aynı müzede başka bir resim daha dikkatimi çekmişti. Yine Bordeaux'lu bir ressamın Henri Gervais'ninki (1852-1929). "Zevksizliğin" zirvesi. Onun da bir reprodüksiyonundan edindim. Musset'nin tablodan da iyi olmayan ünlü şiiri *Rolla*'dan esinlenmişti.

Bu kez kadın çıplak yatıyor, yatakta. Çarşaf karmakarışık, saçları da öyle, elbiseler dağınık bir şekilde yere saçılmışlar. Kadın şüphesiz sevişme sonrası uykusuna dalıvermiş. Genç bir adam ona bakıyor. Solgun, yüzü karanlık. Odanın penceresi sonuna kadar açık. Birkaç dakika içinde kendisini boşluğa atacağını düşünüyorum. Kadına "kendimi öldürmem

gerek" diyor. Kadın onu engellemeyi başaramayacaktır. Arkasından ağlayacaktır. Kendini pencereden atmayacak ama bir "siyah şişe"yi bir seferde başına dikecektir.

Bu tablonun fotoğrafını kütüphanemde *Héro ve Léandre*'ın yanındaki kitaplara dayadım.

Alfred Musset'den yeğlediğimiz nakarat:

Sainte Blaise'de, Zuecca'da
Keyfiniz hayli yerindeydi, sizin
Sainte Blaise'de, Zuecca'da
Biz de ordaydık.

Geçmişten günümüze, bizler de oradayız.

Buttes-Chaumont Yaya Köprüsü

Francis, düşün payının ne kadar, gerçeğinki ne kadar bilmiyordu ve kendi kendine Buttes-Chaumont parkını ilk kez *Le Paysan de Paris*'de mi keşfettiğini soruyordu. Oraya birçok kez ve her seferinde bir kadınla birlikte gittiğini anımsıyordu.

İlk kez bir güzel kızılla, yirmi yaşındaydılar, nereye gittiğini bilmeden bir otobüse, sahanlığı olan 48 numaralı otobüse, binmişlerdi. Manin sokağı durağında inmişler ve parka dalmışlardı. Büyülenmişlerdi. Havada asılı tahta yaya köprüsü üzerinde ilk kez öpüşmüşlerdi; gölün kıyısında birbirlerini sevdiklerini söylemişlerdi. Gezmeye çıkan birinin köprü hakkında anlattıkları onları güldürmüştü: bir grup asker köprüden uygun adım geçmişler, bu da köprüyü öylesine sallamıştı ki hepsi düşmüşlerdi.

Güzel kızıl kız, ötekine, intihar edenlerin köprüsü olarak adlandırılana gitmeyi reddetmişti.

Her aşık olduğunda -bu onun başına sık gelirdi ama onun için aşk uzun sürmezdi, çürük köprü gibi önce sallanır sonra düşerdi- sevgilisini Buttes-Chaumont'a getirir ve her seferinde aynı büyülenmeyi yaşardı. Neden? Nedenini söyleyemiyordu. Park-

taki yürüyüşlerinin yaklaşık tarihlerini bile bulamıyordu. Zamandışılar, aynı düşlerimizdeki gibi, zamanlar birbirinin içine giriyor, birbirine karışıyor diyordu.

Bana bu parkı anlatmayı severdi, "o bahçe" demeyi yeğlerdi. Ondan her söz ettiğinde parkın giriş kapılarından biri ya da arazi yapısı hakkında yeni bir ayrıntı verirdi: tepeleri, çukurları, dönüşleri, kıvrımlı yolları, çalılıkları, eğimleri, gölü ve kayalık adası. "Size Belvédère mağarasından söz etmiş miydim, heykellerden, dikilitaştan, küçük Sibylle tapınağından?". Sanki sevdiği bir kadının bedenini yok olmadan önce benim için görünebilir, dokunulabilir kılmak istiyordu.

Ayrıntılara takılıyordu. Onu dinlerken ressamların tabloları karşısındaki tavrını düşünüyordum. İlk önce, ancak bütünün biçimine karşı duyarlıyımdır. Ve sonra, onlara çok az dikkat etmiş ve bazen çok küçük olsalar bile başta fark edilmeyen ayrıntılar gözüme çarpmaya başlar, ancak ilk bakışımı tümüyle değiştirirler. Tıpkı bazı düşlerin önce imgelerin güzelliği ile bizleri büyülemesi ancak sonra bazı ayrıntıların büyüyü bozması ve tüm güzelliğin sakladığını ortaya koyması gibi.

Buttes-Chaumont parkının çok karma bir yapısı vardır, baroktur, oyuna kışkırtır; gerçeküstü bir oyundur!

Bu adam bende gençliğimde hayranlıkla okuduğum *Paysan de Paris*'nin adımlarının izinden yeniden gitme

isteği uyandırıyordu. Hayrettir, esintili şiirlerle dolu sayfalardan sonra Aragon da mekanların bir listesini çıkarmaya girişiyor. Bazı kayıtları kaydediyor aynen kitapta olduğu gibi: 19. BÖLGE ŞU MAHALLELERİ İÇERİR... YARDIM EVİ, 14 TEMMUZ 1883, OUSTRY, SEİNE ALPHAND VALİLİĞİ, İNŞAAT MÜD... Bir başka dönemin çeşitli kayıtları.

Bahçeden esinlendiği kadar kurumsal da bir şiir. İki dünyanın beklenmedik birlikteliği. Yapıştırma.

Bundan bir kaç yıl önce tek kızı Laurence ile birlikte Buttes-Chaumont'a geri döndü. Kızı yirmi yaşının biraz üstündeydi. Çürük yaya köprüsünün üzerindeyken babasına, sevdiği adamla buluşmak için gelecek hafta ABD'ye gideceğini açıkladı. "Seattle'a, biliyor musun nerde? Kuzey batıda, en uçta". "Endişelenme Noel tatilinde Fransa'ya geleceğim. Üzülme."

Üzüntülü olmadığını onun adına mutlu olduğunu söyledi. Laurence, ya işi ya da aşığı yüzünden Noel'de gelmedi, bir sonrakinde de.

Adam yalnızdı, sıkılıyordu: "Kendi kendime diyorum; neye yarar ki? Kendimi işlerime verdim, hafta içi büroya, Cumartesi süpermarkete gidiyorum, yaşamımı bir sonraki hafta sürdürebilmek için." İşsiz güçsüz bir adam olmuştu. Uykusu kötüydü ve uykusuz kaldığı saatlerde ona tek eşlik eden ise ölümdü. Tek düşünce vardı kafasında: yaşam gerçekten korkunçtu. Gündüz, daha iyi değildi. Onu düşündüğümde, ki sıklıkla düşünüyorum, ne adı ne soyadı

aklıma geliyor. Ona uykusuzum adını taktım. Gündüz uykusuzu, gece uykusuzu.

Dün, bir niyetinden söz etti bana, tereddüt ediyordu ve fikrimi almak istiyordu: Buttes-Chaumont'a geri dönmek. Ona şöyle bir şeyler söyledim: "Hayır oraya geri dönmeyin. O bahçeyi, o kadınları, o bedenleri kendinizde saklayın. Bütün bunlar zaman ötesi olarak kalsınlar, düş gibi." Şüphesiz, bu kez intihar edenlerin taş köprüsünü yeğleyeceğinden korkmuştum.

Önerim önce onu rahatlatmış göründü. Gülümsedi. Sonra dedi ki "Siz düş görüyor musunuz? Şanlısınız. Bense, hiç." Ve ekledi "Artık hiç."

Günümüzün Yoldan Geçen Kadınları

"Küstahlığı gördün mü! Bak nasıl yürüyorlar, şu genç kadınlar. Ötekileri umursamadan, cep telefonlarıyla konuşarak. Biraz önce bir genç kız bana çarptı. "Pardon bayım" dediğini mi zannediyorsun. Ne gezer, sanki hiç yokmuşum gibi! Şuna bak, Mini'sinin direksiyonunda. Yeşil yanar yanmaz gazladı, bulvarı geçen şu yaşlı adama az kaldı çarpacaktı. Sanki umurunda? Sana söylüyorum, küstahlık, inanılmaz, katlanılmaz bir küstahlık. Kim zannediyorlar kendilerini? Sana soruyorum."

Adam çok yaşlıydı. Muhatabı ise daha az. Bir kafenin terasında onların yanında oturuyordum. Konuşmalarının tek sözcüğünü bile kaçırmıyordum. Güneşli bir ilkbahar günüydü. Kadınlar, genç kızlar, neredeyse uzun bir kış uykusundan sonra, hafif, kimisi içini gösteren giysilerini üzerlerine geçirmişlerdi. Sahi, nereye gizlenmişlerdi? Gelip geçişlerini seyrediyorum. Onları baştan çıkaracak yaşı geçtim artık diyorum. Ne yazık! Sonunda bir tanesi bana güldü. Çok mutluyum.

Masa komşum, ikisinden daha yaşlı olanı, söylenmesini sürdürüyor: "Eskiden tanıdığım genç kız-

ları düşündükçe. Ölçülüydüler, çekingendiler, bazıları keçi kadar inatçıydılar. Onlara yaklaşabilmek, onları fethedebilmek için sabır, yol yordam bilmek gerekirdi. Şimdi onlar göz koydukları adamın üstüne atlıyorlar ya da onu hor görerek atıveriyorlar. Dünya tersine döndü."

Öteki yanıtladı. "Çok öfkeli konuşuyorsun. Biliyorum senin hayal ettiğin, şu küstahlardan birinin cep telefonuyla seni araması. Ama ne yapalım? Bizim zamanımız geçti."

Yaşlı adam bir an sessiz kaldı: "Haklısın. Yaşlılığın en korkunç yanı, artık kadınlar seninle ilgilenmiyorlar, oysa onlar senin hâlâ ilgini çekmeyi sürdürüyorlar."

Sonra, kafenin terasının önünden geçen genç kadınlara baktı, hafif giysiler giymiş gelip geçen kadınlara. Onları hoş buldu.

Bu iki dostu bulvarı karşıdan karşıya geçerken gördüm. Bir kitapçıya girdiler. Kitaplarda ne arayacaklardı? Sarının, bir teselli ikramiyesi.

İnişe Geçenler

Tavladığı kadınların sayısını sürekli arttıran bir adam için Don Juan denir. Erkekler için bir kıskançlık nesnesi olması, tüm kadınları da bazen farkında olmasalar bile allak bullak etmesi beklenir.

Bir aşıktan ötekine giden kadın için ise nemfoman denir. O, özgür bir kadın olduğuna inanır ama diğer kadınlar onun yolunu izlemekten fazlasıyla korkarlar.

Yaşı geldiğinde, Don Juan alaylara konu bir yakışıklı ihtiyar olur. Nemfoman olarak adlandırılan ise eğer aşık aramayı az da olsa sürdürüyorsa, ona Messaline denir.

Jacques Delacour kendisini bir Don Juan olarak görürdü. Simone Neuville ise özgür bir kadın. Aynı mahallede birbirine komşu sokaklarda otururlardı. Aynı dükkanlara girip çıktıklarından birbirlerini selamlamaya, gülümsemeye başladılar. Çapkın bir gülümseme, her ikisi de ötekinin ününü biliyordu, yalnızca bir gülümseme. Sanki ortak ve örtük bir kararla her biri ötekinin alanına saygı duyacaktı: Jacques için kadınlar, neden tüm kadınlar olmasın?; Simone için erkekler, neden tüm erkekler olmasın?

Simone, sevgiliden sevgiliye gidiyordu. İlişkileri nadiren bir kaç hafta, sıklıkla birkaç gün, hatta birkaç saat sürüyordu. Bir kere yaptıktan sonra, ama iyi yaptıktan sonra, Simone haz vermek ve almak konusunda yetenekliydi, Simone kısa sürede sıkılıyordu veya giden adam oluyordu.

Kadın çok genç yaşta evlenmişti. Üç yıl sonra kocası terk edip gitmişti, çocuk sahibi olmak istiyordu. Hekimler onun kısır olduğu sonucuna varmışlardı. Simone ise kocasında sorun olduğundan emindi. Sonuçta boşandılar ve Simone önce bir sevgili buldu kendine, sonra bir başkasını, ama hiç gebe kalmadı. Büyük erkek tüketicisi kariyeri böylece başlamış oldu.

Onunla tanıştığımda ellisini geçmişti. İlk bakışta yaşlanmayı inatla reddeden kadınlardan biri olduğunu anladım. Kaplıca merkezlerine gitmeler, güzellik enstitülerine düzenli ziyaretler, belli belirsiz de olsa iz bırakan liftingler, hepsini yaptırmıştı. Kadın dostlarından biri şüphelerimi onaylamakta gecikmedi.

Bu dostundan Simone hakkındaki düşüncemi temelinden değiştirecek bir şey daha öğrendim. Kendisinden çok genç bir adama tutulmuştu, hayır deli gibi aşık olmuştu. Faubourg Saint Honoré sokağındaki lüks bir mağazada çalışan biriydi. Dükkana bir şeyler almak için girmişti, tam anımsamıyordu, belki kaşmir bir kazak (artık hediye almadığından kendisine hediye vermeyi seviyordu). Genç adam yakışıklıydı, çekiciydi. Çok iyi bir satıcıydı, kendini de satmayı biliyordu. Simone da çekiciliğini ortaya koymuştu. Dük-

kana ertesi gün geri döndü, çok geniş bulduğu kaşmir kazağı değiştirmek için. Soyunma kabinine perdeyi çekmeden girdi.

O akşam sevgili oldular.

Simone yaşamında ilk kez tutkuyu tanıdı, eşlik eden yan etkilerle birlikte: şüphe, kıskançlık. "Biliyorum şu küçük satıcı kız senin etrafında dönüp duruyor ve sen de onun oyununa izin veriyorsun.". Genç adamda ayakta duracak hal bırakmayan cinsel iştahı ve özellikle en sadık aşıkları bile usandıran bitmez tükenmez "söyle beni gerçekten seviyor musun" soruları.

Bir yıl sonra olması gereken oldu. Yakışıklı kaşmir satıcısı pılısını pırtısını toplayıp gitti. "Evleneceğim" -"Kiminle?"- "Dükkandaki meslektaşımla". Kadın yalvardı, hıçkırarak ağladı, küfretti. Onu bu cadı haliyle, şirret haliyle tanımamıştı, oysa onu kendince daha ilk günden hissettiği şaşkın hali için sevmişti.

Simone neredeyse delirmişti. Müstakbel geline adsız mektuplar gönderiyordu -yazarı tahmin etmek elbette zor değildi- bu denli kibar ve bayağılığı her zaman mahkum eden bir kadından gelmesi çok şaşırtıcı olan açık saçık mektuplar. "Öyle bayağı bir kadın ki" kesin bir yargıydı.

Adsız mektuplar olayını çevresi duydu. Simone bileklerini kesmek istedi. Bir hekim bu zavallı kadını kurtarmak için zamanında müdahale etti.

Onu bir kere sinemadan çıkarken gördüm; bir başka sefer Champs-Elysées bahçelerinde köpeğini

gezdirirken, köpeğin tasmasını sıkı sıkı tutuyordu, oysa kendisi yolunu yitirmiş gibiydi.

Onu yeniden gördüğümde ise yıllar geçmişti. Faubourg Sainte-Honoré sokağında yerini bir kuaför salonuna bırakan o lüks mağazanın yakınlarında. Öylesine değişmişti ki zorlukla tanıdım. Çok zayıflamış bir yüz, dudaklara gelişigüzel sürülmüş kenarlara taşmış bir ruj, sahte sarı saç boyası. Onu korkunç bayağı bulmuştum.

Peki bir zamanların Don Juan'ına, Jacques'a ne olmuştu? Onun için de tabi ki Simone gibi zaferler dönemi yıllardan beri kapanmıştı. Onu artroz çağı izlemişti. Tabi ki kalanları korumaya çalışıyordu; güzel kesimli bir takım elbise, her mevsim yanık bir ten ve artık beyazlamış saçların eskiden olduğu gibi bir çizgiyle yana ayrılmak; bunlara dikkat ediyordu. Başka bir zaman züppesine ait bir topuzlu baston, kalçalarındaki ağrıları azaltmakta onun için vazgeçilmez olmuştu, ona bir değişik hava veriyordu; ince bir zariflik havası. En azından o öyle düşünüyordu.

Tuhaf bir düşlemim oldu. Simone'la onun ileri yaşlarında dost olduklarını düşündüm. Geçmişi, izledikleri birbirine paralel yolları hiç anmıyorlardı. Onları düşmemek için ötekinden destek alır gibi (ya ikisi de birlikte düşerlerse?) birbirlerinin kollarına girmiş, küçük adımlarla yürürken ve neşeyle kız ve erkekler gençlerle dalga geçerken düşünüyorum,

gençler onları görmeden geçip gidiyorlardı ve onlar ise yavaşça ölüme doğru inişe geçtiklerini biliyorlardı.

Uzun Boylu Kız

Onu korkutan ve kızın karşısında o denli beceriksiz kılan, aralarındaki küçük yaş farkı değildi -Lily on bir yaşındaydı, o ise on- ama boy farklarıydı. Trouville'de her yaz kurdukları ve yılın geri kalan süresi dağılıp, büyük tatilin ilk günleriyle yeniden oluşturdukları "çete"lerindeki oğlanlar, Lily'ye sırık diyorlardı. Ya da kuşkonmaz, çekirge. Kız ise bunlara gücenmiyor, tersine çevresinde dönüp duran ve erkek olmak için sabırsızlanan, bu hemen olmayacaktı, tüm bu oğlan çocuklarına üstten bakıyordu.

Simon o oğlan çocuklarından değildi. Çocukluk hoşuna gidiyordu, büyümek için acelesi yoktu. Yaş ve boy olarak küçük kaldıkça annesinin ilgisini daha uzun sürece çekeceğine inanmıştı.

Lily ile alay etmiyordu, Lily çeteye katıldığında o çeteden uzak duruyordu. Ötekilere karışması söz konusu değildi, seçileceklerden biri olması. Oysa Lily olmadığında bundan keyif alıyordu. Ayrı bir konumu olsun istiyordu, tek olmak değil ama gizlice seçilmiş olmak.

Çetenin bir üyesi onu göstererek "Lily bak işte sevgilin!" dese, küçük Simon onun pestilini çıkarırdı.

Zaten ona karşı hissettiği aşk mıydı? Bunu nasıl bilebilirdi ki? Sözcüğü bilmiyordu, aşk karmaşıklığının belirtilerini bilmiyordu. Tek bildiği, artık bir çocuk olmayan, henüz bir genç kız da olmayan Lily'nin ilerde onun karısı olacağıydı. Çok ilerde. Bekliyordu.

Önce boyunun uzaması gerekiyordu. Yoksa ne komik bir çift oluştururlardı! Kanıt mı? Şu fotoğraf onu felaket utandırmıştı: Lily en az bir baş uzundu ondan ve kolunu Simon'un dar omuzlarına atmıştı, gülüyordu, neşeliydi, sanki oğlandan çekinmesine ve bir şey beklemesine gerek olmayan onu koruyan bir abla gibiydi.

Trouville'deki büyük tatil kısa bir süre sonra bitmişti. Lily ortadan kaybolmuştu. Simon on beşinden sonra tüm hızıyla boy atmaya başladı. Lily'yi unuttu. Kendisinden daha kısa kızlarla tanıştı. Omuzlarına kolunu koyarak onlara sarılmayı severdi.

Kırk yıl sonra, bürodaki çalışma arkadaşlarından biri Simon'a "En iyi dostlarımdan biri seninle görüşmek istiyor. Seni çocukluğunda tanımış olduğunu söyledi. Adı Lily. Eğer istersen üçümüz benim evde bir şeyler içebiliriz. Ne dersin?

— Lily evet. Trouville, belli belirsiz anımsıyorum. Neler yaptı? Evli mi?

— Hayır, yaşlı bir kız olarak kaldı. Hasta erkek kardeşine bakıyor.

— Küçük kardeşi Marcel, evet şimdi anımsıyorum. O zamanlar bile hep hasta olduğundan, hep üşüdüğünden şikayet ederdi. Bizimle denize girmez-

di. Ablası onun için bir sığınak gibiydi. Demek ki, hiç bir şey değişmemiş."

Simon belirlenen randevuya gitti. Orada uzun süre kalmadı. Gizli çocukluk arzusunun -Lily'le evlenmek- gerçekleşmemiş olmasından memnundu. Gördüğünden yıkılmıştı; evet uzun boylu bir kadın olarak kalmıştı, ama hantallaşmış, otoriterleşmiş, hırçınlaşmıştı. "Zavallı kardeşi" hakkında birkaç şefkatli söz söyledikten sonra ancak "yetkiler sahibi olduğu" bankadan söz ettiğinde heyecanlanabilmişti.

Genç Lily'nin kırılgan iyilikseverliği sonsuza kadar yok olmuştu, deniz çekildiğinde onlara sonsuz gibi gözüken Trouville'in kum plajı bir mezar taşının altında sonsuza kadar kaybolmuştu.

Ölüm Öncesi Sayım Listesi

Artık belleğine çok güvenmemesi gereken bir yaşa gelmişti. Zaman geçtikçe -yaşlandıkça zaman ne de hızlı geçiyor!- bir günün öncekini silmesinden ve bunun kendinin tümüyle silinmesinin bir başlangıcı olmasından korkuyordu.

O zaman bu iş için ayırdığı bir deftere notlar alıyor, yaşadıklarını demeye cesaret edemiyor - bu yaşlı adamın başına o kadar az şey geliyor ki, sevgi dolu çocukluğundan, ateşli gençliğinden bu kadar uzakta olmayı hiç istemezdi- okuduğu kitapları, zaman zaman gidip gördüğü filmleri, gazetelerin önerdiği belki bir akşam yalnız gidebileceği restoranları, gerçi bu çok da hoş değildi, yazıyordu.

Bu adam eski hocalarımdan biridir. Bana çok şey öğretmiştir ve özellikle beni hiç terk etmeyen edebiyat zevkini. Ona sadık kaldım ve Férou sokağında onu sık sık ziyaret ettim.

Onu en son gördüğümde, yirmi yıl kadar önce, aşağı yukarı şimdi benim olduğum yaştaydı. Not defterlerinden söz etmişti. "Not ediyorum, gün boyu ne yaptığımı değil, çünkü emekli olduğumdan beri sözcüğün tam anlamıyla aktif olmayanlar grubuna

dahilim ve karımın ölümünden sonra yolculuk yapmanın tadını da yitirdim. Evet sevgili dostum, berbat bir ev bağımlısı oldum. Okuduklarımın listesini yapıyorum ve yeniden okuduklarımın; kitaplar benim yolculuklarım, yaşamadığım binlerce yaşam, gitmediğim ülkeler, kıtalar. Bazı günler, bundan gurur duymuyorum gerçi, yalnızca günün sıcaklığını ve göğün rengini not ediyorum.

"Takıntı denen şey tam olarak ne demek bilmiyorum. Belki iz bırakmak isteği, dünyadan geçişimin izini, gülünç bile olsa. Ama sevgili dostum hayal kurmuyorum, masamın çekmecesinde üst üste biriken bu defterler, o masada yıllar önce sizin kağıtlarınızı düzeltirdim, hemencecik doğrudan çöpe gidecekler."

O şikayet etmekten haz duyan ve insanın yanından kaçmak istediği kişilerden değildi. Pişmanlıktan söz etmiyor, nostaljiye de prim vermiyor, yalnızca şimdiki durumunu saptamakla yetiniyordu, görünür bir hüzün içinde de olmadan. Onun için üzülen bendim.

Defterleri hakkında söyledikleri bana miras paylaşımlarında yapılan mobilya, eşya, kap kacak -aman hiç bir şey unutulmasın- listelerini anımsattı. Ama benim yaşlı hocamın mirasçısı yoktu.

El sıkıştık, sarılım her zamankinden daha sıcak. Ve ben kendimi uğraşlarıma verdim. Vermek, evet hissettiğim buydu, sanki etkinliklerim bir boşluğu doldurma çabalarıydı.

Üç ay sonra Férou sokağına gittim. Kapıcı kadın bana dostumun aniden öldüğünü söyledi. "Uyku-

sunda, acı çekmeden. Biliyor musunuz, hocayı özleyeceğim. Sık sık bana gelirdi, gevezelik ederdik, kahve içerdik."

Sonra kocasıyla birlikte Pinochet iktidarı ele geçirince Şili'den kaçmak zorunda kaldıklarını anlattı. "Her şeyimizi terk etmek zorunda kaldık, ailemizi, malımızı mülkümüzü, kuşaklar boyu bizim olan ülkemizi. Kocam dayanamadı, Fransa'ya geldikten birkaç yıl sonra öldü. Ve işte böylece ben kendimi bu kapıcı dairesinde buluverdim. Moralim bozuk olduğunda hoca hep buradaydı. İyi bir adamdı, siz de biliyorsunuz.

— Biliyorum.

Alın, bunu sizin için bıraktı."

Kraft kağıdından bir paket verdi elime. Üstünde bir etiket yapıştırılmıştı: "Zamanı geldiğinde eski öğrencime verilecek."

Ayrılırken kapıcı kadın tekrarlıyordu: "İyi bir adamdı. Binada oturan diğer kiracılar için aynı şeyi söyleyemem."

Kiracılar. Hepimiz biliyoruz ki, kısa, geçici, rastlantının kaprislerinin yönettiği yaşamlarımızın yalnızca kiracılarıyız, kendini yanılgıyla ev sahibi hissedenler hariç tabi. Ancak kapıcı kadının ağzından dostum hakkında kiracı sözünü duymak benim için bir uyanış oldu.

Lisede bize sevdiği büyük yazarları tanıttığı ve okuttuğu yılı anımsadım. Yapıtlarını didik didik etmezdi, onları yorumlarla ezmezdi. Önlerinde daha çok

silinirdi. Onları nakledendi, geçici kiracıydı. Eminim ki tanıdığı kadınların da sahibi hissetmedi kendini.

Kapıcı kadın gibi ben de onun cömert, köküne kadar iyi - bu nitelik zekayla bağdaşmaz değildir...- ve her şeyden önce hayaller içinde olmayan biri olduğunu anlamıştım. Doğduğu andan itibaren dünya ve kendisi hakkında hayal kurmadığı ve doğmanın kendisinin bile bir şans, ölümün ise bir dram olmadığını düşündüğünü kurguladım, hayli saçma bir düşünce.

Bana yalnızca edebiyat aşkını iletmedi. Ona, -beklentilerimiz gerçekleşmediğinde bizi fazlasıyla hayal kırıklığına uğratan- hayal kurmamayı da borçluyum, ama yaşam zevkini kaybettirmeyen ve hatta arttıran.

Gerçekten çok seviyordum yaşlı hocamı.

Evime gelince, paketi hemen açmadım. Aslında bana bırakılmış olsalar da, defterler bana yazılmamıştı. Birkaç gün sonra onları karıştırmaya karar verdim, fazla mahrem bir şey keşfetmekten de korkarak. Ama hayır, dostum ince yazısıyla bana da söylemiş olduğu gibi, kitap başlıklarını, beğendiği filmleri, eski hocalık alışkanlığı ile not da vererek, yazmıştı. Benim de okuduğum, gördüğüm çok sayıda kitap ve film, bunlar beni ona yaklaştırdı. Orada burada kadın adları, bazıları sık sık yazılmıştı - adların yanında not yoktu. Evet bu adam kadınları sevmişti, onlar tarafından sevilmişti. Zaman zaman ziyaretlerimi de yazmıştı, onlardan ne kadar mutlu olduğunu, - gözlerim yaş-

larla doldu: ziyaretlerim neden o kadar seyrekti? Kapıcı kadınla geçen zamanlar için de birkaç not vardı: "Bu sürgün kadın benim için bir kız kardeş".

En son defterde bir sayfanın başlığı "ilk heyecanlar"dı. Okumakta tereddüt ettim. Yaşamının sonuna bu kadar yakın bu yaşlı adamın, ona çok yakışan ama artık hiç de geçerli olmayan "ilk heyecanlar"ını anımsamaya iten gereksinim ne tuhaf, ne dokunaklı.

İşte bir sürpriz: bu heyecanlardan ilkini, çok az değişiklikle ben de çocukluğumda tanımıştım. Babamın çok ağır bir ameliyat geçirdiği kliniğin bekleme odasındaydım. Onun kurtulamayacağını anlamıştım-anlamış mıydım? Acının şiddetiyle bana demişti ki "benim işim bitti", sonra bir ambülans onu aldı ve götürdü.

Öylece teyzemin yanında, beyaz gömlekli cerrahın geçtiğini gördüm, durmadı; sonra siyah giysileriyle bir papaz gördüm, babamın odasına hızlı adımlarla girdi. Hıçkırmaya başladım, gerçekten anlamıştım. Teyzem beni avutmak için kucağına aldı, kendine bastırdı. Göğüslerinin yumuşaklığını, sıcaklığını hissettim, hiç tanımadığım bir titreme tüm bedenimi kapladı. Bilmiyorum teyzem hissetti mi, ama beni yanından uzaklaştırmadı. Hıçkırmaya başladım, gerçekten anlamıştım. On beş dakika sonra bir hemşire geldi beni bir ölünün odasına, dünyada her şeyden çok sevdiğim babamın odasına götürdü.

Yıllar sonra "ilk heyecan"ın şefkatle örtülü cinsel uyarıyla birlikte, var olmakla ölümü birbirine bağladığını öğrendim.

Dostum çok benzer bir olaydan söz ediyordu. O da, bilmiyordum, babasını hemen hemen aynı yaşta, on yaşlarında kaybetmişti. O da son dakikada hastaneye yetişmişti. Onu da bir kadın, teyzesi değil bir hemşireydi, teselli etmek için kendine şefkatle kendine çekmişti. O da bu kısa anda, unutmadığı özel bir heyecan yaşamıştı.

Dostumla aramda bir kuşak olduğu doğru mu? Onu yaşlı hocam olarak adlandırmayacağım artık, küçük kardeşim diyeceğim.

O Kadar Büyük Bir Mutsuzluk mu?

Yaz için kiraladığımız evde, ev sahibinin terk ettiği kitapları buldum -plajda okunan kitaplar, sayfaların arasında kum taneleri gizlenmiş olan- artık kimsenin adını bile anımsamadığı politikacıların kitapları, on kadar "polisiye" ve bir sürpriz Sofokles'in bir tiyatro yapıtı, ki çoğu aslında bir polis soruşturması olarak da kabul edilebilir.

Antigone'u, erkek kardeşinin kabri olmamasını reddeden asi genç kızın öyküsünü yeniden okuyorum.

Biraz önce kaybolmuş dostlarımın, ölmüş anne babamın yeniden ortaya çıktıkları düşlerimden söz ettim, vaftiz olmadan ölen çocuk olarak adlandırdığımı düşündüm ve dedim ki düşlerim onlar için birer kabir, sanki böylece onların toz olup gitmesini geciktirmiş oluyorum.

Antigone buyurganı değiştirmeye çalışmıyor muydu? Önce Créon'du adı. Artık adı ölüm.

Bu buyurganlığa boyun eğmek istemiyorum. Canlılar üzerinde acımasızca iktidar kuruyor.

Bir süre önce Comédie-Française'de *Phèdre* oyununun gösterimini izledim. Racine'in bir dizesi belle-

ğimde kaldı: "Yaşamamak o kadar büyük bir mutsuzluk mudur?"

Bu sözleri ben de, kendi payıma söylemek isterim o gün... Ölümü hayal kırıklığına uğratmak, zaferini, hükmünü zayıflatmak için seçtiğim yol olacak: Kendini en güçlü sanıyorsun, beni acıdan deli eden bir yenilgiye zorladığını sanıyorsun, sevdiğim ve beni seven kişilerin acılarına önceden seviniyorsun ve ben sana diyorum ki: aldanıyorsun, sen bir hiçsin ve sana yarım yamalak inansam da, gerçeği söylemek gerekirse, hiç, sana şu sözleri söylüyorum, duyuyorsun biliyorum: "Yaşamamak o kadar büyük bir mutsuzluk mudur?"

Tanınmayan Biri İçin Ölüm Yazısı

Güzel olduğunu kimsenin söyleyemeyeceği bir küçük kızdı. Kapris yapmayan, uysal, sakin, anne babasının ama özellikle benzediği babasının sevdiği sevimli küçük bir kız. Onunla aynı adı taşıyordu, kadınlar için olanı: Fernande.

Abisi hoşa gidecek her şeye sahipti. Tüm yaşamı boyunca komodininin üzerinde sakladığı fotoğrafı onu havacı üniformasıyla gösteriyordu. Yakışıklıydı, şıktı. Birinci Dünya Savaşında öldürüldü.

Bir de kız kardeşi vardı, ondan küçük. Bu kız kardeş güzeldi. Ablası ne kadar sakinse, o da o kadar "sinirliydi". İki kız kardeşin arasındaki ilişki her zaman zor olmuştu. Her ikisi için de hayli uzun olan yaşamları boyunca, kavga eder, barışır, sonra yeniden kavga ederlerdi ve sonra yeniden.

O dönemde, 1900'lerde, kızlar hele büyük burjuva ailelerin kızlarıysa eğitim görmezlerdi. Gelecekleri evlilikti. Sakin küçük kız nakış öğrendi. Arp çalmayı da, ama bu kez güzel çalıyordu. Arpından hiç ayrılmadı. Daha sonra bir mesleği olmadığına çok üzüldü. Hemşirelik öğrenmeye başladı, özenli el yazısıyla okul defterleri doldurdu ama o kadar.

Yirmi üç yaşında, 14-18 savaşının hemen bitiminde göğsü madalyalarla dolu bir teğmenle evlendi. Dedikoducular adamın kızla ailesi zengin olduğu için evlendiğini söylediler. Bu gerçek değildi. Cinselliğe düşkün bir kadındı, birbirlerine haz verdiler, ölümlerinden sonra bulunan mektupları bunu kanıtlıyordu.

Ama teğmen kadınları seviyordu. Karısını birden çok kez aldattı. Kadının bundan acı çektiğinden emin değildi.

Kumarı da seviyordu, önemli miktarda para kaybetti. Dostları savaşta yaşadığı deneyimlerden sonra hesap etmeden harcamak, kendini harcamak gereksinimi duyduğunu, ölümden kıl payı kurtulduktan sonra "sonuna kadar gitmek" gereksinimi duyduğunu söylüyorlardı.

Ölüm ondan "Kadınlar yolu"nda uzak durmuş - onun daha sonra çıkacağı yolu anımsatıyordu- ama kötü sonuçlanan bir cerrahi ameliyat sonrasında bir hastane odasında onu yeniden bulmuştu.

Kadın kırk yaşında bile değilken, iki oğluyla dul kalmıştı. Abi kısa sürede "sinirli" olarak tanınmıştı, ikinci ise, kadının da çocukluğunda olduğu gibi, dikkat çekmiyor, kapris yapmıyor, bir şey istemiyor ve pek de bir şey alamıyordu.

Yeniden evlenmeyi düşünüyordu. Oğullarıyla tanıştırdığı birkaç talibi olmuştu. Abi onları beğenmemiş, küçük ise itiraz etmiyordu. Kadın ısrar etmiyordu. Yeni bir evliliğin oğullarını üzeceğine karar vermişti. Aslında, bir adamın eve gelip kendi-

siyle gözbebeği olan büyük oğlu arasına girmesini istemiyordu.

Çocuklar büyüdüler. Annelerinin evini terk etmemişlerdi, ama zamanı geldiğinde de oradan ayrıldılar. Küçük okuduğu fakülteye yakın bir oda tuttu, öteki, abi, bir arkadaşıyla İngiltere'ye gitti.

Anne tek başına kaldı. Birkaç yakın kadın dostu vardı, ama günler de hayli uzundu. Briç partileri, Trois Quartiers mağazalarından yapılan birkaç gereksiz alışveriş, günleri doldurmaya yetmiyordu. Akşamları çıkıyor, kadın şarkıcıların kendilerini göstermeye çalıştıkları kabarelere gidiyor, eve olabildiğince geç dönüyordu. Bu gecelerden birinde bir kadınla tanıştı, onun gibi dul. Onunla sevgili oldu. Yeni bir yaşam önündeydi.

Bir köy evi satın aldı, iki kadın için fazla büyük bir ev. Birçok oda özenle döşenmişti ancak boştular. Zaman zaman oğulları gelirdi, hiçbir zaman birlikte değil, ama onunla kız kardeşi gibi birbirlerine küs değillerdi.

Bu dönemde bile kaygılıydı, her şey için endişelenirdi: dam ustası çatıdaki kırığı tamire gelmemişti, tamirci arabayı tamir etmeyi geciktiriyordu. O zaman dikbaşlı bir havayla, küçük adımlarla bahçeyi arşınlardı, sanki görünmez bir düşman her an ortaya çıkabilirdi: muhakkak ki ona hiç bir zaman iyi bir şey hazırlamayacak olan geleceği karşılamaya hazırdı. Kötü talihle yüz yüze meydan okumayı başaracaktı.

Sevgilisi ki güçlü bir kadındı, inatçı bir öksürüğe tutuldu. Komşu kasabanın doktoru "Bir bronşit, endişe verici değil" dedi. Bronşiti bir diğeri izledi. Paris'teki muayene endişe vericiydi. Hasta ameliyat edildi. Hastalık geçmedi. İlerledi.

En çok savaşan hastanın kendisi değildi, yavaş yavaş onu bekleyen sona boyun eğmişti. Sevgilisi için her şeyi verebilecek olan kaygılı, dikbaşlı olandı. Ama savaşı kazanan ölüm oldu.

Ondan sonra, size burada sözünü ettiğim kadın, tüm yaşama amacını yitirdi. Her şey yıkılmıştı. Çok az bir paraya fazlasıyla büyük olan evi sattı, bu kez de çok küçük bir daireye yerleşti, onu bile kendisi için fazla büyük buldu, çok az şeyi kalmıştı. Oğulları, sırayla onun ziyaretine geliyorlar ve kendilerine göre onu oyalamaya çalışıyorlardı. Ona güncel yaşamlarından söz ediyorlardı, öylesine dinliyordu. Geçmişten konuşuyorlardı, ilk yıllarından, hiç umursamıyordu veya düzeltiyor: "Hayır yanılıyorsun, o yıl değildi. Eugène değildi, Louis'ydi.". *Hayır* sevdiği sözcüktü, enerjiyle dile getiriyordu inatçı kadın. Belleğine hayır diyordu, dış dünyaya hayır diyordu, genel bir "hayır". O artık bir reddi. Yolunu yitirmiş değildi, bunamış da değildi ancak düşmanca bir sessizliğe gömülmüştü; sağlığı yerindeydi, varolduğu için mi kızıyordu kendine, yaşamda kalmış olmaktan mı utanç duyuyordu.

Küvetten çıkarken kötü düşmüştü. Zor toparlandı. Güçlükle yürüyordu. Yatağından hiç çıkmıyordu. Bir

bakıcı gündüz bakıyordu ona, bir başkası gece. Son zamanlarında bağırarak birini çağırıyordu, kim olduğu bilinmeyen. Komşular şikayetçiydiler "Bu dayanılmaz ama. Onu bir huzurevine göndermek gerek ya da bir geriatri servisine."

İnişe geçtiğinde bile süslüydü: mükemmel bir saç bakımı, saten gecelik. Ona sunulan yemekleri zevkle tadardı. Düşkün olmayı reddetti; havada vurulan abisinin gözünde, hastalığın yerle bir ettiği sevgilisinin gözünde, gözbebeği oğlunun belki de, bana her zaman güvenebilirsin diyen küçüğün de gözünde.

Güzel olmayan bu kadın sevimli bir ölü olmayı becerdi.

Güzel olmayan küçük kız, arp çalan genç kız ve çapkın teğmen kocasının aldattığı şehvetli kadın, iki çocuklu dul, yalnız ve bir sevgili bulup kaybeden, inişe geçen yaşlı kadın, sevimli ölü benim annem olabilir. Ama değil. Ona bazı özellikleriyle benziyor. Çoğunu değiştirdim.

Başlangıçtaki amacım kuru bir yazı yazmaktı, yalnızca bilgi veren tıpkı ünlü biri öldüğünde gazetelerde yayınlanan ölüm ilanları gibi.

Bunu yapamadım. Onun hakkında çok farklı ve birbirine zıt izlenimlerim var. Kimi zaman onda baskın bir kadın görüyorum, kendini kötü biri gibi gösterecek kadar sert. Kimi zaman onu çok mutsuz görüyorum, şefkat bekleyen ve içim sızlıyor. Benimkine hem yakın, hem de uzak bir anne icat etmem gerekiyordu.

Annem tüm kitaplarımda yer alıyor. Bazen ondan doğrudan söz ediyorum, adını veriyorum: bazen ve sıklıkla bir kurgu biçiminde ortaya çıkıyor. Hiçbir satırını okumadığı, ama onu etkilemek için, ona konuşmayı beceremeyen oğlunun sesini duyması için, onun hakkında çok az şey bildiği kişi hakkında bazı şeyleri keşfetmesi için ve özellikle -benim açımdan doyurulması olanaksız, saçma bir beklenti- en azından kendi saklı gerçekliğini keşfetmesi için yazılan kitaplar. Bugün bile, bu ileri yaşımda, bundan vazgeçmedim denebilir.

Annem, şu tanımadığım.

Onunla benim aramda ilk yanlış anlama, kaçırdığım tüm randevuların ilki, hepsinin kökenindeki.

Yaz Düğünleri

Tamam, yeter, terk etmeler, elvedalar, inişler, ölümler, yeter. Hayal kırıklıkları, vazgeçmeler, yanlış anlamalar, anlaşmazlıklar, ayrılmalar, boşanmalar. Ayrılıkların dışında başka bir an da var.

Geçen yaz. Anne ve Bruno'nun evliliği. Birbirlerine hemen tutulmuşlar, bir süre birlikte yaşamışlar, sonra evlenmeye karar vermişlerdi. Kimse onlara neden diye sormadı. Bu onların seçimiydi, iradeleriydi, arzularıydı.

XI. bölge belediyesindeki kısa bir tören. Kilise yok, tören yok. Ama Beauce'un tam göbeğinde bir kır düğünü.

Uzunlamasına bembeyaz büyük bir ev, bahçede meyve ağaçları, göz alabildiğine uzanan henüz hasadı yapılmamış buğday tarlaları.

Çok sayıda davetli, gençler, daha az gençler, yaşlılar. Doktorlar, futbolcular, öğrenciler, zenginler, meteliksizler. Yiyecek ve içecek hayli bol.

Damadın kardeşinin verdiği bir şan resitali: Gabriel Fauré'nin melodileri, Schumann'ın *Lieder*'i, *Figaronun düğünü*'nden bir ezgi. Aşkı selamlayan kısa şiir parçaları: Ronsard, Eluard. Gün doğana kadar

dans. Gelin beyaz gelinliği içinde çok güzel, damat bu tören için ince çizgili gece mavisi bir takım almış.

Birbirini tanımayan kişiler arasında geçen canlı konuşmalar: can sıkıcı olabilecek birkaç kişi deliler gibi eğleniyorlar. Gülüşen çocuklar, zırlayan yok. Ve her zaman olduğu gibi düğünlerde yeni çiftler oluşuyor, bazılarının sessizce uzaklaştıkları görülüyor. Bir gece için mi, daha uzun süre için mi, ya da sonsuza dek mi? Önemi yok.

Düğünler, gülünesi bir sözcük. Öyle olsa da, işte ben mutluyum, mutluluktan da daha iyisi, büyülendim, sanki yalnızca bir aşk kutlamasına değil -evet, mutlu aşklar vardır- başka birlikteliklerin kutlamasına da katıldım: toprakla göğün, o gün pırıl pırıl bir gündü, geceyle gündüzün, gerçekle düşün. Ve ben ki artık insanların kardeşliğine inanmıyordum, onların kendi aralarında anlaşabildiklerine, rakiplerin uzlaşabildiklerine, kuşakların birbirlerine yaklaşabildiklerine aniden inanıverdim: o gün, o gece erkek ve kadınların tek şey istediklerini gördüm, birleşmek. Bu lütuf anının geçici olduğunu düşünmeyi reddediyorum, onun sonsuza kadar sürmesini istiyorum.

Neredeyse mutlak uzlaşma, uyum üzerine bir methiye yazacağım.

Happy End, biliyorum, Harlequin yayınevinin yayınladığı pembe romanlar veya küçük Alice'in hayli sevdiği aşk filmleri için çok uygun.

Mühim değil, tekil olarak *o kadın*a ithaf ettiğim bu kitabı bu şekilde bitirmek istiyorum.

O KADINLAR

J. B. PONTALIS

Pontalis, kadınlardan söz ediyor bu kitabında; çocukluğunun, gençliğinin, erişkinliğinin ve nihayet yaşlılığının kadınlarından. Kimi çok yakınları, kimi çok uzakları. Arkadaşları, dostları, akrabaları, sevgilileri, hastaları... Kimi tanıdığı, kimi kitaplardan okuduğu, filmlerini seyrettiği, hatta yalnızca tablolarda gördüğü kadınlar. Bazıları, başka yapıtlarında da zaman zaman değindiği, kendisini kısa ya da uzun süre etkilemiş olan ve belleğinde iz bırakan kadınlar. Seksen yaşını aşmış bir adamın sevdiği, sevmediği, tanıdığı, tanımadığı ama mutlaka merak ettiği kadınlar. Merak ettiği, düşündüğü, düşlediği...

J-B Pontalis'i ve yaşamının tüm kadınlarını anarak...

TALAT PARMAN

ISBN 978-605-9911-01-6

BAĞLAM